

PARTICIPATIE EN SCHAALNIVEAU

Een exploratief onderzoek naar de invloed van het schaalniveau op bewonersmotivaties voor participatie

Peter Wallenburg
Universiteit Utrecht

PARTICIPATIE EN SCHAALNIVEAU

Een exploratief onderzoek naar de invloed die het
schaalniveau heeft op de motivaties die bewoners
hebben voor participatie

Masterthesis

Peter Wallenburg
Studentnummer: 3721094
Mei 2016

Universiteit Utrecht

Universiteit Utrecht

Geo-communicatie

Faculteit Geowetenschappen

Begeleider: Kees Terlouw

Summary

Dutch municipalities are constantly looking for ways to involve their citizens in their policies and execution. The influence of scale might provide opportunities for involving citizens. Although participation is a much investigated subject, the relation between participation and the scale level is mostly unknown. Most researchers describe participation for only one scale. Due to the different definitions of participation in literature the studies are hardly comparable. The two main subjects in this study are participation and scale. There is a growing need for people participating in the execution of the policies, people who act in public space. While the same people often participate in multiple projects. Therefore it is needed to examine this kind of participation. Little is known about how scale influences participation. Scale has many aspects in how it can affect the motivations for the kind of participation described.

The main goal is to discover in which ways the degree of participation of an individual is affected by the influence of scale level on motives for participation. This will show the possible ways of how scale influences participation. First, the research looks for the motives. Outcomes can be used to further determine how the influences on motives for participation differ between the scale levels. Therefore the research question is:

In which ways influences the scale level the motives for participation and which effect does this have on the degree of participation of an individual?

Making use of semi-structured interviews the empirical research is executed in the cities Utrecht and Amersfoort. The respondents were all participants in a project. The projects differ from a neighbour party in the street up to projects for a complete neighbourhood or municipality. The chosen cities are large cities in the Netherlands, on 1 January 2015 Utrecht had 334 176 inhabitants and Amersfoort was about half that size with 152 481 inhabitants. Both cities have an active policy to stimulate participation. The study is held in two cities to decrease the chance that the study deals with very specific circumstances. During the interviews the respondents were asked about their motivation for participation and how they see the different aspects of scale in the projects. This study uses no other methods, to increase the reliability member validation is used to verify the results.

Motives for participation can be classified into three components: want to, able to and social position. All motives stated by the respondents can be reduced to these three components. 'Want to' participate implies that someone is psychologically engaged, 'able to' participate means someone (think he or she) has the capabilities to participate and the 'social position' means that a person is in a network that can bring him or her to participation. From the perspective of a participant scale has four characteristics which can influence the participation, namely: size, boundaries, theme and approximation. Size can be seen as the extent and complexity of the area of participation. In the boundaries it is about the clearness of the borders. A theme is a topic which shows, in a not geographical way, the size and boundaries of a project. Approximation concerns the way respondents are involved in choosing the most appropriate scale. With the identification of these topics, influence of scale on motives for participation can be defined.

The participation projects are divided into three categories. Namely, green projects, projects to getting to know each other and projects to help others. By splitting the data into these categories valuable insights in participation become visible. The different characteristics of participation are very specific of for a certain category. This insight makes it even more important to make a clear allocation of conclusions to a specific category of participation.

The research has made clear that participation is influenced by scale. The perception of size makes that a respondent sees if he or she is able to participate, the same applies to the theme. Identification with an area is influenced by the perception of size and boundaries. Size and boundaries influence the participation of a respondent in areas where the respondent wants to and is able to participate. The theme influences a respondent's 'want to' and 'able to', but has less to do with a specific area. The approximation can invite respondents to a project and create a network where the respondents can be approximated for participation. The research shows the different ways in how the characteristics of scale do influence the degree of participation of an individual.

Although the research reveals some new insights in participation and scale, the outcomes of this research are particularly interesting for further research into the influences of scale on motives for participation. Influences of scale on motives for participation can be used to make a questionnaire for quantitative research. The knowledge that scale influences participation means that society is influencing participation already. It is important to investigate how our actions influence the participation of others. So we can adjust our actions in a way which gives everybody equal opportunities for participation.

Inhoudsopgave

SUMMARY	2
INHOUDSOPGAVE	4
1. INLEIDING	6
1.1 AANLEIDING	6
1.2 DOELSTELLING.....	8
1.3 ONDERZOEKSVRAGEN	9
1.4 RELEVANTIE	9
1.4.1 Maatschappelijke relevantie.....	9
1.4.2 Wetenschappelijke relevantie	10
1.5 LEESWIJZER	10
2. THEORETISCH KADER: PARTICIPATIE, GEDRAGSVERANDERING EN SCHAALNIVEAU	11
2.1 MOTIVATIE VOOR PARTICIPATIE.....	11
2.1.1 Wat is participatie in dit onderzoek?.....	11
2.1.2 Blokkades voor participatie.....	12
2.1.3 Drijfveren voor participatie.....	14
2.1.4 Individuele verschillen	17
2.1.5 Conclusie	20
2.2 VERKLARING VOOR GEDRAGSVERANDERING.....	20
2.2.1 Kritische noot bij theorie van gepland gedrag.....	22
2.2.2 Conclusie	23
2.3 WAARDERING VAN SCHAALNIVEAUS	24
2.3.1 Hoe wordt het schaalniveau beleefd?	24
2.3.2 Onderzoek naar effecten van schaalniveaus op participatie	25
2.3.3 Conclusie	31
2.4 CONCLUSIE	32
3. METHODE	33
3.1 CONCEPTUEEL MODEL	33
3.1.1 Factoren die van invloed zijn op participatie.....	33
3.1.2 Invloed van schaalniveau op mate van participatie	34
3.2 ONDERZOEKSMETHODE EN TECHNIEKEN	36
3.2.1 Onderzoeksstrategie	36
3.2.2 Onderzoeksontwerp.....	37
3.2.3 Data verzameling.....	39
3.3 WAARBORGEN VAN DE KWALITEIT VAN HET ONDERZOEK	39
3.4 OPERATIONALISATIE	40
3.4 INVLOED VAN DE GESTELDE VRAGEN OP DE UITKOMSTEN	41
3.5 KEUZE VAN DE PARTICIPANTEN	43
4. RESULTATEN	46
4.1 UITWERKING INTERVIEWS	46
4.1.1 Heb je even voor mij?.....	46
4.1.2 Binnentuin ouderencolplex.....	48
4.1.3 Inloophuis 'De Ontmoeting'.....	51
4.1.4 Buurthuis 'Ubuntu'	53
4.1.5 Eet mee	54
4.1.6 Buurthuis 'De Wilgenhof'	55
4.1.7 Pandhof Sinte Marie	58
4.1.8 Straatfeest studentenvereniging.....	59
4.1.9 Straatfeest Utrecht	60
4.1.10 Straatfeest Amersfoort.....	61
4.1.11 Buurtparticipatie Lunetten	63
4.1.12 Buurtparticipatie Kanaleneiland	65
4.1.13 Buurtparticipatie Amersfoort	66

5. CONTEXT VAN DE PARTICIPATIEPROJECTEN	70
5.1 TYPE PROJECTEN.....	70
5.2 KENMERKEN VAN DE PROJECTEN.....	71
5.2.1 Inzet voor groen	71
5.2.2 Elkaar leren kennen	72
5.2.3 Helpen van anderen	74
5.2.4 Overlap van de categorieën	75
5.3 CONCLUSIE: INVLOED OP DOE-PARTICIPATIE	75
6. ANALYSE.....	77
6.1 INVLOED VAN SCHAALNIVEAU OP DE MATE VAN PARTICIPATIE.....	77
6.1.1 Grootte.....	77
6.1.2 Afbakening.....	79
6.1.3 Thema	80
6.1.4 Afstemming	82
6.1.5 Afstand.....	83
6.1.6 Conclusie	84
5.2 MOTIVATIE VOOR PARTICIPATIE BIJ PARTICIPANTEN	85
6.2.1 Kunnen.....	86
6.2.2 Willen.....	90
6.2.3 Sociale positie	95
6.2.4 Conclusie	97
6.3 OVERZICHT PER SCHAALNIVEAU	98
6.3.1 Straat.....	98
6.3.2 Buurt.....	98
6.3.3 Wijk.....	99
6.3.4 Stad.....	99
7. CONCLUSIE	100
7.1 INLEIDING	100
7.2 CONCLUSIE	100
7.3 IMPLICATIES VAN ONDERZOEKSRESULTATEN	110
7.4 DISCUSSIE.....	111
7.5 VERVOLGONDERZOEK	112
8. REFLECTIE	114
LITERATUUR	115
BIJLAGEN	120
BIJLAGE 1: UITWERKING VAN PROBLEMEN BIJ TABEL 2.1	120
BIJLAGE 2: TOPICLIST	121
BIJLAGE 3: LIJST PERSOONSGEGEVENS BIJ HET INTERVIEW	123
BIJLAGE 4: TRANSCRIPTIES VAN DE INTERVIEWS	124

1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Veel Nederlandse gemeenten stellen zichzelf de vraag: *'Hoe betrek je de burger zoveel mogelijk en hoe doe je dat op een constructieve manier?'* (Janssen, 2014). Gemeenten zijn bezig met het zoeken naar manieren om inwoners zoveel mogelijk te betrekken in hun beleid en het uitvoeren daarvan. Deze waarneming komt uit het onderzoek van Janssen (2014) naar het keuzeprocess van Nederlandse gemeenten voor het schaalniveau in participatieprojecten. Interessante conclusie van Jansen(2014) is dat bij gemeenten weinig bekend is over welke schaalniveaus het beste werken om inwoners te betrekken bij verschillende vormen van participatie.

De relatief onbekende relaties tussen schaalniveau en participatie zijn interessant om te onderzoeken. Vragen die hierbij opkomen zijn: Wordt participatie beïnvloed door het schaalniveau van een project? Zouden mensen liever iets doen in de straat of liever voor de stad of toch ergens tussenin? Het antwoord op deze vragen biedt inzicht in hoe mensen de ruimte indelen en waar ze zich verbonden mee voelen. Om dit te achterhalen zoekt dit onderzoek naar de relaties tussen de participatie en het schaalniveau. Met deze kennis kan een opzet worden gemaakt om te zien of het schaalniveau daadwerkelijk bruikbaar is om bewoners op een constructieve manier te betrekken bij participatie in de openbare ruimte.

Betekenis van het schaalniveau

Het schaalniveau is een begrip dat uitdrukt dat er verschillende schalen zijn. Het begrip kan onder andere gebruikt worden om de participatie in te delen naar verschillende schaalniveaus. Nederlandse gemeenten zijn bezig om inwoners te activeren voor participatie en zoeken naar een gepast schaalniveau. Veelal komt dit tot uiting in het wijkgericht werken, dit doen bijna alle gemeenten in Nederland (RMO, 2009). In het wijkgericht werken bekijken gemeenten per wijk de situatie en bepalen wat daar gedaan moet worden. Door verschillende zaken op wijkniveau aan te pakken, trachten de gemeenten de kloof tussen inwoner en overheid te overbruggen. Het wijkgericht werken is niet altijd populair geweest. In het verleden kon het wijkgericht werken niet aan de verwachtingen van de ambtenaren voldoen. Dit onderzoek richt zich daarom op alle schaalniveaus die binnen de gemeentegrenzen vallen.

Voor inwoners blijkt dat de wijk als geografisch schaalniveau slechts een beperkte betekenis heeft (RMO, 2009). Zij zullen waarschijnlijk minder snel initiatief nemen voor participatie op wijkniveau. Inwoners richten zich enerzijds op een kleinere schaal dan de wijk en anderzijds op gebieden die het wijkniveau overstijgen (RMO, 2009). Met de wijk voelen bewoners zich het minst verbonden. Zij voelen zich vooral verbonden met kleinere gebieden als het huis of de straat of met grotere gebieden als de stad (Tuan, 1977). Er zijn aanwijzingen dat een grotere verbondenheid zorgt voor meer participatie (Lewicka, 2005). Het opzetten van participatieprojecten op andere schaalniveaus dan de wijk kan leiden tot meer participatie. Daarnaast stelt het SCP (2014) dat op lager schaalniveau eerder nieuwe initiatieven van bewoners ontstaan. De tegenstelling tussen de aanpak van de overheden en het perspectief van de inwoners geeft een boeiend kader voor onderzoek naar welk schaalniveau een inwoner het meest betreft bij participatie.

Eerder onderzoek naar de verbondenheid van inwoners met de omgeving blijkt voor driekwart gericht op het schaalniveau van de wijk (Lewicka, 2011). Zo zijn er veel onderzoeken die

participatie onderzoeken op slechts een schaalniveau (Bolt en ter Maat, 2005; Dekker, 1999; Dreijerink e.a., 2008; Frandsen, 2002; Hurenkamp e.a., 2006; Larsen, 2002; Leidelmeijer, 2012; Lelieveldt 2004; Oude Vrielink en van de Wijdeven, 2007). Sommige daarvan onderzoeken de grootte van het gebied (bijv. Frandsen, 2002; Larsen, 2002), maar vergelijken geen andere schaalniveaus. Anderen maken onderscheid in de locatie van de buurt en ontdekken verschillen tussen participatie in stedelijke en rurale gebieden (bijv. Leidelmeijer, 2012; Bolt en ter Maat, 2005). De onderzoeken beperken zich echter allemaal tot één schaalniveau. Het maakt dat de effecten van verschillende schaalniveaus op participatie relatief onbekend zijn. De onderzoeken op de verschillende schaalniveaus zijn niet goed vergelijkbaar, omdat participatie steeds anders gedefinieerd wordt (tabel 1.1). De vele definities voor participatie maken dat over het begrip participatie veel verwarring bestaat (Jager-Vreugdenhil, 2007).

Tabel 1.1: Voorbeelden van onderzoeken met verschillende definities van participatie.

Onderzoek	Definitie participatie
Bolt en ter Maat (2005)	1. 'Bent u actief als vrijwilliger in een bewonersorganisatie of wijkraad?' 2. 'Bent u het afgelopen jaar actief geweest om de leefbaarheid en veiligheid in uw buurt te verbeteren?'
Dekker (1999)	Actief vrijwillig lid van een maatschappelijke organisatie in Zwolle
Hurenkamp e.a. (2006)	Burgerinitiatieven in Nederland met minder dan 20 actieve leden of vrijwilligers, met (ook) een sociale doelstelling, geen winstoogmerk, die los van professionals en bestuur of in ieder geval op afstand van hen tot stand zijn gekomen.
Larsen (2002)	1. Opkomst bij lokale verkiezingen in Denemarken 2. Contact hebben met bestuurders van gemeentelijke overheid. 3. Deelname aan publieke bijeenkomsten over verkiezingen of lokale problemen. 4. Bespreken van lokale politiek met familie, vrienden of collega's 5. Deelname aan demonstraties of acties over lokale problemen

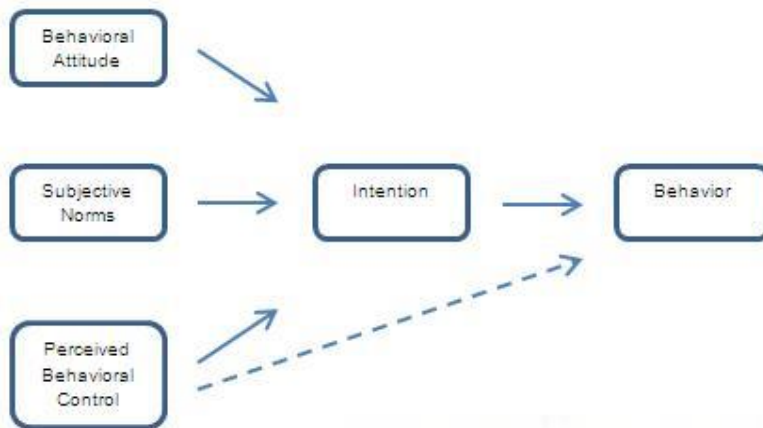
Gedragsverandering

Gemeenten kiezen bewust een schaalniveau door in te zetten op het wijkniveau om bewoners meer te laten participeren. Gemeenten proberen een gedragsverandering op gang te zetten bij bewoners. Er zijn verschillende theorieën over hoe mensen tot een bepaald gedrag komen (bijv. Verba e. a., 1995; Rli, 2014; Aarts e.a., 2014). Aarts e. a. (2014) schrijven over de theorie van gepland gedrag. Deze theorie houdt in dat het gedrag van een persoon wordt beïnvloed door de intentie van iemand om zijn gedrag te veranderen. De intentie komt op zijn buurt voort uit drie factoren. Ten eerste de attitude of houding (*behavioral attitude*), dat wil zeggen hoe iemand tegen een actie aankijkt. Ten tweede door de subjectieve norm (*subjective norms*): hoe iemand inschat wat de mening van belangrijke anderen is over een gedrag. Ten slotte is de eigen effectiviteit (*perceived behavioral control*) van invloed. Hiermee wordt bedoeld in hoeverre de persoon in kwestie schat of

het gedrag werkelijke uitvoerbaar is (figuur 1.1). Voor gedragsverandering moet één of meerdere van deze onderdelen zodanig veranderen dat iemand zijn gedrag wil veranderen. Met een deze theorie wordt het perspectief van de bewoners centraal gezet en kan worden onderzocht of het schaalniveau een gedragsverandering kan veroorzaken.

Figuur 1.1: Theorie van gepland gedrag.

Bron: Leaufort (2012).

Voor dit onderzoek is het van belang om te zien hoe het schaalniveau van invloed kan zijn op de eerder genoemde elementen uit deze theorie. Het is bijvoorbeeld mogelijk dat een aanpak op een kleiner schaalniveau de problemen overzichtelijker maakt. Met meer overzicht zien mensen directer wat hun invloed is. Wanneer de eigen invloed zichtbaarder is, kan iemand beter inschatten wat het effect van het eigen gedrag is. De grootte van een gebied is hierop dus van invloed. Een persoon heeft een beter beeld van de eigen effectiviteit dit kan ertoe leiden dat de bereidheid groter is om het eigen gedrag aan te passen. Een andere mogelijkheid is dat de verbondenheid met een gebied ervoor kan zorgen dat iemand meer sociale druk voelt om iets te doen voor het gebied, hierin kan de afbakening een rol spelen. De subjectieve norm heeft dan invloed op het participatiegedrag. Dit model wordt in paragraaf 2.2 uitgebreider besproken.

1.2 Doelstelling

Het doel van dit onderzoek is:

Achterhalen op welke manier het schaalniveau de motivatie voor participatie beïnvloedt en welk effect dit heeft op de mate van participatie van een individu.

Eerst wordt gezocht naar een bruikbare definitie voor participatie en vervolgens wordt onderzocht wat mensen beweegt om te gaan participeren. Samen met onderzoek naar de waardering van de verschillende schaalniveaus kan worden achterhaald op welke manier de relaties tussen de participatie en het schaalniveau invloed hebben op de mate van participatie. Hierin kan vervolgens onderscheid worden gemaakt in verschillende typen bewoners.

1.3 Onderzoeksvragen

Er is voldoende aanleiding om te vermoeden dat het schaalniveau van invloed kan zijn op de mate van participatie. Derhalve luidt de hoofdvraag van dit onderzoek:

Op welke manieren beïnvloedt het schaalniveau de motivaties voor participatie en welk effect heeft dit op de mate van participatie van een individu?

Hierin is het schaalniveau het gebied van de participatieprojecten. Er wordt onderzocht op welke manieren de omgang met het schaalniveau de participatie beïnvloed. Het vermoeden is dat het schaalniveau invloed heeft op de mate van participatie en dat dit gaat via tussenliggende factoren. Het schaalniveau kan bijvoorbeeld invloed hebben op de verbondenheid. De verbondenheid kan op zijn beurt invloed hebben op de intentie om te participeren. Op die manier kan iemand overgaan tot participatie. De motivaties die van belang zijn voor de mate van participatie moeten bekend zijn om de invloed van het schaalniveau te kunnen onderzoeken. Om dit te achterhalen is de eerste deelvraag opgesteld:

1. Wat zijn redenen om te participeren en in hoeverre verschillen deze tussen verschillende typen bewoners?

Dit zal worden onderzocht aan de hand van een literatuurstudie en vervolgens gecontroleerd worden in de interviews. Een schaalniveau kan ervoor zorgen dat mensen op een aansprekend niveau worden aangesproken. Op deze manier zou het kunnen aansluiten bij de motieven om te participeren. Met de kennis uit deelvraag 1 kan worden onderzocht of de waardering van de verschillende schaalniveaus aansluit op de motieven om te participeren. Deelvraag 2 luidt dan ook:

2. In hoeverre sluiten de eigenschappen van de verschillende schaalniveaus aan bij de motieven om te participeren?

Dit zal worden onderzocht aan de hand van een literatuurstudie en interviews. Wanneer deze kennis bekend is kan worden onderzocht of dit leidt tot een verandering in de participatie. Dit wordt onderzocht aan de hand van deelvraag 3:

3. In hoeverre beïnvloedt de perceptie op de eigenschappen van de verschillende schaalniveaus het participatiegedrag?

Deze deelvraag zal worden onderzocht door een analyse van de interviews. Met het antwoord op deze deelvragen is het mogelijk de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden.

1.4 Relevantie

1.4.1 Maatschappelijke relevantie

Overheden en met name gemeenten, zijn bezig met het betrekken van haar inwoners bij zowel het beleid als bij de uitvoering van het beleid. Door het betrekken van inwoners bij de uitvoering groeit de vraag naar actieve inwoners (SCP, 2014). Het is daarom van belang om te weten wat inwoners activeert om deel te nemen aan de vraag van de gemeenten voor participanten. Het inzetten van een aansprekend schaalniveau voor de inwoners kan zorgen voor meer betrokkenheid vanuit de inwoners. Dat het schaalniveau hierbij van belang is om te onderzoeken komt door het beleid van de gemeenten. Zij zetten veel participatieprojecten in op het wijkniveau terwijl er aanwijzingen zijn dat dit niet het meest aansprekende schaalniveau is (Tuan, 1977; Lewicka, 2005).

Niet iedereen wil meewerken in een proces, want vaak zijn vaak bepaalde groepen niet betrokken in het proces (Frieling e. a., 2014). De uitdaging is om steeds weer te zoeken naar manieren om deze groepen te betrekken in het proces. Wanneer blijkt dat op verschillende schaalniveaus andere typen mensen worden aangesproken kan het schaalniveau worden gebruikt als een instrument om een meer representatieve betrokkenheid te krijgen van de inwoners van een gebied.

1.4.2 Wetenschappelijke relevantie

Participatie is een relevant thema in de legitimiteit van de politiek en overheden. Participatie wordt ingezet om het overheidsbeleid meer legitiem te maken (Yetano e. a., 2009). Er zijn vele verschillende overtuigingen over de functie en de noodzaak van participatie (Voogd & Woltjer, 1999). Hoewel dit onderzoek niet direct ingaat op dit debat, draagt het er aan bij. Het biedt inzicht in hoe het schaalniveau een participatieproces beïnvloed. Het laat daarmee zien hoe over participatie in de samenleving in zijn werk gaat en op welke manier het kan bijdragen aan de legitimiteit van politieke besluiten.

In eerder onderzoek is weinig aandacht besteed aan de relatie tussen het schaalniveau en participatie (Janssen, 2014). Dit sluit aan bij wat Reed (2008) stelt over het ontwerpen van participatieprocessen. Hij stelt dat meer onderzoek nodig is naar participatie dat tot doel heeft om duurzame oplossingen beter te begrijpen. Zodat verschillende oplossingen op een juiste manier ingezet kunnen worden. Ook is veel onderzoek naar participatie op wijkniveau, dat maakt dat de andere schaalniveaus nog redelijk onbekend terrein zijn (Lewicka, 2011). De relatie tussen participatie en verschillende schaalniveaus is dus een relevant onderzoeksgebied. Onderzoeken naar participatie op verschillende schaalniveaus zijn lastig te vergelijken omdat er steeds verschillende definities van participatie worden gebruikt (Jager-Vreugdenhil, 2007). Dit maakt het relevant om participatie te onderzoeken op de verschillende schaalniveaus met één definitie van participatie.

1.5 Leeswijzer

Dit onderzoek valt inhoudelijk uiteen in twee delen, in het eerste deel wordt behandeld welke redenen mensen hebben om te participeren en het tweede deel bespreekt het schaalniveau en hoe dit van invloed is op de redenen om te participeren. Deze tweedeling is voort uit de twee belangrijke thema's in de hoofdvraag van het onderzoek. Het is terug te vinden in het theoretisch kader, de methode, de analyse en de conclusie.

Het volgende hoofdstuk is het theoretisch kader waarin de definitie voor participatie wordt besproken, de theorieën over de motivaties voor participatie en onderzoeken naar het schaalniveau en de invloed die het kan hebben op participatie. Daarna wordt in methodologisch hoofdstuk uiteengezet hoe het onderzoek uitgevoerd wordt en welke verwachtingen er zijn. In het resultaten hoofdstuk geeft een weergave van de participatie van alle respondenten. Waarna in hoofdstuk 5 en 6 de analyse wordt besproken van de participatie en de invloed van het schaalniveau. De afsluitende hoofdstukken 7 en 8 zijn respectievelijk de conclusie en discussie.

2. Theoretisch kader: participatie, gedragsverandering en schaalniveau

2.1 Motivatie voor participatie

In deze paragraaf wordt de literatuur besproken over de motieven voor het participeren van mensen. Om dat te onderzoeken wordt eerst ingegaan op het begrip participatie, om een afbakening te maken zodat duidelijk is waar het over gaat. Vervolgens wordt ingegaan op de redenen waarom mensen willen participeren en de factoren die van invloed zijn op de mate van participatie. Tot slot wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende type bewoners.

2.1.1 Wat is participatie in dit onderzoek?

Participatie is een belangrijk begrip in dit onderzoek. Het wordt als begrip veel gebruikt, maar het is niet altijd eenduidig wat er precies onder wordt verstaan. Onder participatie vallen meerder soorten activiteiten en ook in de literatuur bestaat er verwarring over de term. Er zijn verschillende definities in de omloop (Jager-Vreugdenhil, 2007). Niet alle uitkomsten van onderzoek naar participatie gelden voor elke vorm van participatie. De verdeeldheid over de term zorgt ervoor dat het ten eerste onduidelijk is hoe participatie werkt en ten tweede hoe participatie te plaatsen is binnen het beleid van overheden. Het is daarom van belang dat het eenduidig is over welke participatievorm een onderzoek gaat. Dit bevordert tevens de bruikbaarheid van de uitkomsten. Dus wat is participatie?

In een representatieve democratie wordt participatie gezien als het kiezen van de bestuurders, het stemrecht. Hoewel Nederland een representatieve democratie is, met elementen van een directe democratie (Michels, 2006), richt dit onderzoek zich echter op vormen van participatie waar meer voor gedaan moet worden. In Nederland kan de burgerparticipatie worden opgedeeld in drie generaties. Deze generaties zijn door de tijd heen na elkaar ontstaan. Ze hebben elkaar niet vervangen en bestaan tegelijkertijd. Onder de eerste generatie valt inspraak. Inwoners hebben hierbij de mogelijkheid om te reageren op het beleid van de overheid. In Nederland is dit vastgelegd als een recht voor haar inwoners. De tweede generatie bestaat uit actieve vormen van het betrekken van inwoners bij het vormen van beleid en de coproductie daarvan. Inwoners hebben in deze tweede generatie eerder in het proces de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op het beleid. In de derde generatie wordt gesproken over burgerinitiatieven, hierbij ligt het initiatief bij de inwoners zelf. In het uitvoeren van de taken heeft de overheid alleen nog een faciliterende of ondersteunende rol (Ministerie BZK, 2010). Dit onderzoek richt zich voornamelijk op de derde generatie van participatie.

Binnen de vormen van participatie kan onderscheid worden gemaakt in politieke of beleidsbeïnvloedende participatie en maatschappelijke of doe-participatie. Dit onderzoek is gericht op de doe-participatie. Doe-participatie bestaat uit verschillende vormen zoals het deelnemen aan en organiseren van sociale bewonersactiviteiten en vrijwilligerswerk. Concrete voorbeelden zijn zorgen voor de buurman, zorgen voor de openbare ruimte of een straatfeest organiseren. Deze vormen worden allen bedoeld met de term doe-participatie in dit onderzoek. Onder beleidsparticipatie valt in dit onderzoek het organiseren van protestacties, klachten indienen,

melden van overlast en inspraakavonden bezoeken. Dit onderscheid is gemaakt op basis van onderzoek van Leidelmeijer (2012). In de verschillende onderdelen die er zijn binnen doe-participatie, zal bij de dataverzameling onderscheid worden gemaakt. Bij de analyse kan dan rekening worden gehouden met mogelijke verschillen. Mogelijk zijn de resultaten uit dit onderzoek bruikbaar voor andere participatievormen, maar in de eerste plaats is het onderzoek gericht op de doe-participatie.

Deze scheiding wordt zo gemaakt omdat blijkt dat er voor deze verschillende vormen verschillende voorspellende waarden zijn. Wanneer hierin geen onderscheid wordt gemaakt hebben deze voorspellende waarden minder zeggingskracht. Voor beleidsparticipatie geldt dat een hoge sociaaleconomische status een grote voorspellende waarde heeft terwijl dit bij doe-participatie minder van belang is. Daar is de verbondenheid met het gebied een duidelijkere factor. Een ander opvallend verschil is dat voor doe-participatie de mate van participatie toeneemt bij afname van problemen in de woonomgeving en dat bij beleidsparticipatie de mate van participatie toeneemt naarmate de problemen zich opstapelen. Mensen die problemen ervaren dienen eerder klachten in, gaan eerder naar een inspraakavond of melden overlast bij instanties (Leidelmeijer, 2012). Bevindingen over de ene vorm van participatie kunnen daarom niet een op een worden overgenomen op de andere vorm. In het verdere onderzoek zal dieper worden ingegaan op de invloeden die er zijn op participatie.

Tevens van belang in dit onderscheid zijn de verschillende doelen die voor de twee vormen van participatie van toepassing zijn. Zo is het bij beleidsparticipatie van belang om verschillende groepen mee te krijgen zodat het een representatieve afspiegeling is van de samenleving (Rowe en Frewer, 2000). Bij doe-participatie is het minder van belang dat het een representatieve afspiegeling is. Wel zijn er voldoende mensen nodig voor de uitvoering van een initiatief, terwijl het vaak dezelfde mensen zijn die participeren (Burton, 2004). De vraag naar mensen die meedoen komt steeds vaker naar voren (SCP, 2014). Er is dus vraag naar mensen die participeren in de vorm van doe-participatie. Daarom is er gekozen om in dit onderzoek de doe-participatie te onderzoeken.

2.1.2 Blokkades voor participatie

In de praktijk blijkt dat de opkomst van de derde generatie van burgerparticipatie nog niet duidelijk zichtbaar is. Veel van deze burgerinitiatieven zijn een gevolg van het handelen van de overheid, die inwoners daartoe aanzet of uitnodigt (Hurenkamp e. a., 2006). De overheid heeft vaak een belang bij deze initiatieven en geeft vaak een aanzet voor het begin van een initiatief. Hurenkamp e. a. (2006) ontdekten in een onderzoek naar achttien initiatieven dat zelfs wanneer er sprake is van een spontaan initiatief na doorvragen bleek dat de overheid toch de uitnodigende partij was.

Het blijkt dat deze vorm van participatie niet vanzelf gaat. Daar komt nog bij dat, zoals in de vorige paragraaf al bleek, het zijn vaak dezelfde mensen zijn die participeren (Burton, 2004). Dit betekent dat er een grote groep mensen is die niet zichtbaar bezig zijn met participatie. Deze paragraaf beschrijft de literatuur over de redenen voor het niet participeren.

Verba e. a. (1995) hebben een model ontworpen dat beschrijft waarom mensen inactief zijn in beleidsparticipatie. De motieven uit dit model lijken ook te gelden voor doe-participatie (SCP, 2014). Hoewel dit model is opgesteld voor beleidsparticipatie wordt het nu toegepast op het meedoen. Het model onderscheidt drie redenen voor deze inactiviteit, namelijk: het niet willen, niet

kunnen of niet de sociale positie hebben. In andere woorden: *'People may be inactive because they lack resources, because they lack psychological engagement with politics, or because they are outside of the recruitment networks that bring people into politics'* (Verba e. a., 1995, p.269). De drie redenen in het onderzoek van Verba e. a. (1995) bieden een overzichtelijk kader van oorzaken van inactiviteit. Daarom worden deze redenen hier besproken.

Kunnen

Voor mensen die willen participeren is het van belang dat zij beschikken over de middelen die nodig zijn voor participatie (Verba e. a., 1995). Het idee hierbij is dat een persoon die wil participeren, daar tijd en geld voor heeft en over de juiste vaardigheden beschikt. Heeft een persoon voldoende middelen om te participeren en moet het niet iets anders doen om over voldoende middelen te blijven beschikken? Dit is ook een verklaring waarom veel mensen die participeren meestal een hoge sociaaleconomische status hebben (Bovens en Willie, 2011), want zij beschikken vaker over meer geld en vaardigheden. De sociaaleconomische status is echter minder van belang voor doe-participatie. Hierin zijn de deelnemers meer divers en doen er niet alleen rijken en hoger opgeleiden mee. Een reden hiervoor zou kunnen zijn dat het voor beleidsparticipatie een groter voordeel heeft om hoger opgeleid te zijn dan voor het meedoen (van de Wijdeven, e. a., 2013). Bij beleidsparticipatie draait het om goede ideeën en deze duidelijk kunnen overbrengen. In doe-participatie gaat het er meer om te zien wat er nodig is in de omgeving en daarmee aan de slag te gaan. Hier zijn meer kansen voor doeners.

Kunnen is hierbij geen vast gegeven. Dit is een onderwerp waarin een persoon ervaringen kan opdoen en zo tot meer in staat is. Uit onderzoek van Oude Vrielink en Van de Wijdeven (2007) blijkt dat mensen leren van de verschillende projecten waar ze in participeren. De participanten zeiden na de opgedane ervaringen bij een volgend idee eerder op de gemeente of andere instanties af te stappen en daarin effectiever te werk gaan.

Willen

Het willen houdt in dat mensen een psychologische betrokkenheid hebben. Wanneer mensen niet betrokken zijn met het gebied of onderwerp, zullen ze niet gemotiveerd zijn om ervoor in actie te komen (Verba e. a., 1995). Zonder betrokkenheid zullen mensen niet overgaan tot participatie.

Volgens Lewicka(2005) heeft deze psychologische betrokkenheid te maken met de interesse in de oorsprong en de binding met buurtgenoten. Ze stelt dat mensen verbondenheid hebben met een plek. Verbondenheid met een plek heeft een positief verband met de interesse in de oorsprong van het gebied en contact maken met andere mensen in het gebied. Dit heeft weer een positief verband met participatie. Deze kennis komt uit een kwantitatief onderzoek, hierdoor laat het alleen de verbanden zien en niet de reden van dit verband. De mogelijke redenen voor deze verbanden worden in paragraaf 2.1.3 besproken. Lewicka (2005) maakt deze conclusie op basis van een onderzoek naar alle vormen van participatie. Ze maakt geen onderscheid tussen beleidsbeïnvloedende participatie en doe-participatie. Andere onderzoeken bevestigen dat het contact met buurtgenoten of het netwerk van invloed zijn op doe-participatie (Lelieveldt 2004; Bolt en ter Maat, 2005; Uitermark en Duyvendak, 2006). In paragraaf 2.1.3 wordt ingegaan op waarom mensen willen participeren.

Sociale positie

De sociale positie bepaalt of mensen gevraagd worden om te participeren. Valt iemand buiten het netwerk waarin mensen gevraagd worden voor een project dan zal die persoon niet gevraagd worden. Dat iemand gevraagd wordt is van invloed op de participatie. Het blijkt namelijk dat wanneer bewoners gevraagd worden om deel te nemen aan een project men verrassend vaak wil meedoen (Verba e. a. 1995).

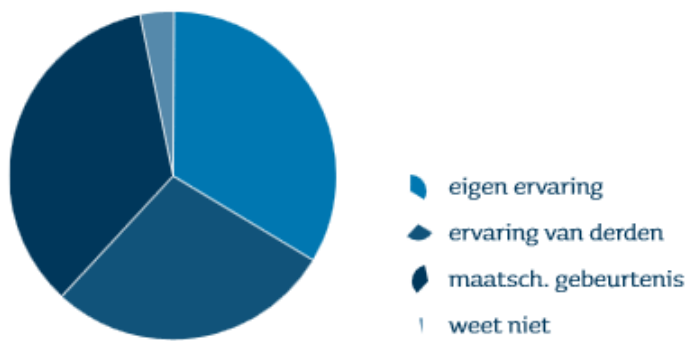
De sociale positie is van een andere categorie als de andere twee onderwerpen. Deze categorie is van externe invloed op de mate van participatie van een persoon. Het heeft meer met het organiseren van participatie te maken dan de andere twee redenen. Vanuit organisatorische kant bekeken is het bij het gevraagd worden van belang wanneer iemand gevraagd wordt (Beckers e.a., 2000). Als iemand op het moment van vragen met dat onderwerp bezig is zal deze persoon eerder meedoen dan op een ander moment. Het is van belang in te spelen op de gedachtewereld van de aspirant participant. Het is daarbij van belang wie het vraagt: wanneer een persoon wordt gevraagd door iemand vanuit zijn eigen netwerk zal iemand eerder bereid zijn te participeren. Het netwerk van een persoon is dus van belang bij het betrekken en het gevraagd worden. Het uitgenodigd worden kan breder worden opgevat. Het is niet alleen het directe vragen, maar het gaat er ook om dat mensen het idee hebben dat hun bijdrage er mag zijn en ze welkom zijn om deel te nemen. Dit aspect gaat meer om de persoonlijke situatie van een persoon.

2.1.3 Drijfveren voor participatie

Deze paragraaf laat zien wie de mensen zijn die participeren en waarom ze dat doen. Er zijn namelijk veel initiatieven die vallen onder de definitie van participatie uit dit onderzoek. Hurenkamp e. a. (2006) zeggen hierover: *'Het zijn er duizenden, maar misschien ook wel meer. Veel is er namelijk niet over bekend.'* (p. 7). Deze paragraaf laat zien wat er bekend is over deze initiatieven.

Er is een onderscheid tussen de aanleiding waardoor iemand is begonnen met participatie en de reden waarom iemand wil participeren. Bij navraag blijkt de directe aanleiding voor deelname aan een initiatief een ervaring of een gebeurtenis. Dit kan een eigen ervaring zijn of een ervaring van derden, het kan ook een maatschappelijke gebeurtenis zijn geweest. De verdeling over deze aanleidingen is ongeveer gelijk (figuur 2.1). Een dergelijke aanleiding is vaak een acuut probleem, waar volgens de initiatiefnemer direct iets aan gedaan moet worden.

Figuur 2.1: De aanleiding voor mensen om te beginnen met een initiatief.

Bron: Hurenkamp e.a. (2006).

Redenen voor mensen om te participeren zijn volgens Leijenaar en Niemoller (in Dekker, 1999) de betrokkenheid met de lokale gemeenschap of de doelstellingen van een initiatief. Daarnaast zijn er meer persoonlijke belangen die meespelen. Dit zijn de sociale contacten die men legt en de mogelijkheid om eigen ervaringen en vaardigheden in te zetten voor een initiatief. In deze zin is het motief voor participatie een combinatie van opkomen voor belangen van de buurt of anderen en zelfontplooiing.

In het onderzoek van Hurenkamp e. a. (2006) blijkt, net als bij Verba e. a., dat het kunnen een belangrijke rol speelt. De inwoners die actief zijn in de onderzochte initiatieven blijken vaak actief te zijn in andere organisaties. Zij voegen hier nog aan toe dat het zelfvertrouwen een belangrijke rol speelt. Zelfvertrouwen is iets wat mensen met veel vaardigheden eerder hebben dan mensen met minder vaardigheden. De lagere participatiegraad van lager opgeleiden komt niet door een gebrek aan belangstelling (Jones, 2003), ofwel het willen, maar door een gebrek aan het vertrouwen in eigen kunnen.

Naast het kunnen blijkt de sociale positie in de het onderzoek van Hurenkamp e. a. (2006) een belangrijke factor. Zelfs als het op eerste gezicht leek alsof het een spontaan initiatief was, bleek na doorvragen in alle achttien diepte-interviews toch dat de overheid de initiërende of uitnodigende partij was geweest. De overheid is vaak een belanghebbende partij bij een initiatief en daarmee is het dus niet vreemd dat een overheid aanzet geeft voor een initiatief. De initiatieven die er zijn, ontstaan niet door een overheid die zich terugtrekt maar juist een die betrokken en uitnodigend is. Of in de woorden van Putman e. a. (2004): *'So the argument sometimes heard that civil society alone can solve public issues if only the state would get out of the way is simply silly'* (p. 273). Het is opvallend dat bij doe-participatie de overheid een belangrijke rol speelt.

Naast het initiëren van verschillende initiatieven zou de overheid rekening moeten houden met de organisatiegraad in een buurt. Wanneer deze er niet is, kan een overheid veel vragen, maar zal er niets gebeuren. Een bepaalde mate van organisatie houdt in dat er een netwerk is waarin mensen aangesproken kunnen worden. Een illustratief voorbeeld hierbij is een onderzoek naar participatie in Rotterdam, waar blijkt dat er een klein aantal bewoners in achterstandswijken een schakelfunctie vervullen tussen de overheidsinstanties en de rest van de bewoners. Zonder dat minimum van organisatie onder bewoners komt participatie niet op gang (Uitermark en Duyvendak, 2006).

Ook volgens andere onderzoeken is de organisatiegraad en het sociaal kapitaal belangrijk om de participatiegraad te vergroten (Lewicka, 2005; Lelieveldt 2004). Lelieveldt (2004) operationaliseert sociaal kapitaal met buurtschap, plichtsgevoel om wat te doen voor de burens of

buurt en vertrouwen in mede buurtgenoten. Buurtschap op zijn beurt betekent het contact hebben met burens en elkaar spullen lenen en praten over problemen in de buurt. Alle drie de kenmerken van sociaal kapitaal hebben een positieve correlatie met participatie, maar alleen buurtschap en plichtsgevoel correleren met doe-participatie. In het onderzoek wordt het informele governance genoemd, wat grotendeels overeenkomt met de definitie van doe-participatie uit dit onderzoek. Het vertrouwen in de maatschappij heeft ook in het onderzoek van Lewicka (2005) beperkte voorspellende waarde voor doe-participatie. De richting van het verband in dit onderzoek lijkt te zijn dat buurtschap en plichtgevoel zorgen voor participatie. Lewicka (2005) schrijft dat andere onderzoeken stellen dat dit effect omgekeerd is. Volgens die onderzoeken zorgt participatie in de buurt voor meer verbondenheid of er wordt gesteld dat de participatie en verbondenheid een versterkend effect hebben op elkaar. Haar onderzoek laat echter geen ruimte voor zulke conclusies (Lewicka, 2005).

In het onderzoek van Hurenkamp e. a. (2006) is gevraagd wat mensen van overheden verwachten. Uit die resultaten is een behoeftepiramide gemaakt, vergelijkbaar met de piramide van Abraham Maslov (figuur 2.2). Bij opstartende initiatieven is vaak het sociaal kapitaal vrij klein. Hierdoor hebben beginnende initiatieven vaak een grote vraag naar betrokkenheid van de overheid. Het opzoeken van de initiatieven en een aanspreekpunt zijn is dan de rol van de overheid. Het laten zien dat er belangstelling is voor deze initiatieven. Vervolgens is het luisteren naar wat ze te zeggen hebben van belang. Het luisteren is de tweede trede in de piramide. Hiermee wordt bedoeld dat men wil zien dat er wat gedaan wordt met wat er door het initiatief wordt aangedragen. Pas wanneer dit aan de orde is, heeft een initiatief meer behoefte aan subsidie. Hierbij geldt dat de andere behoeftes niet vervallen wanneer een volgende stap wordt bereikt.

Figuur 2.2: De behoeftepiramide van burgerinitiatieven.

Bron: Hurenkamp e.a. (2006).

De overheid is vaak belanghebbend bij burgerinitiatieven. Wanneer er vraag naar betrokkenheid is, moet de overheid oppassen dat het geen controlerende rol aanneemt. Mensen willen graag zeggenschap houden over het eigen initiatief en geen uitvoerder worden van het gemeentelijk beleid (SCP, 2014). Zeker de combinatie van verminderde invloed op beleid, maar een groeiende vraag naar zelfredzaamheid valt niet goed (SCP, 2014). Het geeft een signaal af dat de overheid de uitvoering niet meer zelf doet maar wel alles bepaalt. Dit signaal geeft initiatiefnemers het idee dat

ze slechts de hulp van de overheid zijn. Mensen willen niet als onbetaalde werknemer participeren. Dus betrokkenheid wordt gewaardeerd, maar niet vanuit een eisende of controlerende rol.

2.1.4 Individuele verschillen

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat veel persoonskenmerken en persoonlijke omstandigheden invloed hebben op de participatie van een persoon. Bolt en Ter Maat (2005) hebben onderzoek gedaan naar wat verschillende determinanten van participatie zijn in Utrecht. Zij maken hierbij onderscheid tussen participatie als formeel deelnemen aan een bewonersorganisatie of een wijkraad en het informeel inzetten voor leefbaarheid in de buurt. De laatste vorm, de informele inzet, heeft geen concrete variabelen, want respondenten konden in het onderzoek voor zichzelf aangeven of ze vonden dat ze zich inzetten voor de buurt. Dit werd niet gemeten met concrete vragen. De inzet voor de buurt komt het meest overeen met doe-participatie. Voor deze vorm van participatie is de sociaal demografische factor leeftijd de belangrijkste voorspellende waarde. Daarnaast blijkt dat mannen en hoger opgeleiden zich eerder inzetten dan vrouwen en het hebben van kinderen een belangrijke determinant is voor meer participatie. Het is mogelijk dat de oorzaak voor het verschil tussen mannen en vrouwen gezocht kan worden in het feit dat vrouwen zich eerder voor informele, sociale situaties, waar in dit onderzoek niet naar gevraagd is.

Wanneer deze uitkomsten naast ander onderzoek worden gelegd blijkt hoe lastig het is om de resultaten te vergelijken. Lelieveldt (2004) heeft onderzoek gedaan naar participatie in achterstandswijken in Enschede. Hij kijkt ook naar doe-participatie. In zijn onderzoek heet het informele governance en is dit construct opgebouwd uit zes concrete vragen over wat iemand doet in de buurt zoals het schoonhouden van de straat, het onderhouden van groen of het aanspreken van burens op hun gedrag. In dit onderzoek blijkt huiseigenaren, mensen met kinderen, ouderen, vrouwen en mensen met minder educatie meer aan doe-participatie doen dan gemiddelde mensen.

Deze twee onderzoeken hebben tegengestelde uitkomsten voor opleidingsniveau en geslacht. Redenen voor de verschillen kunnen liggen in de manier van het meten van participatie, dat bijvoorbeeld mannen en hoger opgeleiden zelfverzekerder zijn en eerder zullen zeggen dat ze zich inzetten voor de buurt dan anderen. Het kan ook liggen aan de locatie van het meten van de participatie. Dit maakt het lastig te vergelijken. Om toch iets te kunnen zeggen over deze verschillen is het van belang te weten in hoeverre de omgeving van invloed is op de doe-participatie. Beide onderzoeken laten zien dat de mate van problemen in de omgeving van invloed is op de participatie. Uit ander onderzoek (Leidelmeijer, 2012) komt naar voren dat mannen eerder participeren in probleemgerichte zaken en vrouwen eerder in sociaal gerichte zaken. Het is dus mogelijk dat in de achterstandswijken in Enschede meer sociale zaken speelden of dat de definitie van participatie meer sociaal gericht is. Bij het opleidingsniveau lijkt hetzelfde aan de hand te zijn. Bij sociaal gerichte participatie tussen mensen met een hoog en laag opleidingsniveau, maar bij probleemgerichte participatie zijn mensen met de laagste opleidingsniveaus minder actief (Leidelmeijer, 2012). De definitie van participatie in een onderzoek maakt dus veel uit voor de uitkomst. Lelieveldt (2004) laat dit expliciet zien bij informele governance. Een vraag waarmee informele governance gemeten wordt, is of mensen opletten op spelende kinderen. Vervolgens is het niet verrassend dat het hebben van kinderen van significante invloed is op de mate informele governance.

In veel onderzoeken worden sociaaleconomische factoren als belangrijke determinanten gezien. In het onderzoek van Bolt en Ter Maat (2005) bleek al dat het opleidingsniveau van belang

is. Wat opvalt, is dat inkomen en activiteit op de arbeidsmarkt geen invloed hebben. Bolt en ter Maat (2005) geven als mogelijke oplossing dat de positieve effecten en de negatieve effecten elkaar opheffen. Het groeiende netwerk en de groei van de vaardigheden wegen op tegen het hebben van minder tijd en het minder afhankelijk zijn van de buurt.

Sociaal kapitaal blijkt in het onderzoek van Bolt en Ter Maat (2005) geen voorspellende waarde te hebben. Sociaal kapitaal is een construct dat is opgebouwd uit de verbindingen tussen individuen, vertrouwen in maatschappij en sociale netwerken. Het idee daarbij is, wanneer een persoon veel mensen kent het eenvoudiger is om voldoende mensen op de been te krijgen om actie te ondernemen. De oorzaak dat het geen voorspellende waarde heeft komt mogelijk doordat de netwerken van de respondenten niet zijn gemeten binnen het wijkniveau. Een persoon uit Utrecht die veel mensen kent in Amsterdam zal deze mensen niet snel activeren om iets in zijn wijk te gaan doen. Wanneer onderzoek kijkt naar hoe groot het netwerk in de wijk is blijkt dat kapitaal een grote invloed heeft (Lelieveldt, 2004). Dus wanneer het sociaal kapitaal zich in de buurt bevindt en bewoners zich verbonden voelen met de buurt zullen ze zich eerder inzetten voor participatie. Verbondenheid blijkt dan een van de belangrijkste voorspellers te zijn voor participatie (Bolt en Ter Maat, 2005).

Daarnaast zetten verschillende leefbaarheidsproblemen die mensen ervaren aan tot participatie. Voor doe-participatie gaat hierbij om problemen die door bewoners te overzien zijn. Wanneer iemand bijvoorbeeld ontevreden is over de bevolkingssamenstelling van een wijk, leidt dit juist tot minder doe-participatie. Hiermee hangt samen dat mensen eerder actief worden wanneer ze van zichzelf schatten dat ze invloed hebben (Bolt en Ter Maat, 2005). Leidelmeijer (2012) die meer vormen van participatie vergelijkt, stelt dat de vormen van doe-participatie inderdaad afnemen bij lastige problemen. Beleidsparticipatie echter neemt toe bij lastige problemen. Mensen zoeken bij lastige problemen eerder de overheid op. Bij kleine problemen is men vaker bereid deze zelf op te lossen (tabel 2.1).

Tabel 2.1: Vormen van participatie afgezet tegen soorten problemen.

Problemen:		Vormen van participatie in de buurt								
		contact buurtgenoten	meedoen buurtactiviteiten	organiseren buurtactiviteiten	vrijwilligerswerk in de buurt	actie organiseren	iets verbeteren	inspraakavond bijgewoond	klacht ingediend	overlast gemeld bij instanties
soort	mate									
bevolking	geen	85%	42%	28%	27%	20%	26%	31%	17%	23%
	gemiddeld	79%	28%	17%	22%	12%	23%	30%	17%	23%
	veel	68%	17%	13%	22%	14%	33%	37%	26%	42%
schoon	geen	81%	39%	24%	21%	11%	18%	27%	11%	15%
	gemiddeld	79%	29%	18%	24%	14%	23%	30%	16%	22%
	veel	70%	15%	13%	21%	16%	36%	35%	32%	46%
heel	geen	81%	36%	22%	19%	12%	18%	29%	12%	20%
	gemiddeld	77%	30%	18%	23%	14%	24%	29%	16%	23%
	veel	75%	18%	14%	23%	17%	35%	33%	31%	41%
overlast	geen	83%	33%	20%	24%	12%	18%	29%	14%	12%
	gemiddeld	77%	28%	18%	22%	14%	26%	31%	18%	26%
	veel	69%	17%	14%	22%	18%	36%	35%	29%	52%
criminaliteit	geen	81%	33%	20%	21%	11%	22%	24%	10%	12%
	gemiddeld	78%	29%	17%	23%	13%	22%	29%	17%	24%
	veel	72%	19%	14%	23%	19%	36%	36%	31%	46%
hinder	geen	73%	28%	16%	19%	11%	19%	27%	11%	20%
	gemiddeld	79%	28%	17%	23%	14%	23%	28%	17%	24%
	veel	78%	25%	17%	23%	16%	36%	35%	29%	35%
voorzieningen	geen	81%	27%	12%	21%	11%	19%	19%	10%	17%
	gemiddeld	77%	28%	18%	23%	14%	24%	30%	18%	25%
	veel	79%	28%	17%	22%	16%	29%	34%	23%	31%
verkeersveiligheid	geen	81%	34%	19%	27%	13%	20%	30%	13%	15%
	gemiddeld	77%	28%	17%	22%	13%	23%	30%	17%	23%
	veel	77%	22%	19%	22%	17%	33%	36%	23%	39%

Noot: De kleuren in de tabel geven de mate van participatie aan per soort participatie, dus per kolom. Groen is een hoge mate van participatie en rood geeft de laagste percentages weer. Zie bijlage 1 voor de uitwerking van de soort problemen.

Bron: Leidelmeijer (2012), p. 32.

In tabel 2.1 is te zien in welke mate verschillende vormen van participatie gedaan worden bij verschillende problemen. De problemen die aan bod komen zijn: problemen met bevolking uit de buurt, problemen op het gebied van schoon, met vuil. Problemen met heelheid: of er veel kapot is, overlast van andere mensen, problemen met criminaliteit in de buurt, hinder van factoren als geluid of licht en gebrek aan voorzieningen en de verkeersveiligheid (zie ook bijlage 1). Voor sociale vormen van participatie geldt dat vooral de toename van problemen op het gebied van bevolking, schoon, heel, overlast en criminaliteit zorgen voor een afname van de participatie. Voor de formele

participatie is de toename van problemen juist een aanzet voor meer participatie. Alleen 'iets verbeteren' heeft een ander patroon dan de andere onderdelen van doe-participatie. Dit is logisch, iets verbeteren heeft pas zin als er iets te verbeteren is.

Uit deze vergelijkingen komt naar voren dat de mate van problemen waar iemand mee te maken heeft, van invloed is op de participatie. Per participatievorm kan dit weer verschillen. Mogelijk heeft dit te maken met het kunnen participeren. Wanneer iemand ziet wat er gedaan kan worden blijft de persoon zich inzetten. Wanneer het niet meer te overzien is, kan een persoon dit zelf niet meer aan en stapt iemand naar de gemeente.

2.1.5 Conclusie

Dit hoofdstuk heeft de verschillende factoren laten zien die van invloed zijn op participatie. Als eerst kwam naar voren wat mensen kan tegenhouden om te gaan participeren. Mensen moeten het kunnen, willen en de sociale positie hebben. De houding van de gemeente is voornamelijk voor de sociale positie van belang. De verbondenheid met de plaats is belangrijk voor het willen. Voor het kunnen is het van belang dat mensen de mogelijkheid zien om iets te doen en invloed te hebben. Bij het bestuderen van individuele verschillen kwam naar voren dat verschillende mensen anders participeren. Persoonskenmerken laten zien welke mensen eerder participeren. Zo bleek dat huiseigenaren, mensen met kinderen, ouderen meer aan doe-participatie doen dan gemiddelde mensen. Daarnaast bleken de mogelijke leefbaarheidsproblemen invloed te hebben op de verschillende vormen van participatie die mensen doen. Voor sociale vormen van participatie geldt dat vooral de toename van problemen op het gebied van bevolking, schoon, heel, overlast en criminaliteit zorgen voor een afname van de participatie. Voor de formele participatie is de toename van problemen juist een aanzet voor meer participatie. Dit heeft tevens invloed op wie er participeert. Gemiddeld genomen participeren mannen eerder in probleemgerichte zaken en vrouwen participeren eerder in sociale zaken. Wanneer de situatie in een wijk vraagt om een sociale of probleemgerichte vorm van participatie, beïnvloedt dat of mannen of vrouwen eerder participeren. Dit geldt waarschijnlijk ook voor andere persoonskenmerken.

Dit hoofdstuk laat zien dat participatie een samenvoeging is van verschillende activiteiten. Voor deze activiteiten gelden niet dezelfde aanleidingen om ermee te beginnen. Participatie is daarmee als geheel een lastig begrip om mee te werken. Voor de verschillende vormen van participatie is toch uitgezocht wat van invloed kan zijn. Deze verbanden kunnen gebruikt worden om een relatie te leggen met de verschillende schaalniveaus.

2.2 Verklaring voor gedragsverandering

Deze paragraaf bespreekt hoe een persoon tot een beslissing komt om zijn gedrag daadwerkelijk te veranderen aan de hand van de theorie van gepland gedrag.

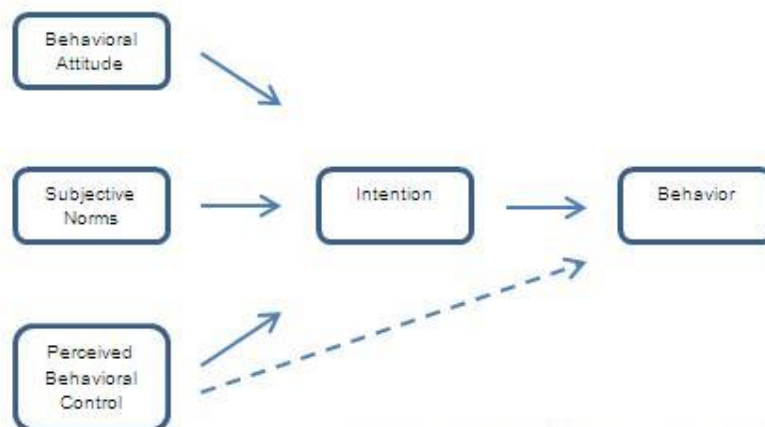
Aarts e. a. (2014) geven uitleg over de theorie van gepland gedrag van Fishbein en Ajzen. Hierin wordt beschreven welke factoren van invloed zijn op het gedrag dat iemand vertoont. Het gedrag van een persoon wordt, volgens de theorie, beïnvloed door de intentie van een persoon om zijn eigen gedrag te veranderen. Deze intentie wordt beïnvloed door drie factoren: (figuur 2.3) De attitude of houding (*behavioral attitude*) is hoe iemand tegen een gedrag aankijkt, dit kan de intentie zowel vergroten als verkleinen. Het komt tot stand door de waardering van de

consequenties en hoe groot iemand de kans inschat dat de consequenties zich zullen voordoen. Dit is te vergelijken met autorijden, wanneer iemand hard rijdt is hij eerder bij zijn bestemming, maar misschien doet hij dit niet omdat er een kans is op een boete of een verhoogde kans op een ongeluk. Het kunnen ook positieve consequenties zijn en minder duidelijke of directe consequenties.

De subjectieve norm (*subjective norms*) gaat over de mening van belangrijke anderen over het gedrag dat een persoon wil laten zien. Het is subjectief omdat het over iemands inschatting gaat van de mening van zijn of haar omgeving. Belangrijke punten zijn de inschatting van de goed- of afkeuring van belangrijke anderen en de waarde die een persoon hecht aan de mening van elk van deze anderen.

Met de eigen effectiviteit (*perceived behavioral control*) wordt bedoeld in hoeverre de persoon in kwestie schat of het gedrag werkelijke uitvoerbaar is. Dit hoeft niet te betekenen dat het gedrag daadwerkelijk uitvoerbaar is, het gaat om de inschatting van de persoon. Het is dus een subjectief oordeel.

Figuur 2.3: Theorie van gepland gedrag.

Bron: Leaufort (2012).

Deze drie onderdelen hebben een directe invloed op de intentie. Toch wordt dit niet direct omgezet in een nieuw gedrag. Ten eerste omdat dit niet een soort wiskundige vergelijking is waarin de drie factoren een exact gelijke invloed hebben op de intentie. Dit betekent dat de intentie op een reden gebaseerd kan zijn die voor een ander minder zwaar weegt dan andere mogelijke redenen. Zo kan een intentie onlogisch overkomen op anderen. Ten tweede, nog van grotere invloed, is dat de invloed van intentie op gedrag minder direct is dan de figuur doet vermoeden. Deze invloed hangt af van de fysieke mogelijkheden en van hoe concreet de intentie is geformuleerd. Wanneer iemand bezig is met het zuinig omgaan met energie, zal de kans op het ondernemen van actie daarin groter zijn wanneer de actie zo concreet mogelijk geformuleerd is. Iemand die denkt: 'Morgen ga ik een bedrijf bellen voor informatie over het isoleren van mijn huis.' zal waarschijnlijk eerder iets doen dan iemand die denkt: 'Inderdaad, het is belangrijk om bewust bezig te zijn met energieverbruik.' Daarnaast beïnvloedt de eigen effectiviteit direct het gedrag. Een voetballer die denkt een penalty te gaan missen, zal de penalty waarschijnlijk niet goed nemen.

2.2.1 Kritische noot bij theorie van gepland gedrag

Hoewel de theorie veel gebruikt wordt om gedrag te verklaren en interventies te ontwikkelen is er kritiek op het model (Aarts e. a., 2014). Deze paragraaf wordt besteed om in te gaan op de kritiek op dit model. De kritiek vergroot het inzicht in het model en de gedragspatronen van mensen.

Het eerste punt van kritiek is dat een groot gedeelte van het handelen van een persoon gebeurt op de automatische piloot. Veel van wat iemand doet gebeurt zonder na te denken en op basis van routine (Spaargaren e. a., 2002). Volgens Wesseling e. a. (2013) is dit van belang om te kunnen leven. Een volledig bewust leven is volgens hun onmogelijk. Mensen maken niet alle keuzes bewust en kunnen dit zelfs niet en handelen daarom volgens gewoontes. Het model wordt dus niet op elk moment doorlopen bij het maken van keuzes.

Gewoontes zorgen ervoor dat een gedragspatroon in stand blijft. Het is lastig om een gewoonte aan te passen en een nieuwe gewoonte aan te leren. Aan de ene kant is het lastig wanneer iemand zijn gedrag wil veranderen, maar het is een voordeel wanneer gedrag eenmaal veranderd is. Dan is het nieuwe gedrag weer een gewoonte geworden en zal het gedrag niet zomaar opnieuw veranderen (Beckers e. a., 2004).

Hoewel het lastig is om een gewoonte te veranderen is het niet onmogelijk. Volgens Wesseling e. a. (2013) gaat dat in twee stappen. Eerst handelt iemand volgens een routine. Vervolgens twijfelt de persoon aan deze routine, ook deroutinizatie genoemd. Waarna de persoon op zoek gaat naar nieuwe mogelijkheden, dit heet reroutinizatie. Een gewoonte aanpassen is een traag proces en wordt pas gedaan wanneer duidelijk is dat de oude gewoonte niet meer voldoet. Wanneer een persoon in de overgang van de ene gewoonte naar een andere zit, is het aannemelijk dat de theorie van gepland gedrag een valide model is over hoe de keuze voor deze verandering wordt gemaakt.

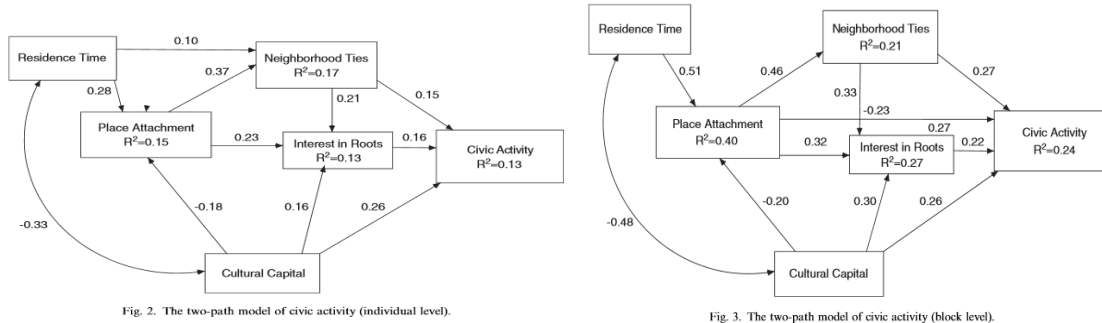
De invloed van intentie op het gedrag blijkt niet de enige invloed te zijn. Wanneer dit het geval zou zijn, zou elke intentie het gewenste gedrag veroorzaken, dit is niet het geval. Er is een positief verband is tussen intentie en gedrag. Uit onderzoek komt naar voren dat hoe sterker de intentie is, hoe sterker de invloed van intentie op het gedrag is (Holland e. a., 2002).

Een verklaring voor het verschil in intentie en gedrag kan worden gevonden in het eerder genoemde gewoontegedrag. Er moet een drempel worden over gegaan voordat dit gedrag wordt aangepast. Tijd, geld en moeite moeten dus geen te grote barrière vormen (Beckers e. a., 2004). Wanneer het gaat om een keuze tussen individuele belangen en collectieve belangen spreken Nordlund en Garvill (2002) over een spanningsveld tussen lange termijn collectieve belangen en korte termijn individuele belangen. Waarbij de korte termijn individuele belangen tot uitdrukking komen in de zojuist genoemde factoren tijd, geld en moeite.

Daar komt nog bij dat de invloed van de omgeving niet eenduidig is. Een persoon bevindt zich vaak in verschillende groepen waar verschillende normen heersen. Dus op verschillende plaatsen zal iemand zich anders gedragen. Ook gaat het model uit van een helder onderscheid tussen bewust gepland gedrag en intuïtief gedrag (Aarts e. a., 2014). Het kan bijvoorbeeld zo zijn dat eerst het gedrag wordt uitgevoerd en daarna pas redenen voor het gedrag worden bedacht. Dit zijn allemaal punten die laten zien dat het model geen exacte weergave de werkelijkheid is. Het model biedt toch bruikbare inzichten in hoe mensen hun gedrag aanpassen, al voorziet het niet in een complete verklaring van alle gedragskeuzes van mensen.

Ook moet er voorzichtigheid zijn bij het generaliseren van deze gegevens naar een grotere groep. Deze theorie gaat over keuzes van een individu. De keuzes van een groep kunnen anders uitpakken dan het veelvoud van de keuzes van een individu. Lewicka (2005) laat dit goed zien in haar onderzoek naar de verbanden tussen place attachment en participatie. Hierin heeft ze twee modellen opgenomen voor hoe de verbanden liggen. Een voor een individu en een voor het niveau van een wijk. Hoewel het model niet enorm anders is, zijn een aantal tussenliggende verbanden net iets anders (figuur 2.4). Deze kleine verschillen kunnen een wezenlijk verschil maken bij het maken van conclusies over grote groepen.

Figuur 2.4: Verschillen tussen individueel niveau en wijkniveau.

Bron: Lewicka (2005), p. 389, 391.

2.2.2 Conclusie

Deze paragraaf besprak de invloeden die er zijn bij het veranderen van gedrag. Aan de hand van de theorie van gepland gedrag kwam naar voren dat drie factoren van invloed zijn: de attitude, de subjectieve norm en de eigen effectiviteit. Deze drie factoren beïnvloeden de intentie voor gedragsverandering. De intentie heeft invloed op gedragsverandering, maar leidt niet altijd tot nieuw gedrag. De grootste blokkade hiervoor is gewoontegedrag, het gedag dat we gewend zijn om te doen kost moeite om te veranderen. Tot slot kwam naar voren dat een gedragsverandering niet zomaar te generaliseren is.

Uit een koppeling tussen de theorie van gepland gedrag en de theorie van Verba e.a. (1995) uit de vorige paragraaf, blijkt dat die theorie van invloed kan zijn op de punten uit de theorie van gepland gedrag. Ten eerste is het kunnen van invloed de eigen effectiviteit. De eigen effectiviteit is de persoonlijke afweging van het kunnen. Ten tweede past de attitude bij het willen. De attitude houdt in dat iemand de afweging maakt van de consequenties, dus of iemand deze consequenties wil. In de attitude zit een onderdeel van het kunnen, namelijk of iemand invloed heeft. Iemand vraagt zich af wat de gevolgen zijn van zijn gedrag. Ten slotte gaat de subjectieve norm gaat over de mening van anderen over het eigen gedrag. De sociale positie is hier een onderdeel van. Iemand merkt dan dat anderen graag het gevraagde gedrag zien. Dit geeft een positieve stimulans.

De conclusies uit paragraaf 2.1 krijgen bevestiging van deze theorie. Duidelijk werd dat individuele verschillen invloed kunnen hebben. Iedereen hecht op een eigen manier waarde aan een gedrag en zal anders reageren op verschillende situaties. Tevens laat het zien dat wanneer het schaalniveau invloed heeft op de besproken determinanten van participatie, de mate van participatie kan wijzigen.

2.3 Waardering van schaalniveaus

In deze paragraaf zal eerst worden ingegaan op de verschillende mogelijke belevingen van het schaalniveau. Vervolgens wordt gekeken naar de relatie tussen het schaalniveau en participatie.

2.3.1 Hoe wordt het schaalniveau beleefd?

Om te begrijpen hoe het schaalniveau wordt beleefd is het van belang om te weten wat het begrip schaal nu precies inhoudt. In de inleiding staat dat het schaalniveau een begrip is dat gebruikt wordt voor de aanduiding van de schaal van een gebied. Hierin is schaal de aanduiding voor de grootte van een gebied. Om het concept van schaal te begrijpen moet het echter op verschillende manieren worden bekeken. De drie manieren zijn: schaal als grootte, schaal als niveau en schaal als relatie (Howitt 2002; Hogenstijn e.a., 2008).

1. Het idee van schaal als grootte is de meeste eenvoudige manier om naar het begrip schaal te kijken. Een grotere of kleinere schaal betekent dat het gaat over een groter of kleiner gebied.
2. Schaal, gezien als niveau wordt vaak over één kam geschoren met schaal als grootte. Beide concepten worden gebruikt voor een vaste hiërarchische indeling van de ruimte. Het idee van schaal als niveau doelt echter niet op een groter gebied of op een sterk onderscheid tussen verschillende schalen. Schaal als niveau wordt gebruikt om aan te geven dat hogere schaalniveaus complexer zijn. Complexiteit ontstaat doordat er op verschillende schaalniveaus zijn verschillende relaties, regelgeving en besturen zijn. Ook zijn er meer verschillen op cultureel of economisch gebied. In een hoger schaalniveau zijn meer thema's en processen van belang. Een hoger of lager schaalniveau houdt dus niet alleen in dat met een groter gebied rekening wordt gehouden, maar ook dat er meer complexiteit door de bestaande relaties in de samenleving, ruimte en tijd aanwezig zijn.
3. In het concept schaal als relatie wordt een schaalniveau gezien als een weergave van andere schalen. Het is hierbij niet alleen het idee dat een grotere schaal eenheid is opgebouwd uit kleinere schaal eenheden, maar ook dat grotere schaal eenheden zijn opgenomen in kleinere schaal eenheden. Dit betekent dat een grote schaal eenheid, zoals de nationale schaal, wordt beïnvloed door de regionale en lokale schaal eenheden. De regionale en lokale schaal eenheden worden op hun beurt weer beïnvloed door grotere eenheden zoals de nationale schaal. Deze beïnvloeding is niet uitsluitend hiërarchisch en gaat niet alleen in één richting, maar in verschillende richtingen en tegelijkertijd.

Deze concepten helpen om te zien wat verschillende aspecten van het concept schaal zijn en hoe ernaar gekeken kan worden. Schaal als grootte en niveau laten verschillende aspecten zien van wat schaal inhoudt. Schaal als relatie is van een andere orde: dit concept wordt gebruikt als manier om naar schaal te kijken en het te begrijpen. Deze manier van kijken helpt om te zien dat verschillende schaal eenheden niet moeten worden als een soort blokken van ruimte die er toevallig zijn omdat het handig is. De grenzen van schalen zijn een weergave van historische ontwikkelingen en gemaakte afspraken en gelegde verbanden op sociaal ruimtelijk gebied (Brenner, 2001). Grenzen van een schaal zijn dus altijd een door mensen gemaakte constructie. Grenzen worden immers door mensen bepaald. Dit impliceert dat het vastleggen van schalen te maken heeft met macht. Formele macht is min of meer gebonden aan schaal. De manier waarop deze schalen zijn geconstrueerd zorgt ervoor dat sommige groepen meer macht krijgen dan andere groepen. Verschuivingen in schaalniveau of veranderingen van de grenzen kan zorgen voor verschuivingen in de machtsverdeling tussen verschillende groepen. Verschuivingen kunnen dus een bron van conflict

zijn, aangezien hier macht verloren en gewonnen kan worden. De verschuivingen in schaal blijven voorkomen omdat het een deel is van het zoeken naar macht en controle van verschillende groepen (Hogenstijn e.a., 2008). Volgens Howitt (2002) staat de schaal niet vast en moet het worden gezien als een proces.

Het belang van schaalniveaus voor de machthebbers of voor degenen die op zoek zijn naar macht is duidelijk geworden. Voor een gemiddelde inwoner zal het schaalniveau niet direct van belang zijn. Het is toch mogelijk dat een inwoner zich bewust is van het schaalniveau. De concepten van schaal als grootte en schaal als niveau geven daar aanwijzingen voor. Een inwoner zal zich bewust zijn van de grootte van het gebied waarin hij woont. Bijvoorbeeld of een persoon in een grote of kleine stad woont of woont in een groot of klein land of een grote of kleine buurt. Het concept van schaal als niveau gaat voornamelijk over complexiteit. Een inwoner zal zich bewust zijn van de complexiteit van de problemen die spelen in een wijk. Niet op een manier dat alle complexe problemen begrepen worden, maar iemand kan zien of de problemen eenvoudig of lastig op te lossen zijn. De complexiteit kan afnemen wanneer één thema wordt aangepakt in plaats van alle thema's in één gebied. Dit is een afbakening in de complexiteit. Daarnaast is bij sommige schalen de ruimtelijke afbakening duidelijker dan bij andere schalen. Gemeentegrenzen en landsgrenzen worden langs de wegen aangegeven maar de grenzen van de wijk staan vaak alleen op kaarten, hoe duidelijker de afbakening hoe meer een inwoner van het gebied zich daar bewust van zal zijn. Wanneer inwoners worden betrokken bij een probleem is de afstemming van het schaalniveau ook van belang. Het gaat erom dat iedereen dan het idee heeft dat op de gekozen schaal het probleem het best kan worden aangepakt. Dit heeft weer met de verdeling van de macht te maken, de machthebbers bepalen uiteindelijk wat hierin mogelijk is.

2.3.2 Onderzoek naar effecten van schaalniveaus op participatie

In deze subparagraaf wordt gekeken naar onderzoeken over participatie waarin één schaal aan bod komt. Uitkomsten van een onderzoek op een schaal kan niet zomaar worden overgezet naar een andere schaal. Een verschuiving van de schaal in het onderzoek betekent niet alleen dat het een andere hoeveelheid informatie betreft, maar ook een ander soort informatie. Het is een verschuiving in kwantiteit en kwaliteit (Howitt, 2002). Op een andere schaal werken de relaties op een andere manier: van gegevens uit een hoog schaalniveau is het niet mogelijk om de details van een laag schaalniveau te zien. Onderzoek van Lewicka (2010) laat zien dat voor mensen op verschillende schaalniveaus andere factoren van invloed zijn op de verbondenheid met een plaats.

Veel onderzoek is gedaan naar participatie op wijkniveau, maar op de lagere en hogere niveaus gelden andere verbanden. Als de uitkomsten van onderzoek naar wijkniveau worden gebruikt neemt de voorspellende waarde af voor andere schaalniveaus. Door te kijken naar onderzoek op verschillende schaalniveaus kan gekeken worden welk onderscheid gemaakt moet worden voor deze schaalniveaus en hoe ze vergeleken kunnen worden.

Gemeente als participatiegebied

Onderzoeken naar het gemeentelijke schaalniveau kunnen aanleiding geven om te verwachten dat de regel: 'hoe kleiner het schaalniveau is, hoe meer participatie er is' van toepassing is. Het blijkt namelijk dat naarmate de gemeente kleiner wordt, de opkomst voor verkiezingen groter wordt (Frandsen, 2002). Ook Larsen (2002) heeft in Denemarken onderzoek gedaan naar de invloed van de grootte van de gemeente en de participatie van de inwoners. In zijn onderzoek analyseert hij hoe

de nabijheid van de overheid invloed kan hebben op de mate van participatie. Zijn onderzoek laat zien dat een kleine afstand tot het politieke bestuur zorgt voor een verhoogde participatie. Dit bevestigt het onderzoek van Frandsen (2002). Maar niet alle vormen van participatie worden beïnvloed. In kleine gemeenten is het opkomstpercentage bij verkiezingen significant hoger, ook het contact met overheden en deelname aan georganiseerde publieke debatten is hoger. Maar de discussie over politiek met kennissen en het actief worden uit onvrede over een onderwerp nemen niet af. Voor deze vormen van participatie heeft de grootte van de gemeente maar weinig voorspellende waarde. Larsen (2002) stelt dat dit resultaat overeen komt met eerdere Deense studies. Ook in België zijn de opkomstpercentages hoger in kleine gemeenten en is het vertrouwen in de politiek groter in kleine gemeenten (Van Roosbroek en Van de Walle, 2006). Opvallend in het onderzoek van Larsen is dat zowel de kennis over de lokale politiek als de interesse en het vertrouwen in de lokale politiek niet verminderen naarmate de grootte van een gemeente toeneemt.

In de Nederlandse context lijken deze uitkomsten ook te gelden. Zo stellen Bolt en ter Maat (2005) dat de participatie in de buurt in grote steden gemiddeld lager is dan in suburbane en rurale gebieden. Uit ander onderzoek blijkt dat naarmate het lokale politieke systeem groter is, de mensen minder contact hebben met de gemeenteraad (Denters en Geurts, 1998). Waarnemingen van het SCP (2014) bij gemeentelijke herindelingen laten zien dat er ontevredenheid kan ontstaan over de participatie wanneer de afstand tussen de bewoners en de politiek groeit. Het lijkt hiermee logisch om aan te nemen dat de mate van participatie tegelijk met de groei van de ontevredenheid zal afnemen. Deze onderzoeken richten zich echter op politieke participatie en niet op doe-participatie. Het is dus de vraag of dit verband voor doe-participatie geldt. Indirect kan schaalvergroting invloed hebben op doe-participatie. Wanneer bewoners het idee hebben dat ze in iets participeren dat de verantwoordelijkheid is van de gemeente, dan zullen ze daar minder motivatie voor hebben als er bij beleidsbeïnvloedende participatie niet naar hen geluisterd wordt (SCP, 2014).

Verder moet worden opgemerkt dat er weinig is geschreven over doe-participatie op het schaalniveau van de gemeente. Mogelijk is dit het geval omdat dit een schaalniveau is waarop niet veel mogelijkheden zijn voor doe-participatie en er dus geen onderzoek naar gedaan kan worden. Het betekent dat de op de schaal van de gemeente weinig gezegd kan worden over doe-participatie.

Wijkniveau

Op het wijkniveau zelf is meer bekend over doe-participatie. Volgens van der Wijdeven (2012) is de wijk een relevant schaalniveau om onderzoek te doen naar participatie, omdat er veel mogelijkheden zijn voor initiatief binnen dit schaalniveau. Veel literatuur die in dit onderzoek gebruikt is voor het zoeken naar determinanten van participatie, is sterk op de wijk gericht (bijv. Lelieveldt, 2004; Bolt en ter Maat, 2005; Uitermark en Duyvendak, 2006). Mogelijk hangt de interesse voor de wijk samen met het feit dat gemeenten de wijk zien als ideale schaal om het beleid uit te voeren. Meer dan 85% van de gemeenten in Nederland heeft beleid voor wijken (RMO, 2009; VNG, 2009). Een van de argumenten van overheden om op dit schaalniveau te werken, is dat bewoners er dichterbij staan en het voor hen mogelijk is om effectief te participeren (Lowndes en Sullivan, 2008). Daar komt bij dat de populatie binnen een wijk vaak relatief homogeen is, dat het een klein gebied is en dat er daardoor eerder sprake is van gemeenschappelijke belangen (Irvin en Stansbury, 2004).

Doordat onderzoekers en de gemeenten beide actief zijn op het wijkniveau, is relatief veel bekend over de sociaal demografische en sociaaleconomische factoren. Andere bekende factoren voor doe-participatie op dit schaalniveau zijn: de invloed van sociaal kapitaal, de verbondenheid met de buurt, de inschatting van eigen invloed, zelfredzaamheid en kennis over inzet van mensen uit activisme voor leefbaarheidsproblematiek (Bolt en ter Maat, 2005). Er is minder bekend over hoe de determinanten verschillen tussen soorten participatie en hoe deze determinanten werken op andere schaalniveaus.

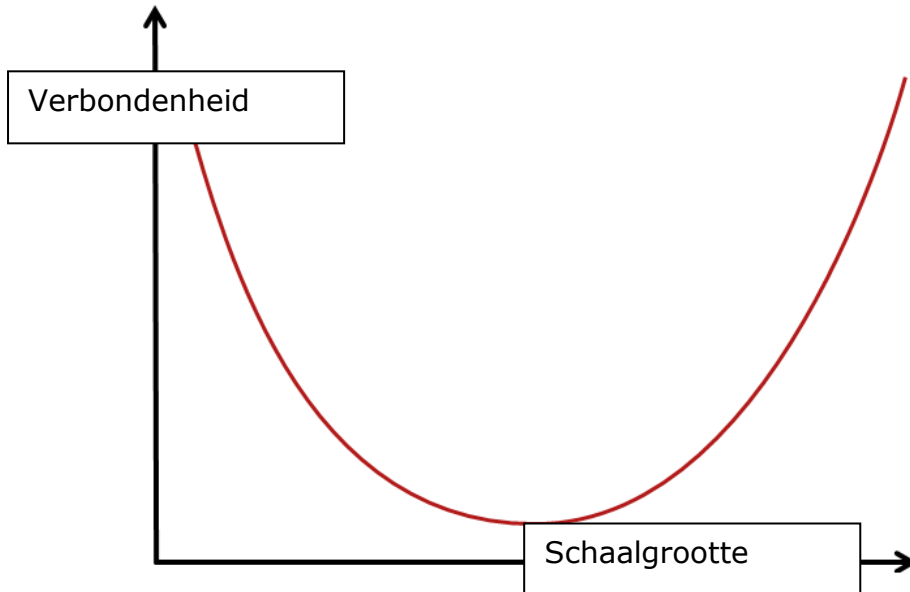
Bewoners hebben ook belang bij de wijk als schaalniveau voor beleidsparticipatie. Dit is een niveau waarop de gemeente actief is en daardoor ook waarop inwoners iets gedaan kunnen krijgen bij de gemeente. Wanneer er bedreigende ontwikkelingen zijn voor de leefbaarheid, is de wijk een schaal waarop bewoners participeren om deze ontwikkelingen tegen te gaan (Bolt en ter Maat, 2005). Op dat moment is er een aanleiding om op dit schaalniveau actief te worden. De wijk blijkt toch niet de meest aansprekende schaal te zijn voor doe-participatie. Bewoners voelen zich niet verbonden met gebieden van deze schaal (Lewicka, 2010).

Vergelijking met andere schaalniveaus

Een aanwijzing hoe bewoners tegen de schaalniveaus aankijken komt uit onderzoek naar de verbondenheid met plaatsen op verschillende schaalniveaus (Tuan, 1977; Hidalgo en Hernandez, 2001). De verbondenheid van bewoners met een plaats lijkt een grote invloed te hebben op de bereidheid om te participeren (Lewicka, 2005). Dat kan op verschillende manieren een uitwerking hebben. Zo zijn er onderzoeken die laten zien dat het invloed heeft op het duurzame gedrag van een persoon (Guardia en Pol, 2002; Pol, 2002; Uzzell e.a., 2002). Ander onderzoek laat zien dat bezorgdheid over het milieu voor een groter deel verklaard wordt door verbondenheid met plaats dan door sociaal demografische variabelen (Vorkinn en Riese, 2001). Het heeft tevens invloed op mate van misdaad. Op plekken waar mensen een hogere verbondenheid hebben met de plaats is minder misdaad dan op plaatsen met gelijke mate van verloedering maar zonder verbondenheid met de plaats (Brown e.a., 2004). In psychologisch onderzoek komt naar voren dat de verbondenheid met plaats niet alleen mensen actief maakt, maar ook het positieve zelfbeeld versterkt (Saegert, 1989). Deze onderzoeken op verschillende terreinen geven aan dat de verbondenheid mensen op verschillende manieren actief maakt.

Bewoners voelen zich het meest verbonden met de lage schaalniveaus als huis of straat, en dan in afnemende mate met de grotere schaalniveaus. Met het schaalniveau van de hele gemeente is, tegen deze lijn in, weer een grotere verbondenheid (Tuan, 1977). Op deze manier ontstaat een U-curve (figuur 2.5). Onderzoek bevestigt de aanname van zo een U-curve (Hidalgo en Hernandez, 2001; Lewicka, 2010). Uit het onderzoek komt naar voren dat de verbondenheid van een persoon het hoogst is met zijn eigen huis en het laagst op het niveau van de wijk. De verbondenheid stijgt vervolgens op het niveau van de stad. Een aanmerking bij deze curve is dat het verband tussen verbondenheid en schaalgrootte het duidelijkst is in grote attractieve steden. In meer rurale gebieden met kleinere kernen bleek de verbondenheid met de kern laag. De bewoners van zulke plaatsen identificeerden zich meer met het landelijke gebied als geheel (Lewicka, 2010). De wijk is dus een schaal waarmee bewoners zich niet sterk verbonden voelen, in elk geval minder dan op andere schaalniveaus.

Figuur 2.5: De U-curve

Bron: Eigen ontwerp op basis van Hidalgo en Hernandez (2001).

Het is een opvallende tegenstelling dat aan de ene kant de wijk wordt gebruikt voor veel onderzoek en organisatie van participatie vanuit de gemeente, terwijl aan de andere kant bewoners zich het minst verbonden voelen met de wijk. De lage verbondenheid op wijkniveau houdt toch participatie niet tegen op dit schaalniveau. Naast de verbondenheid van de bewoners, spelen voor de mate van participatie de geboden mogelijkheden een rol. De mogelijkheden voor participatie worden door overheden vaak aangeboden op het wijkniveau.

Bij het verband tussen participatie en verbondenheid moet worden aangetekend dat participatie slechts een van de vormen is van de uitingen van deze verbondenheid. Zo kan verbondenheid leiden tot affectieve, cognitieve en gedragsmatige uitingen. Participatie is hierin slechts een van de gedragsmatige uitingen (Lewicka, 2010). Op verschillende schalen kan de verbondenheid dan andere uitingen hebben.

Verschillen in verbondenheid tussen de schaalniveaus kan deels verklaard worden door duidelijkheid in afbakening. Mensen identificeren zich eerder met gebieden die duidelijk te onderscheiden zijn dan gebieden met onduidelijke grenzen (Gieryn, 2000). Grenzen van steden zijn aangegeven met borden en dus duidelijk te onderscheiden, in tegenstelling tot de grenzen van wijken of buurten. Deze zijn voor bewoners moeilijker te onderscheiden. Steden als geheel hebben mede daardoor een sterkere verbondenheid dan de losse delen van een stad. De duidelijke afbakening van de stad wekt het samenbindende 'wij tegen zij'-gevoel op.

De correlatie tussen verbondenheid en afbakening geeft een verklaring voor het afwijkende patroon van verbondenheid van bewoners met steden in het landelijke gebied. Kleine kernen in het landelijk gebied hebben namelijk een minder duidelijke afbakening dan grotere steden. Mensen maken eerder een cognitief beeld van een grote stad of van het landelijk gebied dan van een kleine kern (Lewicka, 2010). In kleinere steden in het landelijk gebied hebben mensen dus een grotere verbondenheid met het landelijk gebied dan met de stad.

Daarnaast kan de verbondenheid op de kleinere schaalniveaus beïnvloed worden door de duidelijkheid van de afbakening op dat schaalniveau. Het eigen huis is bijvoorbeeld duidelijk

afgebakend en ook de eigen straat is vaak duidelijk afgebakend. De straat is een eenheid met een naam, maar al minder duidelijk wie erbij hoort dan bij een huis. Bij het organiseren van een straatfeest in een lange straat zal de afbakening eerder bij een kruising zijn. Daarbij komt de vraag of de mensen net om de hoek van de kruisende straat mee mogen doen. Deze vragen zijn in vergelijking met de afbakening van de buurt eenvoudig. De duidelijkheid van afbakening van schaalniveaus komt overeen met de mate van verbondenheid met de schaalniveaus.

De relatie tussen de verbondenheid en een duidelijke afbakening van een gebied kan inzicht geven in de lage verbondenheid met de wijk. Aan de ene kant is afbakening van de voor de bewoners van een gebied minder duidelijk dan de afbakening van een huis of de hele stad. Aan de andere kant construeren mensen vaak een eigen beeld van hoe hun wijk eruit ziet. Hierin liggen de plaatsen die voor die persoon van belang zijn. Deze gebieden komen bijna nooit exact overeen met andere bewoners. Dit heeft tot gevolg dat de verbondenheid met een gebied sterk individueel is. Wanneer de verbondenheid met de wijk, zoals door de gemeente bepaalt, wordt gemeten zal deze maar voor weinig mensen overeenkomen met de eigen geconstrueerde wijk, of *buurt*. Hoewel de verbondenheid van mensen met hun buurt sterk kan zijn, zal de verbondenheid met de wijk laag blijken.

Er ontstaan op deze manier vele individuele regio's op het schaalniveau van de wijk. Op individueel niveau kan het zijn dat het gebied waarmee iemand zich verbonden voelt overeen komt met de wijk en er belang bij hebben (RMO, 2009), maar op collectief niveau is er te weinig overlap van de individuele buurten om te zorgen voor een collectieve verbondenheid met de wijk. Deze verbondenheid zou er kunnen zijn op een plek of voorziening, doordat deze in meerdere individuele buurten van belang is.

Het VROM (2004) heeft onderzoek gedaan naar de verbondenheid van mensen met hun omgeving in verschillende levensfasen. Het onderzoek maakt onderscheid tussen vijf leeftijdsgroepen. De eerste leeftijdsgroep van 18 tot 25 jaar zijn voornamelijk studenten. Zij zijn voornamelijk gericht op hun sociale netwerk. De directe woonomgeving speelt voor hen nauwelijks een rol. Het centrum van de stad is voor deze groep vooral van belang, zowel als uitgaansgelegenheid, als voor het sociale netwerk. Voor de tweede groep, met de leeftijd van 25 tot 40 jaar, is de directe woonomgeving al iets belangrijker. Het centrum blijft belangrijk, maar mede door gezinsvorming komen er meer eisen aan het huis en de buurt. Deze groep heeft door de hogere eisen meer dan studenten een verbondenheid met de woonomgeving. Bij de groep van 40 tot 55 jaar is de binding met de directe omgeving nog sterker aanwezig. In het onderzoek worden de kinderen van deze groep zelfs het cement genoemd dat zorgt voor de verbinding tussen de lokale fysieke en de sociale omgeving. Hoewel de groep van 55 tot 75, vanwege het vertrek van de kinderen minder binding heeft met de buurt dan de vorige groep, is deze nog steeds sterk aanwezig. Mensen wonen dan vaak al lang in een buurt en hebben er een sociaal netwerk opgebouwd. Voor de laatste groep van 75 jaar en ouder, geldt dat de binding met de buurt weer groeit. Ze zijn minder mobiel en daardoor meer afhankelijk van lokale voorzieningen. De groeiende afhankelijkheid zorgt voor een grotere verbondenheid.

Wanneer de verbondenheid van deze groepen wordt afgezet tegen de verschillende schaalniveaus ziet het er ongeveer uit als in tabel (2.2). Bij deze tabel moet in acht worden genomen dat de buurt steeds individueel blijft verschillen. Binnen een groep zullen er overeenkomsten zijn. In groepen met kinderen zal de school een gemeenschappelijk punt zijn in de overlappende buurten.

Tabel 2.2: Verbondenheid in de verschillende levensfasen ten opzichte van het schaalniveau.

Schaal	18-25 jaar	25-40	40-55	55-75	75+
Huis	+	+++	+++	+++	+++
Straat	-	++	+++	++	+++
Buurt*	-	+	+++	++	+++
Wijk*	-	-	-	-	+
Gemeente	+++	++	+	++	-

* In de tabel is de buurt een persoonlijke buurt van vergelijkbare grootte van de wijk. De wijk is de formele wijk zoals ingesteld door de gemeente.

Bron: Eigen ontwerp op basis van VROM (2004)

Zoals gezegd, lijkt de bereidheid tot participatie van een bewoner op een schaalniveau beïnvloed te worden door de mate van verbondenheid van een bewoner met datzelfde schaalniveau. Naast het onderscheid in verschillende typen bewoners kan onderscheid worden gemaakt tussen verschillende typen participatie. Verschillen tussen doe-participatie en beleidsparticipatie op verschillende schaalniveaus hangen ten eerste af van de mogelijkheden om te participeren. Van invloed op de soort participatie is de inschatting van mensen of ze invloed hebben op verandering (Bolt en ter Maat, 2005; Leidelmeijer, 2012). Voor beleidsparticipatie zijn de mogelijkheden om te participeren en om invloed uit te oefenen vooral aanwezig op de formele schaalniveaus zoals de wijk en de gemeente. Bijvoorbeeld door middel van wijkraden of buurtcommissies (Hurenkamp e. a., 2006). Voor beleidsparticipatie is het van belang dat er een beleid wordt gemaakt, deze worden voornamelijk opgesteld voor de gemeente en de wijken. Beleidsparticipatie zal dus vooral op deze schaalniveaus plaatsvinden. Doe-participatie is minder afhankelijk van formele organisatie en zal dus makkelijker op alle schaalniveaus kunnen plaatsvinden. Ten tweede is de verbondenheid met de schaalniveaus van belang. De verbondenheid met de verschillende schaalniveaus, zoals eerder besproken, is het sterkst van invloed op de doe-participatie. Beleidsparticipatie is meer afhankelijk van de formele mogelijkheden, waardoor de verbondenheid slechts een marginale rol speelt. Bij doe-participatie zijn meer mogelijkheden op de andere schaalniveaus, en zal de verbondenheid met de schaalniveaus de maatgevende factor zijn (zie tabel 2.3). Een andere invloed op doe-participatie is de hoeveelheid problemen in een gebied. Het is mogelijk dat doe-participatie hierdoor meer plaatsvindt op de lagere schaalniveaus met kleinere gebieden, omdat in de kleinere gebieden problemen over het algemeen overzichtelijker zijn. Bij afwezigheid van lastige problemen zullen mensen eerder contact met elkaar hebben en gaan participeren dan wanneer er veel problemen zijn (Leidelmeijer, 2012).

In paragraaf 2.1.2 kwam naar voren dat het kunnen van invloed is op de participatie. Op kleinere schaalniveaus is de eigen invloed over het algemeen beter zichtbaar. Het is overzichtelijker wat er gedaan kan worden. Dit maakt dat mensen zich mogelijk eerder inzetten op een kleiner schaalniveau.

Tabel 2.3: Verschil tussen doe-participatie en beleidsparticipatie op de verschillende schaalniveaus.

Schaal	Doe participatie	Beleidsparticipatie
Huis	+++	+
Straat	++	-
Buurt*	++	+
Wijk*	-	+++
Gemeente	+	++

* in de tabel is de buurt een persoonlijke buurt van vergelijkbare grootte van de wijk. De wijk is de formele wijk zoals ingesteld door de gemeente.

Bron: Eigen ontwerp o.a. op basis van Hidalgo en Hernandez (2001).

2.3.3 Conclusie

Deze paragraaf liet zien dat het begrip schaalniveau als grootte, niveau en relatie bekeken kan worden. Vervolgens kwam aan bod op welke manier het schaalniveau kan inspelen op de belevingswereld van de bewoners. Hieruit kwamen vier punten naar voren op welke manier de schaal invloed heeft op de indicatoren voor participatie.

Deze punten zijn grootte, niveau, afbakening en afstemming. De grootte van het gebied bepaalt de hoeveelheid informatie en problemen. Met meer problemen en minder overzicht neemt de doe-participatie af. De andere kant is ook waar, met minder problemen en meer overzicht neemt de doe-participatie toe. Het tweede punt, het niveau, bepaalt de complexiteit van het gebied en de problemen. Meer complexiteit is nadelig voor de doe-participatie. Een methode in doe-participatie om hier mee om te gaan is het richten op een thema. Op deze manier wordt het probleem begrensd. Het derde punt is de geografische afbakening. De afbakening zorgt voor overzicht in een gebied en dit leidt tot meer participatie. Het is duidelijker waar men bij hoort en waar iets gedaan kan worden. De afstemming van het schaalniveau, als laatste punt, heeft te maken met het betrekken van bewoners. Mensen zullen zich uitgenodigd voelen wanneer ze betrokken worden bij de afstemming van het schaalniveau voor het oplossen van een probleem.

Naast deze vier punten zijn de verbondenheid met een locatie en het netwerk van mensen op die plek van positieve invloed op de locatie van de participatie. In deze paragraaf kwam naar voren dat de verbondenheid met de schaalniveaus een U-curve volgt. Op de laagste en de hoogste schaalniveaus is de verbondenheid het grootst. Dit is een indicatie voor de plek waar mensen het liefst participeren. Het netwerk van mensen is van belang omdat het een mogelijkheid biedt om uitgenodigd te worden voor participatie. De locatie van het netwerk is dus van belang voor de locatie van de participatie. De plaats van netwerk verschilt sterk voor mensen in verschillende leeftijdsfasen. Jongeren hebben een netwerk in de hele stad, en zullen eerder iets voor de stad doen. Mensen met kinderen bouwen een netwerk op in de buurt en zullen daardoor eerder iets doen in de buurt. Ouderen hebben hun netwerk al opgebouwd in de buurt en zullen zich daarvoor blijven inzetten.

De schaal biedt waardevolle inzichten over de participatie van mensen. Het laat meer zien over waar mensen kunnen en willen participeren en hoe mensen betrokken raken bij participatie. Het wordt aan de ene kant duidelijk dat iedereen eigen grenzen van de buurt heeft waarin men opereert. Samen zijn dit vele individuele buurten die overlappen maar voor ieder verschillend zijn,

zelfs gezinsleden zullen een verschillende buurt hebben, omdat ze op andere plaatsen komen. Het maakt een dat een gebied onscherpe grenzen kan hebben. Aan de andere kant zijn er schalen met heldere grenzen. Dit zorgt ervoor dat het duidelijk is wat in het gebied gedaan kan worden. Duidelijkheid van de grenzen kan echter zorgen voor conflicten, omdat het dan duidelijk wordt wie waar verantwoordelijk voor is en wie het goed doet en wie niet. Mogelijk nog sterker van invloed op de conflicten is duidelijkheid over wie voordeel heeft van de schaalgrenzen en wie er nadeel van heeft. Deze inzichten kunnen gebruikt worden om een evenwichtige verdeling te maken van wie participeert of juist voor een eigen voorkeur van participanten. De wetenschap wie op welk niveau participeert, is kostbare kennis.

2.4 Conclusie

In het onderzoek is de doe-participatie, de mensen en het schaalniveau variabel. Dit maakt het onderzoeken van de oorzaken en gevolgen hiertussen niet eenvoudig. In het voorgaande hoofdstuk zijn de onderzoeksvariabelen onder de loep genomen. Als eerst is de participatie beschreven. Voor verschillende vormen van participatie blijken verschillende voorwaarden te gelden. Het kunnen, willen en de sociale positie ligt aan de basis, maar in verschillende situatie leidt dit tot andere vormen van participatie. Ten tweede kwam in paragraaf 2.1 aan het licht dat sommige mensen meer participeren dan anderen. Daar komt bij dat mensen een individuele afweging maken en in verschillende situaties andere keuzes maken. Op collectief niveau kunnen voorspellingen worden gedaan over of een groep mensen met een hogere opleiding veel of weinig participeren. Op individueel niveau spelen meer belangen en zegt het opleidingsniveau minder over de mate van participatie van een persoon. In paragraaf 2.3 is de schaal besproken, hier kwam naar voren dat het schaalniveau invloed kan hebben door de grootte, het niveau, de afbakening en de afstemming. De schaalniveaus hebben op een eigen manier invloed op de participatie. Dit verschilt per schaalniveau.

Het schaalniveau heeft dus invloed op de participatie. Toch beperken mensen zich niet tot één schaalniveau. Veel initiatieven die ontstaan vanuit bewoners bevinden zich in verschillende administratieve lagen en eenheden en dat levert frictie op wanneer ze worden ondergebracht in een gebied (RMO, 2009). Het schaalniveau wordt voornamelijk gebruikt door beleidsmakers en onderzoekers. Het schaalniveau is geen begrip waar alle bewoners zich bewust van zijn. Een bewoner zal zich niet aangetrokken voelen tot het hele gebied binnen een schaaleenheid, maar tot een paar bekende punten in dat gebied. De belangen laten zich niet eenvoudig in een schaalniveau vatten. Om met de belangen van bewoners om te gaan, moet flexibel worden gehandeld met het schaalniveau. Of zoals Dahl en Tufte schrijven: '*Different problems require political units of different sizes*' (Dahl en Tufte 1973, p. 135).

3. Methode

Dit hoofdstuk presenteert hoe de theoretische inzichten uit het vorige hoofdstuk worden omgezet zodat het empirisch onderzoek mogelijk maakt. Het empirische gedeelte van het onderzoek richt zich op hoe mensen tot participatie komen en hoe het schaalniveau van invloed kan zijn op dat proces. De centrale vraag die hiermee getracht wordt te beantwoorden luidt:

Op welke manieren beïnvloedt het schaalniveau de motivaties voor participatie en welk effect heeft dit op de mate van participatie van een individu?

De deelvragen helpen de centrale vraag te beantwoorden luiden:

1. *Wat zijn redenen om te participeren en in hoeverre verschillen deze tussen verschillende typen bewoners?*
2. *In hoeverre sluiten de eigenschappen van de verschillende schaalniveaus aan bij de motieven om te participeren?*
3. *In hoeverre beïnvloedt de perceptie op de eigenschappen van de verschillende schaalniveaus het participatiegedrag?*

Met behulp van deze deelvragen wordt getracht de hoofdvraag te beantwoorden. Hoe de antwoorden van deze deelvragen wordt gezocht komt naar voren in de volgende paragrafen. In paragraaf 3.1 worden de theoretische inzichten in een conceptueel model geplaatst. Vervolgens zal paragraaf 3.2 ingaan op de onderzoeksstrategie, de onderzoekseenheden en de dataverzameling. Paragraaf 3.3 laat zien wat de implicaties van de keuzes voor het onderzoek zijn op de wetenschappelijke kwaliteit en hoe hier mee om wordt gegaan. Ten slotte wordt in paragraaf 3.4 de operationalisatie van het onderzoek besproken.

3.1 Conceptueel model

De zoektocht naar een conceptueel model valt uiteen in twee delen. Het eerste deel beschrijft het onderzoek naar de factoren die van invloed zijn op participatie. Het tweede deel beschrijft het onderzoek naar het schaalniveau en de invloed hiervan op de mate van participatie. Deze onderwerpen worden in deze volgorde behandeld.

3.1.1 Factoren die van invloed zijn op participatie

In het theoretisch kader kwam naar voren dat de verschillende factoren die invloed hebben op participatie een gelijkenis vertonen met de theorie van gepland gedrag. Wanneer participatie wordt gezien als een vorm van gedrag, dan is het mogelijk om de factoren die invloed hebben op de mate van participatie te koppelen aan de theorie van gepland gedrag. De theorie van gepland gedrag stelt dat drie factoren; attitude, subjectieve norm en eigen effectiviteit, van invloed zijn op de intentie om een actie uit te voeren. In dit geval gaat het om doe-participatie. De factoren die van invloed zijn voor doe-participatie worden nu gekoppeld aan theorie van gepland gedrag. Op deze manier wordt getracht een beeld te krijgen wat van invloed is op de intentie om te participeren.

De motieven om te participeren uit de theorie van Verba e. a. (1995) het willen, het kunnen en de sociale positie, worden gekoppeld aan de factoren uit de theorie van gepland gedrag. Zo sluit het willen aan bij de attitude: hoe staat iemand ergens tegenover en wil iemand dat. De subjectieve

norm bevat elementen als groepsdruk en hierin past ook de sociale positie: wanneer iemand iets wordt gevraagd ziet hij dat de ander graag zou zien dat hij dat doet. De eigen effectiviteit hangt nauw samen met het kunnen: hoe schat een persoon in dat zijn gewenste gedrag uitgevoerd kan worden en heeft wat een persoon kan doen invloed op het doel wat ermee bereikt moet worden.

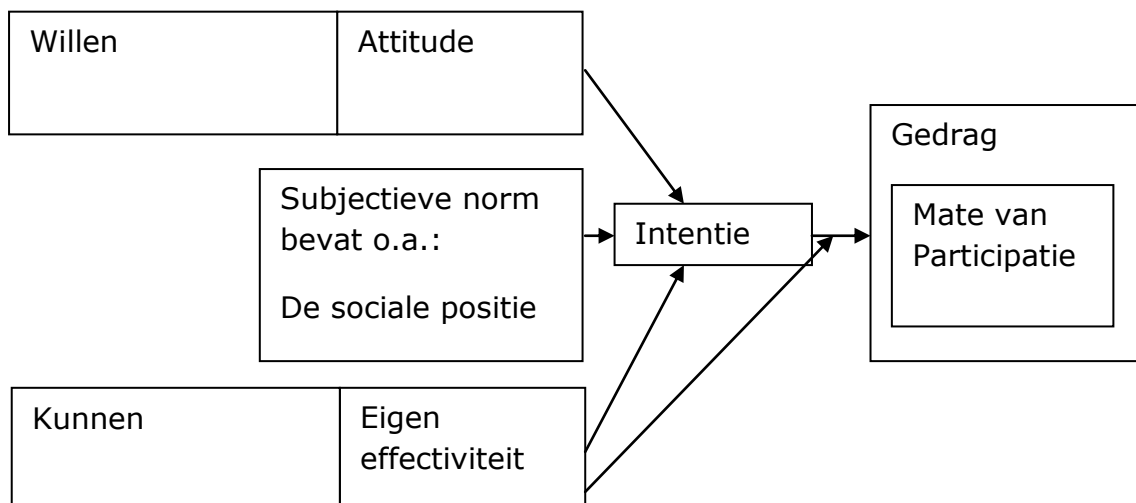
Door de variabelen die van invloed zijn op participatie op deze manier te ordenen is het eenvoudiger om de invloed van het schaalniveau te bekijken. Onder de thema's worden vallen de verschillende elementen uit de genoemde onderzoeken (figuur 3.1).

Figuur 3.1: Onderdelen van het willen, kunnen en de sociale positie.

Willen	Kunnen	Sociale positie
Duur van bewoning Interesse in oorsprong Verbondenheid met buurt (fysiek) Sociaal kapitaal (verbondenheid, sociaal)	Leeftijd Opleidingsniveau Cultural capital Tijd Eerder geparticipeerd Zelfvertrouwen Grootte van het probleem Hoeveelheid problemen Subsidie	Sociaal kapitaal Directe vraag Organisatiegraad buurt Gemeente vraagt om medewerking Betrokkenheid gemeente (belanghebbende) Luisterend oor gemeente

Op basis van deze inzichten is het mogelijk om een conceptueel model te maken van de factoren die invloed hebben op hoe een persoon participeert.

Figuur 3.2: Conceptueel model kunnen, willen en de sociale positie.

3.1.2 Invloed van schaalniveau op mate van participatie

In de theorie is aan bod gekomen hoe het schaalniveau invloed heeft op de belevingswereld van een bewoner. Hieruit komen een aantal punten naar voren die mogelijk invloed hebben op de mate van participatie. Deze onderdelen worden in deze paragraaf beschreven om zo tot het tweede deel van het conceptueel model te komen.

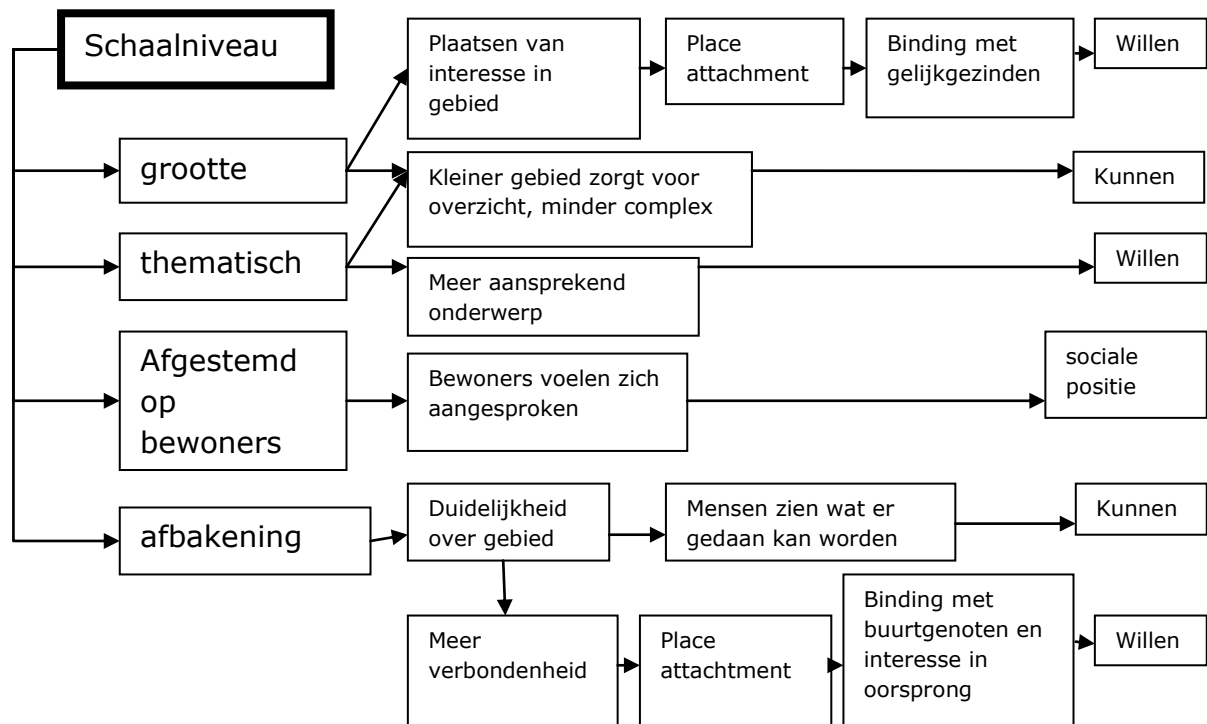
De verwachting is dat een duidelijk afgebakend gebied zorgt voor overzicht bij mensen in wat ze kunnen doen en wat er mogelijk is. Het draagt dus bij aan het *kunnen* participeren. Ook wordt verwacht dat een duidelijke afbakening ervoor zorgt dat mensen zich makkelijker verbonden voelen met een gebied, dit is makkelijker omdat een duidelijk gebied meer houvast biedt voor waar de bewoners van het gebied wel of niet bij horen. Dit is een vorm van place attachment, verbondenheid met een gebied. Dit zorgt ervoor dat bewoners zich eerder met elkaar verbonden voelen en meer interesse hebben in de oorsprong. Het is bekend dat deze laatste punten leiden tot meer participatie (Lewicka, 2010), mensen zullen op deze manier dus eerder *willen* participeren.

Ook de grootte van het gebied kan van invloed zijn. Op basis van het theoretisch kader wordt verwacht dat een kleiner gebied overzichtelijker is voor de bewoners en bewoners eerder zien wat ze zelf kunnen doen in het gebied. Doordat de invloed van eigen handelen zichtbaarder is zullen mensen in een klein gebied dus eerder inzien dat ze *kunnen* bijdragen. Wanneer veel voorzieningen, waar een persoon interesse in heeft, binnen een gebied vallen zal die persoon zich eerder verbonden voelen met het gebied. Dit is weer een vorm van place attachment, wat weer kan leiden tot verbondenheid met mensen die deze voorzieningen ook belangrijk vinden. Wat er toe leidt dat een persoon eerder iets voor dit gebied zou *willen* doen. De omvang van een gebied spreekt mensen niet direct aan, maar indirect heeft het wel invloed. Het beïnvloedt het belang en de kennis die mensen over een gebied hebben en de invloed die een persoon kan uitoefenen in een gebied. Een groter gebied zal daardoor zorgen dat minder mensen de kennis en hebben en de verbondenheid hebben om zich in te zetten voor participatie. In een kleiner gebied zullen meer mensen dit hebben en zal de mate van participatie toenemen.

Wanneer bij een participatieproces het schaalniveau wordt afgestemd op de wensen van de bewoners zullen zij zich vermoedelijk meer aangesproken voelen om tot actie over te gaan. Ze zullen eerder het idee hebben welkom te zijn om te participeren en dit sluit aan bij *de sociale positie*.

Daarnaast kan het schaalniveau gezien worden als een keuze voor een thema in plaats van een vastgelegd gebied. Hierin is het schaalniveau niet een gebied, maar ligt het in meerdere gebieden een beetje. Een thema kan mensen aanspreken, omdat het juist een thema is waar een persoon interesse in heeft of belang bij heeft. Ook kan het de participatie minder complex maken, men hoeft zich dan maar op een onderwerp te focussen. Dit zou er toe kunnen leiden dat een persoon eerder *wil* participeren. Op basis van de bovenstaande verbanden is het volgende conceptueel model opgesteld over hoe het schaalniveau invloed kan hebben op de participatie.

Figuur 3.3: Conceptueel model eigenschappen schaalniveau.

De onderwerpen uit dit model gelden op verschillende manieren voor individuele mensen. Iemand kan bijvoorbeeld niet participeren door een gebrek aan overzicht. In dit geval zal een verandering in de schaal die zorgt voor meer overzicht voor deze persoon een grote invloed hebben op de participatie. Deze invloed is dan groter dan voor mensen die andere redenen hebben om niet te participeren. Wanneer iemand normaal gesproken pas participeert samen met anderen zal een verandering in het schaalniveau dat binding met anderen versterkt voor deze persoon meer invloed hebben dan op anderen. Elk element zal dus voor mensen in andere levensfasen en andere belangen op een andere manier uitwerken en voor de ene groep meer gelden dan voor de andere groep.

3.2 Onderzoeksmethode en technieken

3.2.1 Onderzoeksstrategie

Het onderzoek is explorierend van aard en zoekt naar de invloeden van het schaalniveau op de mate van participatie bij een individu. Dit wordt achterhaald door gebruik te maken van de theorie van gepland gedrag. Door deze theorie te koppelen aan verschillende beweegredenen voor participatie kunnen de beweegredenen van de respondenten gecategoriseerd worden. Dit schept een kader waarin de beweegredenen van participatie gekoppeld kunnen worden aan de invloeden van het schaalniveau. Het onderzoek is zo opgezet dat de verwachtingen uit de literatuur worden vergeleken met de vergaarde data. In de dataverzameling moeten de beweegredenen voor participatie van een individu duidelijk worden en de invloed van het schaalniveau. Beweegredenen zijn vaak erg specifiek en persoonsgebonden, dit maakt het moeilijker om met behulp van

kwantitatief onderzoek deze redenen te achterhalen. Daarom is gekozen om gebruik te maken van kwalitatief onderzoek.

3.2.2 Onderzoeksontwerp

Voor het onderzoek is gekozen om gebruik te maken van interviews. Bij een interview is meer ruimte voor de verscheidenheid van de motivaties voor het al dan niet participeren van de verschillende personen. Het is de verwachting dat op deze manier het meest gedetailleerd is te achterhalen wat de beweegredenen zijn voor de participatie van een persoon. De onderzoeker komt in de gelegenheid om door te vragen op de gegeven antwoorden om zo de benodigde informatie te verzamelen. Dit maakt een interview een gepaste onderzoekstechniek om geschikte data te verzamelen om de vragen van dit onderzoek te beantwoorden.

De interviews zullen worden afgenomen Nederlandse steden, voor de Nederlandse context is gekozen, omdat er in Nederland veel aandacht is voor participatie en er veel vraag naar is vanuit overheden. De onderzoekslocaties zijn Utrecht en Amersfoort. De keuze voor steden is gemaakt omdat mensen in grote steden zich eerder verbonden voelen met de stad als geheel, in kleinere kernen voelen mensen zich meer verbonden met een groter gebied (Lewicka, 2010). Nu is de kans groter dat de verbondenheid die de respondenten met het gebied hebben overeenkomt met het onderzoeksgebied. Door meerdere locaties kiezen wordt de invloed van een locatie beperkt. Het zou mogelijk zijn dat op één locatie een bijzondere situatie is met betrekking tot het schaalniveau of participatie.

Gebiedsbeschrijving

Voor een goede interpretatie van de resultaten is het van belang de context te kennen van de gemeenten waarin mensen geïnterviewd worden. In Tabel 3.1 zijn gegevens van Amersfoort en Utrecht naast elkaar gezet.

Tabel 3.1: Cijfers gemeente Amersfoort en gemeente Utrecht.

	Amersfoort	Utrecht
Inwoners in 2015	152481	334176
<i>Waarvan(%):</i>		
mannen	49,2	48,6
vrouwen	50,8	51,4
Leeftijdsopbouw in % in 2015		
Jonger dan 15 jaar	20	17,5
15 tot 25 jaar	11,4	16,4
25 tot 45 jaar	28,1	35,9
45 tot 65 jaar	27,1	20,2
65 tot 80 jaar	10	7,5
80 jaar of ouder	3,5	2,6
Burgerlijke staat (ouder dan 15 jaar) in % in 2015		
ongehuwd	37,7	56,2
gehuwd	47,8	32,9
Gescheiden	9,5	7,2
Verweduwd	5	3,6
Aantal huishoudens in 2014	65226	169513
<i>Waarvan(%):</i>		
eenpersoons	35,7	52,4
huishouden met kinderen	26,2	21,7
huishouden zonder kinderen	38,1	26,0
Inkomen per jaar x1000 in 2013	34,7	35

25 tot 35 jaar	32,4	35,1
35 tot 45 jaar	41,8	44,3
45 tot 55 jaar	44	41,1
55 tot 65 jaar	38,8	37,3
Afstand tot voorzieningen in km in 2014		
ziekenhuis	3,7	3,5
kinderdagverblijf	0,5	0,5
bibliotheek	1,3	1,1
zwembad	2,2	2,2
grote supermarkt	0,7	0,6
Schaal in 2015		
aantal wijken	31	10
aantal buurten	145	111

Bron: CBS Statline (2015)

In de gemeente Utrecht woonden op 1 januari 2015 334.167 mensen, ruim twee keer zo groot als de gemeente Amersfoort. In de leeftijdsopbouw is te zien dat in Utrecht relatief gezien meer mensen wonen in de categorie van 15 tot 45 jaar. In Amersfoort wonen relatief meer gehuwden en mensen met kinderen. Dit is van belang omdat mensen met kinderen op een andere manier en op andere plekken participeren dan mensen zonder kinderen. Naarmate de leeftijd toeneemt, participeren mensen vaker. In Utrecht is het inkomen gemiddeld genomen iets hoger, hoewel in Amersfoort de ouderen iets rijker zijn. De afstand tot voorzieningen is ongeveer gelijk, maar Utrecht is de afstand net iets kleiner. Het inkomen is geen belangrijke voorspeller voor doe-participatie, maar de leefbaarheid wel. Goede voorzieningen zouden een indicatie kunnen geven van een hoge mate van participatie. Dit is licht in het voordeel van Utrecht. In Amersfoort lijkt op een zeer kleinschalige manier te werk worden gegaan. Het is een stad met half zoveel inwoners maar met meer wijken en buurten dan Utrecht. Dit zou kunnen duiden op een kleinschalige aanpak wat in het voordeel van doe-participatie kan zijn. Hierbij moet in acht worden genomen dat Amersfoort als schaal ook nog 5 stadsdelen heeft en 13 wijkbeheergebieden.

Naast deze gegevens is de houding van de gemeente ten op zichte van participatie van belang. De houding van de gemeente kan een onderzoek op zich zijn, dat zal hier niet gedaan worden. Toch is het nuttig om te weten of de gemeenten afwachtend, terughoudend of juist positief en uitnodigend zijn.

De gemeente Utrecht zegt op haar website dat ze het belangrijk vindt dat mensen zoveel mogelijk mee kunnen doen en zich kunnen inzetten in de wijk (Gemeente Utrecht 2015a). Bij het maken van plannen worden mensen zo vroeg mogelijk uitgenodigd en is een stappenplan opgesteld om het proces goed te laten verlopen (Gemeente Utrecht, 2015b). Ook het coproduceren wordt als vorm van participatie benoemd, waarin mensen zelf aan de slag kunnen om iets te doen of bedenken. Daarnaast geeft de gemeente Utrecht ruimte voor zelfbeheer van openbaar groen. De gemeente Utrecht heeft een kaart waarop verschillende initiatieven in de stad te vinden zijn, om zo meer zichtbaar te maken wat gebeurt op het gebied van participatie (Gemeente Utrecht, 2015c). Verder zijn er buurtbudgetten beschikbaar en steunt Utrecht veel initiatieven met subsidie.

Ook in Amersfoort zijn buurtbudgetten beschikbaar voor verschillende initiatieven. Gemeente Amersfoort schrijft op haar website dat het participatie belangrijk vindt voor de betrokkenheid van de bewoners bij de stad (Gemeente Amersfoort, 2015a). Daar wordt tevens duidelijk gemaakt welke invloed iemand kan uitoefenen, waarbij ook het coproduceren genoemd wordt. In de gemeente Amersfoort is ruimte voor zelfbeheer van openbaar groen en staat duidelijk uitgelegd wat mogelijk is (Gemeente Amersfoort, 2015b).

Beide gemeenten hebben de intentie om zich in te zetten voor participatieprojecten en zetten zich daar actief voor in. Het is positief voor de participatie en het maakt de resultaten meer vergelijkbaar.

3.2.3 Data verzameling

Op basis van de onderzoeksstrategie en het onderzoeksontwerp is gekozen om de data te verzamelen met behulp van semigestructureerde interviews. De onderzoeker maakt tijdens de interviews gebruik van een topiclist. Deze bevat vragen en onderwerpen die ter sprake worden gebracht tijdens het interview. De onderwerpen van deze lijst komen aan bod in paragraaf 3.4. Deze methode wordt voor dit onderzoek het meest geschikt geacht om de centrale vraag te beantwoorden, omdat met deze methode zowel onderwerpen ter sprake worden gebracht die uit de theorie naar voren komen als de onderwerpen respondenten zelf ter sprake brengen. In tegenstelling tot een meer vastgelegde vorm van dataverzameling is er ruimte voor antwoorden die niet voorzien waren. Wat daarnaast een belangrijk voordeel is van deze vorm van data verzameling, is dat er meer ruimte is voor de persoonlijke verschillen die de respondenten kunnen hebben in de beweegredenen voor participatie. Deze methode biedt dus de flexibiliteit die nodig is voor het onderzoek.

3.3 Waarborgen van de kwaliteit van het onderzoek

In dit onderzoek wordt getracht onbevooroordeelde en objectieve resultaten te vergaren. Dit is een goed streven, maar tegelijkertijd is dit een onhaalbaar doel. Volgens Rosenthal (1994) gaan onderzoekers hun data anders interpreteren om een theorie te bevestigen die ze op een moment aanhangen. Dit kan zowel bewust als onbewust gebeuren. Omdat onbevooroordeelde, objectieve resultaten nagenoeg altijd te hoog gegrepen zijn, is het belangrijk om bij dit onderzoek bewust te zijn van dit feit. Het is dus van belang om na te gaan wat in dit onderzoek de zwakke plekken zijn en hoe het beste met deze punten kan worden omgegaan. In deze paragraaf worden de indicatoren besproken die de kwaliteit van wetenschappelijk onderzoek waarborgen, zo kan een oordeel worden gevormd over de kwaliteit van de resultaten van het onderzoek.

Bryman (2012) schrijft over vier criteria die van belang zijn voor kwalitatief onderzoek. Deze waarden zijn: betrouwbaarheid, overdraagbaarheid, geloofwaardigheid en objectiviteit. Aan de hand van deze waarden zal dit onderzoek geëvalueerd worden in deze paragraaf.

Betrouwbaarheid

Hierbij gaat het erom dat de onderzoeker zich een goed beeld van de werkelijkheid vormt, met de vele sociale aspecten die daarin kunnen voorkomen. Een vertekend beeld kan ontstaan doordat de onderzoeker de respondenten niet goed begrijpt en doordat het meetinstrument beperkt is. Bekende manieren om hiermee om te gaan zijn *member validation* en *triangulatie*. Member validation houdt in dat de conclusies van een interview worden voorgelegd aan de respondent om na te gaan of dit goed begrepen is. Triangulatie houdt in dat meerdere methoden gebruikt worden om de data te verzamelen. Op deze manier kan worden gekeken of de uitkomsten overeen komen

en of hetzelfde gemeten wordt. In dit onderzoek worden de uitkomsten van de interviews en de gebruikte uitspraken voorgelegd aan de respondenten om te controleren of dit is wat de respondent bedoeld heeft. Ook andersom wordt ervoor gezorgd dat de respondent de interviewer correct begrijpt, door duidelijk te zijn over de begrippen die in dit onderzoek worden gebruikt. Omdat er geen extra methoden worden ingezet om te meten of het juiste wordt gemeten met de interviews zullen proefinterviews worden gehouden. Op deze manier kan de topiclist getest worden en kan worden geëvalueerd of de topiclist vragen bevat die meten wat dit onderzoek tracht te meten.

Overdraagbaarheid

De overdraagbaarheid van kwalitatief onderzoek is over het algemeen laag, doordat er bij kwalitatief onderzoek veel aandacht is voor individuele verschillen en het meer de diepte ingaat in plaats van de breedte. Dit heeft voordelen, maar hierdoor is de generaliseerbaarheid beperkt. In dit onderzoek wordt getracht dit enigszins te ondervangen door op de twee onderzoekslocaties meerdere interviews te houden. Wat bijdraagt aan een lage overdraagbaarheid is het kleine aantal interviews en ongelijke verdeling in persoonskenmerken van de respondenten. De beperkte overdraagbaarheid een punt waarmee rekening moet worden gehouden in de analyse en conclusies.

Geloofwaardigheid

Voor een geloofwaardig onderzoek is het van belang dat duidelijk is waar de data vandaan komt. Voor dit onderzoek zullen de interviews worden opgenomen en bewaard. De stappen van het analyseren worden expliciet gemaakt en de data hiervan wordt bewaard. Zo kunnen andere onderzoekers zien waar de data vandaan komen en zien hoe er tot conclusies is gekomen. Wat ook bijdraagt aan de geloofwaardigheid is de uitgebreide beschrijving van de resultaten, hierdoor wordt duidelijk waarop de conclusie gebaseerd zijn.

Objectiviteit

Om te voorkomen dat de onderzoeker teveel vast komt te zitten in een kader, zijn onder de respondenten mensen die participeren in verschillende type projecten. Ook is bij de interviews ruimte voor de respondenten om eigen input te leveren die niet voorzien was door de onderzoeker. Bij de analyse wordt ruimte gemaakt om deze input mee te nemen. Deze maatregelen zorgen ervoor dat in het onderzoek niet alleen aandacht is voor één perspectief en dat het onderzoek tenminste intersubjectief is.

3.4 Operationalisatie

In de eerdere paragrafen van dit hoofdstuk is duidelijk geworden hoe uit de theorie een conceptueel model is ontwikkeld, hoe het onderzoek is opgezet en hoe de data verzameld wordt. Op basis hiervan is een topiclist gemaakt. In deze paragraaf wordt uitgewerkt hoe de onderdelen van de topiclist tot stand zijn gekomen. De topiclist is te vinden in bijlage 2.

Om welke concrete vorm van participatie gaat het?

Om de hoofdvraag te beantwoorden is het allereerst van belang dat de respondent en de onderzoeker het over dezelfde vormen van participatie hebben. Dit is van belang omdat er voor de verschillende vormen van participatie andere relaties gelden. Aan het begin van een interview wordt daarom duidelijk gemaakt dat het over doe-participatie gaat en wat dit inhoudt. Het is dus van belang dat het niet bij een vaag concept van participatie blijft, maar dat het gaat om een concreet voorbeeld van participatie.

Waarin participeert de respondent en waarom?

Wanneer dit duidelijk is kan worden overgaan naar de volgende stap: wat doet iemand aan participatie? Hierbij wordt dan doorgevraagd over hoe iemand erbij betrokken is geraakt en waarom iemand nu nog participeert. Bij het vragen naar het waarom is het van belang om de punten aan bod te laten komen die zijn opgeschreven in het conceptueel model over participatie: het willen, het kunnen en de sociale positie. Er is hier ruimte voor eigen inbreng van de respondent.

Wat is de invloed van het schaalniveau op de participatie?

Zodra deze punten besproken zijn, kan specifiek naar de invloed van het schaalniveau worden doorgevraagd. Het is mogelijk dat deze al eerder tijdens het interview naar voren zijn gekomen, maar voor de onderdelen waar dit niet het geval is, wordt hier nog op terug gekomen. Dit zijn de onderdelen die in het conceptueel model over schaalniveau staan: de grootte, de afbakening, de afstemming en de thematiek. Hierbij moet worden doorgevraagd op de uitwerking van deze punten in de motivatie om te participeren. Omdat het schaalniveau minder zichtbaar is voor iemand die geen bestuurder is, is het effectiever om in de vragen de zichtbare gevolgen te formuleren in plaats van te vragen naar het schaalniveau.

3.4 Invloed van de gestelde vragen op de uitkomsten

De vragen die gesteld zijn kunnen op verschillende manieren de resultaten beïnvloeden. Een manier is dat de resultaten beïnvloed worden door individuele verschillen van de respondenten. Daarnaast kunnen de vragen de resultaten beïnvloeden door verschillen tussen categorieën van doe-participatie. Ten slotte kunnen de resultaten beïnvloed worden doordat de vragen zelf in een bepaalde richting sturen en daardoor op bepaalde onderdelen extra nadruk leggen of juist overslaan. Dan hebben de vragen invloed op de conclusies als geheel. In deze paragraaf is aandacht voor de invloed van de verschillende respondenten en groepen en de richting die de vragen mogelijk opsturen.

Individu

Wanneer de invloed van een individueel interview in het geheel bekeken wordt is dit in principe niet extreem groot. Wanneer er een interview afwijkt ten opzichte van de rest is dit 1/23 deel of ongeveer 4%. De invloed van een individu is dus niet van doorslaggevende invloed. Pas wanneer er structurele afwijkingen in de interviews naar voren komen of wanneer blijkt dat alle afwijkingen in een categorie zitten worden de resultaten sterk beïnvloed. Daarom is het van belang te kijken naar hoe de vragen van invloed kunnen zijn geweest op het individu.

Er zijn een aantal kleine verschillen die op individueel naar voren kwamen. Zo was er een verschil tussen de interviews waarin de respondenten werd gevraagd naar hun buurtparticipatie en de interviews waarin respondenten werden geïnterviewd als deelnemer van een project. Bij de eerste groep moet gevraagd worden wat iemand aan participatie doet en bij de tweede groep is dat al bekend en kan er sneller worden gevraagd naar de motivaties en beleving van de participatie en het schaalniveau. Het verschil dat uiteindelijk overblijft is dat bij de eerste groep respondenten over meerdere projecten worden geïnterviewd en dus meer wordt gekeken naar de totale participatie van een persoon in plaats van de participatie van één project. Door in de analyse alleen te kijken naar hoe iemand tegenover een project staat kan hier betrouwbare kennis uit komen. Op een bepaalde manier geeft het ook verdieping aan de kennis doordat de motivaties van een persoon vergeleken kunnen worden ten opzichte van verschillende projecten. Op die manier behoudt het onderzoek zijn betrouwbaarheid en vergroot het de inzichten in de motivaties van de respondenten. Om deze reden is er bij de interviews die gericht waren op een specifiek project ook tijd genomen om door te vragen op een ander participatieproject van de respondent indien dit naar voren kwam.

Wanneer nog niet duidelijk is welke vorm van participatie iemand doet, zijn de voorbeelden die genoemd worden bij het uitleggen van doe-participatie in de introductie van het interview van extra grote invloed. Dit stuurt de respondenten in een bepaalde richting van participatieprojecten. Hier moet rekening mee worden gehouden in de conclusies, maar hiertegenover staat dat in de praktijk bleek dat respondenten met projecten komen die niet als voorbeeld genoemd zijn. Voorbeelden hiervan zijn projecten op het gebied van kunst en onderwijs. Daarnaast is hier getracht rekening mee te houden door voorbeelden in verschillende richtingen te noemen zodat de respondent een breed beeld krijgt over wat doe-participatie inhoudt. Daarnaast wordt een controlevraag gesteld of de respondent begrepen heeft waar doe-participatie over gaat.

Een ander punt is dat ieder mens en dus iedere respondent anders zal reageren op een vraag en deze mogelijk net iets anders zal begrijpen. Dit is nadelig voor de betrouwbaarheid van het onderzoek, tegelijk is het juist de kracht van het interview als onderzoekstechniek. In het interview is er ruimte om in te gaan op de verschillen en door te vragen en vragen te herformuleren tot het voor de interviewer en respondent duidelijk is wat wordt bedoeld met de vraag en het antwoord.

Categorieën

Binnen de categorieën van doe-participatie zijn grote verschillen, het is hierdoor mogelijk dat vragen een bepaalde richting op sturen die niet voor alle categorieën relevant zijn. Het gevolg hiervan is dat de respondenten alle gevraagde motivaties overwegen en zo tot extra motivaties komen. In de interviews is echter de mogelijkheid om door te vragen en te zien welke motivaties relevant zijn en welke meer bijzaak zijn. Daarnaast wordt eerst de vraag gesteld waarom iemand participeerde en pas daarna worden andere mogelijkheden voorgelegd. Zo hoort de interviewer eerst de primaire reactie en pas later wordt ingegaan op de vraag of andere motivaties een rol spelen. Om de invloed van de specifieke vragen te verkleinen wordt bij elk onderwerp eerst een geheel open vraag gesteld over de invloed of motivatie van de respondent voordat er op specifieke punten wordt ingegaan die de respondent niet genoemd heeft. Zo zijn er voldoende verschillen te onderscheiden tussen de respondenten en de categorieën. Daarbij komt dat dankzij of ondanks dezelfde interviewvragen toch de categorieën zijn te onderscheiden. Met deze vragen kwamen er voldoende verschillen naar voren om op basis daarvan de categorieën in te delen.

Geheel

Wanneer er gekeken wordt hoe het geheel van de interviews beïnvloed wordt door de gestelde vragen komt hetzelfde punt naar voren als bij de categorieën. In hoeverre wordt er in de interviews slechts teruggevonden wat er gevraagd is en in hoeverre wordt echt gevonden wat er leeft bij de respondenten? Mogelijk zijn alle punten van invloed doordat ze onder de aandacht worden gebracht door de onderzoeker. Dit kan echter niet helemaal het geval zijn, er zijn namelijk motivaties naar voren gekomen die niet specifiek gevraagd werden en er zijn duidelijke verschillen in belang van de verschillende motivaties bij de verschillende respondenten. Daarnaast vergroot de grote overeenkomst met de motivaties de geloofwaardigheid van het onderzoek aangezien er getracht is in de interview de motivaties aan de orde te stellen die volgens de theorie van belang waren voor de participatie.

Door de vragen eerst heel open te houden wordt het gevaar van te veel sturing beperkt de interviews neigen eerder naar te weinig sturing. Hierdoor is het mogelijk dat respondenten onrelevante zaken naar voren brengen en dat respondenten iets zeggen wat al pratend bedacht wordt. Op deze punten kan in het interview worden doorgevraagd om de onderzoeken in hoeverre het klopt, maar bij de data analyse moet er dan scherp op gelet worden op welke manier iemand iets gezegd heeft. Het is mogelijk dat hierdoor meer motivaties aan het licht zijn gebracht dan dat iemand werkelijk heeft. Om dit te voorkomen zijn de analyses die per persoon zijn opgesteld via member validation gecontroleerd.

3.5 Keuze van de participanten

Voor het onderzoek zijn respondenten gezocht, bij het zoeken van de respondenten was het van belang dat de respondent zelf doet aan doe-participatie. Het individu is als onderzoekseenheid gekozen omdat motivaties per individu verschillen. Daarnaast is het van belang dat de respondenten gezamenlijk een zo compleet mogelijk beeld geven van de verschillende motivaties voor doe-participatie en hoe het schaalniveau van invloed is op deze motivaties. Om dit te bereiken is er gezocht naar respondenten die participeren in verschillende soorten projecten en in twee verschillende steden.

Door te zoeken naar respondenten die participeren in verschillende projecten, wordt het onderzoek zo objectief mogelijk gehouden. Mensen uit verschillende projecten hebben mogelijk andere redenen voor hun participatie. Wanneer er respondenten uit verschillende projecten worden gevonden is er geen gevaar voor tunnelvisie op een type project. In het kader van de overdraagbaarheid is gekozen voor de twee onderzoekslocaties Utrecht en Amersfoort. Het opnemen van beide onderzoekslocaties draagt naast de overdraagbaarheid ook bij aan het voorkomen van tunnelvisie, de analyse is minder gericht op de context van één stad, maar er is oog voor de verschillen tussen de steden.

De respondenten zijn gezocht bij bestaande projecten die te vinden waren op het internet, bij de gemeenten Utrecht en Amersfoort is gevraagd naar mensen die gebruikmaakten van het buurtbudget, via bekenden van de onderzoeker en via de respondenten zelf. Over het algemeen was het op deze manier mogelijk van te voren in te schatten of de vorm van participatie past binnen het onderzoek. Het gebruik van verschillende zoekmethodes maakt het onwaarschijnlijk dat de respondenten allemaal dezelfde achtergrond hebben en hetzelfde over participatie denken. De uiteindelijke keuze om een respondent uit te nodigen voor een interview is gebaseerd op de

inschatting van de onderzoeker of het project valt onder doe-participatie en of het project niet teveel hetzelfde is als een project van andere respondenten. Binnen de middelen van het onderzoek is het juist het doel om de verschillende motivaties te vinden en niet zoveel mogelijk dezelfde verhalen te horen. Deze keuze houdt in dat er bijvoorbeeld voor is gekozen om niet nog een groenproject in Utrecht te onderzoeken dat vergelijkbaar is met de Wilgenhof. Daarbij komt dat om de verschillen binnen hetzelfde project ook onderzocht worden door meerdere respondenten te zoeken binnen een project. Andere zaken zijn wel toevoegingen zoals een openbare tuin in het centrum is bijvoorbeeld wel een toevoeging op een omheinde tuin in een woonwijk en een straatfeest in Amersfoort is een toevoeging op het straatfeest in Utrecht. Naast deze bewuste keuzes voor het onderzoek is het ook niet altijd gelukt om alle gewenste respondenten te vinden, ondanks het grote aantal respondenten in groenprojecten is het bijvoorbeeld niet gelukt om ook een project in Amersfoort te vinden dat bereid was mee te werken. Uiteindelijk is het resultaat van de keuzes en zoektocht naar respondenten dat er 23 respondenten uit 13 projecten zijn gevonden die bereid waren mee te werken aan het onderzoek.

De projecten waarin de respondenten participeren zijn: Buurthuis Ubuntu, Stichting Heb je even voor mij?, Inloophuis de ontmoeting, Stichting Eet mee, een binnentuin van een ouderencomplex, Pandhof Sinte Marie, Buurttuin De wilgenhof, buurtparticipatie in Kanaleneiland, buurtparticipatie in Lunetten, buurtparticipatie in Amersfoort, Straatfeest in Amersfoort, straatfeest in Utrecht en een straatfeest van een studentenvereniging. Al deze projecten dragen bij aan de beantwoording van de onderzoeksvragen. In de onderstaande tabel is te zien om welke projecten het gaat, waar ze plaatsvinden en hoeveel respondenten er per project zijn geïnterviewd.

Tabel 3. 2: De kenmerken van de onderzochte projecten.

Naam	Soort participatieproject	Schaaltype	Aantal interviews	Stad	Probleem
Buurthuis Ubuntu	Buurthuis voor daklozen. Integratie in maatschappij	buurt/stad	1	Utrecht	armoede
Stichting Heb je even voor mij?	Ondersteunen van zieken en armen met klusjes.	buurt/wijk	3	Amersfoort	armoede
Inloophuis de ontmoeting	Buurthuis voor ouderen. voorkomen van eenzaamheid	buurt	2	Amersfoort	eenzaamheid
Stichting Eet mee	Samen eten, relaties leggen	stad	1	Utrecht	eenzaamheid
Binnentuin ouderencomplex	Onderhouden van gemeenschappelijke tuin	straat/buurt	2	Utrecht	groen
Pandhof Sinte Marie	Onderhouden stadstuin	buurt	2	Utrecht	groen
De Wilgenhof	Moestuin met sociale functie	buurt	3	Utrecht	groen
Buurtparticipatie Kanaleneiland	Onderhouden van groen	buurt	1	Utrecht	groen
Buurtparticipatie Lunetten	Divers vnl. onderhouden groen	wijk	2	Utrecht	groen
Buurtparticipatie Amersfoort	Divers vnl. sociale projecten	buurt	3	Amersfoort	onbekendheid

Straatfeest Amersfoort	Elkaar leren kennen	straat	1	Amersfoort	onbekendheid
Straatfeest Utrecht	Elkaar leren kennen	straat	1	Utrecht	onbekendheid
straatfeest studentenvereniging	Elkaar leren kennen /geld inzamelen daklozendiner	straat	1	Utrecht	onbekendheid

In tabel 3.2 is te zien dat de verdeling naar het soort projecten redelijk verdeeld is. Qua persoonskenmerken is de verdeling van de respondenten minder gelijk. Weergave van de verdeling in leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en gezinssamenstelling van respondenten is te zien in tabel 3.3. De verdeling van de respondenten is duidelijk scheef op deze persoonskenmerken. De oorzaak van de ongelijke verdeling is dat de persoonskenmerken ondergeschikt zijn aan de verdeling in de type participatieprojecten, het is lastig om een interview af te wijzen op basis van opleidingsniveau. Dit maakt dat er minder is gericht op de kenmerken van de respondenten voor een representatieve weergave. De ongelijke verdeling onder de sekse en opleidingsniveau zou problematisch kunnen zijn wanneer blijkt dat er grote verschillen zijn tussen de groepen. De verdeling in leeftijd is ongelijk, maar dit lijkt erger dan het is, omdat mensen vaak al jarenlang participeren. Er zijn respondenten van 60 jaar die al tientallen jaren participeren. Hierdoor geven de interviews met de respondenten toch een meer evenwichtig beeld dan blijkt uit de tabel.

Tabel 3.3: Verdeling van de respondenten.

Leeftijdscategorie	aantal	Geslacht	aantal	Opleidings-niveau	aantal	Gezins-samenstelling	aantal
18-30	1	Man	7	VMBO	1	Samenwonend/ gehuwd, zonder kinderen	11
31-40	0	Vrouw	16	MBO	1	Samenwonend/ gehuwd, met kinderen	7
41-50	4			Havo/vwo	1	alleenstaand	3
51-60	5					Studentenhuis	1
61-70	10			HBO/WO	20		
70+	2						
Onbekend	1					Onbekend	1

Ondanks de ongelijke verdeling worden geen grote problemen verwacht. Het onderzoek is uitgevoerd om te onderzoeken welke factoren van invloed kunnen zijn. Hierbij is het van belang de verschillende perspectieven te onderzoeken en te kijken of er nieuwe factoren naar voren komen. Tijdens het interviewen ontstond een verzadiging van nieuwe factoren. Er kwamen geen nieuwe onderwerpen meer naar voren. Daarom is gestopt met het zoeken van respondenten. In het volgende hoofdstuk worden de resultaten per respondent besproken.

4. Resultaten

4.1 Uitwerking interviews

Deze paragraaf geeft een overzicht van de resultaten. Per vrijwilliger wordt een kort verslag gegeven, zodat de rijke data niet verloren gaat. Het verslag per vrijwilliger geeft een beeld van de situatie van iedere afzonderlijke respondent.

4.1.1 Heb je even voor mij?

'Heb je even voor mij?' is een hulpdienst in de wijk Soesterkwartier in Amersfoort en bestaat nu vier jaar. Hier werken vrijwilligers die gevraagd kunnen worden voor korte klussen bij mensen in de wijk. Voorbeelden hiervan zijn het meegaan naar de dokter, de hond uitlaten bij ziekte en kleine timmerklussen. Ze hebben een adres waar mensen langs kunnen komen met een hulpvraag en een telefoonnummer waar mensen naartoe kunnen bellen. Het is gericht op mensen die geen en netwerk hebben of geld hebben om dit zelf op te lossen met betaalde hulp. De hulpdienst is opgezet door de Stichting Welzin, Ravelijn en medewerkers van verschillende kerken. In het kader van het onderzoek is gesproken met een vrijwillige coördinator en twee vrijwilligers die worden ingezet voor de klussen.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 69
Arbeidssituatie: gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 31 jaar	Gezinssamenstelling: Samenwonend/gehuwd, zonder kinderen

Vrijwilliger 1 is een coördinator bij 'Heb je even voor mij?' en koppelt dus de klussen aan de andere vrijwilligers, ze kan ook zelf als vrijwilliger aan de slag gaan. Dit werk doet ze nu vier jaar. Ze is betrokken vanaf het begin van het project. Ze is erbij gekomen als vertegenwoordiger van de kerk. Omdat het na de opstart de bedoeling was dat het door vrijwilligers gerund zou worden, bleef zij als coördinator met een ander iemand over.

Vrijwilliger 1 was dus de geschikte persoon om te participeren, omdat ze aan de eisen voldeed, ze was een vrijwilliger en kon zich inzetten namens de kerk. Verder had ze al eerder hulpdiensten gehad namens de kerk dus was het werk niet onbekend. Doordat ze dit deed, wisten anderen haar te vinden voor dit project en is ze uitgenodigd om deel te nemen. Ze had het idee dat het kon werken. Het is hierbij ook belangrijk dat het voorziet in een behoefte, het blijkt nu nuttig te zijn aangezien er elke week wel een paar aanvragen komen voor hulp. Ook ziet vrijwilliger 1 dat het werk nuttig is wanneer officiële instanties samenwerking zoeken en ingaan op adviezen en vragen vanuit 'Heb je even voor mij?'. Daarnaast vindt vrijwilliger 1 het leuk dat het werk zorgt voor contacten en verbondenheid, zowel met medevrijwilligers als met mensen die worden geholpen. De mensen die worden geholpen wonen namelijk in dezelfde wijk en die komt ze nog wel eens tegen bij de supermarkt bijvoorbeeld.

Het project 'Heb je even voor mij?' is echt bedoeld voor de wijk het Soesterkwartier. Dit is een strakke grens die wordt aangehouden, als er een aanvraag is vanuit een andere wijk kan worden

doorverwezen naar andere instanties in naburige wijken. Het Soesterkwartier is volgens vrijwilliger 1 een beetje een geïsoleerde wijk in Amersfoort, met duidelijke grenzen van het spoor. De keuze voor de wijk is redelijk bewust vanuit de opzet van het project, maar ook nu bevalt het goed. Het is nu makkelijk om te helpen omdat het altijd dicht bij is. Vrijwilliger 1 vindt dat het anders te ingewikkeld wordt wanneer er in andere wijken zou worden begonnen. Het werk op deze schaal blijft overzichtelijk. Het zorgt voor verbondenheid met de mensen die geholpen worden, omdat vrijwilliger 1 die af en toe tegen komt in de wijk. Vrijwilliger 1 geeft aan dat de verbondenheid met deze wijk maakt dat ze dit werk niet snel in een andere wijk zou doen. Het overzicht en de verbondenheid vindt vrijwilliger 1 belangrijk in de keuze voor deze schaal. De combinatie van de bekendheid met de wijk en het nuttig werk willen doen voor de mensen die het minder hebben is belangrijk voor de inzet op dit schaalniveau. Vrijwilliger 1 kan een beetje inschatten waar de mensen wonen die het wat minder hebben en zo kijken welke mensen de hulp echt nodig hebben en welke proberen te profiteren van gratis hulp.

De gemeente Amersfoort heeft in het begin van het project een rol gespeeld door middel van een financiering voor een telefoon en computer. Daarbij is de gemeente betrokken doordat er iemand langs komt vanuit het welzijnswerk. Hoe dit precies zit is niet helemaal duidelijk, maar wanneer er een moeilijk probleem is, kunnen ze die persoon bereiken. Het beleid van de gemeente op het gebied van zorg is ook van belang, dit kan ervoor zorgen dat er meer of minder mensen bij 'Heb je even voor mij?' terecht komen voor een hulpvraag. Hoewel eerder bij een verandering in de WMO (wet maatschappelijke ondersteuning) gevreesd werd dat er te veel aanvragen zouden komen, bleek dit mee te vallen. Mocht dit alsnog te veel werk worden, dan zal ze dit extra werk teruggeven aan de gemeente.

Voor de participatie van de respondent heeft de schaal een belangrijke invloed gehad. Allereerst was de afstemming van belang om de respondent te betrekken bij het project. Daarnaast is de grootte van belang, dit geeft overzicht van wat er gedaan kan worden en zorgt dat het niet teveel werk is. De afbakening komt overeen met het gebied waar de respondent zich verbonden mee voelt, namelijk de wijk. Dit past in de theorie van VROM (2004), dat mensen tussen de 55 en 75 die al lang in dezelfde buurt wonen zich daar verbonden mee voelen. De verbondenheid met de wijk komt niet overeen met de U-curve van Hidalgo en Hernandez (2001), mogelijk heeft de duidelijke afbakening van de wijk een positieve invloed op de verbondenheid.

Vrijwilliger 2

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 76
Arbeidssituatie: gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 47 jaar	Gezinssamenstelling: onbekend

Vrijwilliger 2 werkt bij 'Heb je even voor mij?' en is ermee bekend geraakt door haar huisgenoot. Haar huisgenoot zit bij de organisatie en was betrokken bij de opstart van "Heb je even voor mij?". Zij heeft vrijwilliger 2 gevraagd om mee te doen. Vrijwilliger 2 is op die uitnodiging in gegaan. Ze vindt het belangrijk om zich in te zetten voor anderen, dit heeft ze meegekregen vanuit haar opvoeding en nu is het belangrijk voor haar vanuit de waarden uit haar Katholieke geloof. Zorg voor elkaar staat hoog in het vaandel. Verder vindt ze het werk leuk, omdat het samen met andere mensen is en dat scheidt weer een band.

Vrijwilliger 2 woont zelf in de wijk en is daar verbonden mee, ze is graag op de hoogte van wat er speelt. Het leren kennen van de mensen speelt een belangrijke rol voor het werk in deze wijk. Hoewel ze zich hierdoor niet laat beperken voor vrijwilligers werk in deze wijk, ze doet ook ander vrijwilligerswerk doet in buiten de wijk in de stad Amersfoort. De omvang van het gebied waar ze in participeert vindt ze niet zo van belang. Wel heeft de wijk duidelijke grenzen voor vrijwilliger 2.

Voor vrijwilliger 2 heeft de schaal invloed door het thema, ze voelt zich verbonden met de wijk in een thema. Dit thema is het leren kennen van de mensen en het zorgen voor elkaar. Haar netwerk speelt een belangrijke rol voor haar participatie. In tegenstelling tot de 75 plussers uit het onderzoek van het VROM (2004), bevindt haar netwerk zich ook buiten de buurt en participeert ze daar ook.

Vrijwilliger 3

Geslacht: Man	Leeftijd: 70
Arbeidsituatie: gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 60 jaar	Gezinssamenstelling: Samenwonend/gehuwd, zonder kinderen

Vrijwilliger 3 wordt gebeld voor klussen van 'Heb je even voor mij?'. Hij is bekend geworden met "Heb je even voor mij?" doordat een ander project waar hij betrokken bij was ophield te bestaan. Daar is hij doorverwezen naar 'Heb je even voor mij?' dat toen werd opgestart. Hij is iemand die graag klust en mensen helpt. Hij klust omdat hij het leuk vindt, want als hij het niet leuk vindt blijft hij net zo lief thuis. Doordat hij bekend is met de mensen van 'Heb je even voor mij?' wordt hij gebeld voor een klus. Hij vindt het leuk dat hij zich op deze manier iets kan betekenen voor mensen die het zelf niet kunnen of iemand ervoor kunnen inhuren. Hij is goed in het klussen, dit zorgt er voor dat mensen tevreden zijn en over hem praten, hierdoor wordt hij vaker gevraagd om ergens te komen klussen. De vragen voor een klus die hij krijgt komen van mensen die via anderen over hem gehoord hebben. De klussen doet hij dan ook graag. Daarnaast doet hij graag iets voor de mensen die hij kent en staat hij daar graag voor klaar, hij zegt: *'Het is zo 'n uitgesproken lief mens, Al belt ze me midden in de nacht, dan zou ik naar haar toe gaan.'* (Interview, Heb je even voor mij? 3).

In de keuze voor zijn klussen speelt de plaats slechts een kleine rol, wanneer mensen aan de andere kant van de stad vragen om te komen helpen is hij daar ook toe bereid. De groep waarvoor hij zich inzet is eerder thematisch afgebakend, namelijk mensen die het minder hebben. Van mensen die alleen willen profiteren van een gratis klus moet hij dan ook niet veel hebben. Dan vindt hij dat ze iemand moeten inhuren of een donatie moeten doen aan bijvoorbeeld 'Heb je even voor mij?'.
 De schaal is voor vrijwilliger 3 van invloed in het thema, mensen helpen met klussen doet hij graag. Daarnaast is het netwerk van belang waarin hij gevraagd wordt, zijn netwerk bevindt zich zowel in de wijk als in de stad. Dit biedt voor hem de mogelijkheden om een klus op te pakken. De verbondenheid met veel schaalniveaus komt overeen met de verwachtingen voor de leeftijdscategorie van 55-75 (VROM, 2004).

4.1.2 Binnentuin ouderencomplex

De tuin is aan drie kanten omgeven door een ouderencomplex van Portaal, waar mensen mogen wonen van 55 jaar en ouder. De tuin in het midden wordt vrijwillig onderhouden door enkele

bewoners van het complex. Dinsdag is, indien het weer het toelaat, de vaste dag dat er in de tuin gewerkt wordt. In het geval dat de bewoners zouden stoppen met het onderhouden van de tuin, neemt de gemeente of Portaal het beheer over. Voor het onderzoek is gesproken met een echtpaar en een man die deel uitmaken van een kleine groep die zich inzet voor de tuin.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Man	Leeftijd: onbekend
Arbeidssituatie: gepensioneerd	Opleiding: VMBO
Wonend in huidige buurt: 3 jaar	Gezinssamenstelling: Samenwonend/gehuwd, zonder kinderen

Toen vrijwilliger 1 in het complex kwam wonen werd hem gevraagd of hij in de tuin wilde komen werken. Dat zag hij wel zitten, hij vond het leuk om te doen en is 40 jaar tuinman geweest. Het was iets wat hij goed kon en hij wilde graag helpen in de tuin en met het geven van adviezen over de inrichting. Hij zag goed wat er nog gedaan kon worden. Bijvoorbeeld welke planten het beste bij elkaar konden staan, hoe het gras verzorgd moet worden of wanneer en hoe het beste geschoffeld kan worden. Dit maakt het voor hem makkelijker om te doen dan voor iemand die er niets vanaf weet. Verder vindt hij het fijn dat hij op deze manier in beweging kan blijven en een beetje fit blijft.

De dingen die het leuk houden voor hem zijn de dankbaarheid en de waardering die hij krijgt voor het werk. Hij zegt: *'en het mooie is eigenlijk dan pas zie je, dat dit soort werk wat je vrijwillig doet, veel dankbaarheid geeft, nog meer dan als je ervoor betaald wordt.'* (Interview, Buitentuin ouderencomplex 1). Die dankbaarheid uit zich in interesse en cadeaus die hij krijgt. Hoewel het hem daar niet om gaat, vindt hij het leuk dat de mensen hem dan dankbaar zijn. Een ander voorbeeld is de waardering van de medevrijwilligers, wanneer hij ze iets uitlegt waardoor het werk makkelijker wordt.

Nu zou vrijwilliger 1 niet zo snel ergens anders beginnen aan vrijwilligerswerk. Door de ouderdom is hij beperkt om nog meer op te pakken. Dit werk is te doen omdat dit zijn werk altijd was en hij dat nog goed kan. Wel is hij nog actief in de kerk, dat is in de buurt van zijn vorige woning. En hij onderhoudt vrijwillig een tuin van een oudere vrouw. Dit is in een andere gemeente, maar hij is daarvoor gevraagd door een oude klant van hem, die de tuin zelf niet meer kon onderhouden. Dit is iets wat hij graag doet, hij kan zo nog iets betekenen voor die vrouw, waar hij graag wat voor doet. Ook hier vindt hij het leuk dat hij dankbaarheid krijgt. Het is dan toevallig dat hij die mevrouw kent dat ze niet in de buurt woont, is van kleiner belang bij het helpen, omdat hij nu nog de mogelijkheden heeft om dat te blijven doen. Nu denkt hij er wel eens aan om te stoppen omdat het veel energie kost, wat dat betreft is de afstand wel van invloed. Om ergens aan de slag te gaan speelt de sociale positie mee, maar nu kan vrijwilliger 1 steeds minder en zal hij dus minder snel op een nieuwe plek aan de slag gaan.

De gemeente Utrecht en Portaal spelen een rol in deze tuin omdat ze de eigenaar zijn en zij zorgen voor veel van het grote werk zoals het snoeien van bomen. Verder krijgen ze een kleine subsidie voor de tuin. Daarnaast krijgen de bewoners van het complex een zeven euro korting op de servicekosten omdat het werk gedaan wordt door vrijwilligers in plaats van ingehuurde krachten.

De schaal heeft voor vrijwilliger 1 invloed op de participatie op verschillende manieren. De grootte is van belang voor de hoeveelheid werk. Het thema, het werken in de tuin heft dit enigszins op, vrijwilliger 1 doet dit werk al lang en weet hoe hij het beste aan de slag kan gaan en vindt het leuk werk wat zorgt voor het willen. De afbakening zorgt voor verbondenheid, het werk in het

ouderencomplex zorgt voor contacten, de homogene buurt versterkt die contacten, het belang van homogene contacten komt terug in de theorie (Irvin en Stansbury, 2004). Het netwerk van vrijwilliger 1 is van belang voor waar hij participeert, al wordt de buurt steeds belangrijker. Naarmate iemand ouder wordt, groeit het belang van de buurt (VROM, 2004).

Vrijwilliger 2

Geslacht: Man	Leeftijd: 66
Arbeidssituatie: gepensioneerd	Opleiding: Havo/vwo
Wonend in huidige buurt: 43 jaar	Gezinssamenstelling: Samenwonend/gehuwd, zonder kinderen

Vrijwilliger 2 is gevraagd om in de tuin te komen werken. Doordat hij op de begane grond woont heeft hij redelijk snel contact, omdat er dan vaker mensen voorbij lopen. Toch is hij de eerste keer dat hij gevraagd werd niet in de tuin gaan werken. Hij werkte toen zelf nog en moest thuis veel in het huishouden doen omdat zijn vrouw een spierziekte heeft en daardoor minder kan doen. Nadat hij met vervroegd pensioen is gegaan is hij in de tuin gaan werken, want toen had hij daar tijd voor.

Hij vindt het leuk om in de tuin te werken omdat je met andere mensen in contact komt en samenwerkt. De tijd met elkaar in de koffiepauzes draagt daar aan bij. Het in beweging blijven is belangrijk om fit te blijven. Verder vindt hij het belangrijk dat hij vrij is om in de tuin te werken, want *'als we ervoor betaald zouden worden dan zouden we direct kappen'* (Interview, Buitentuin ouderencomplex 2). Verder is de sfeer belangrijk in de groep vrijwilligers, vrijwilliger 2 vindt het vervelend als mensen van hem gaan eisen dat het op hun manier moet. Zelf geniet hij van de mooie tuin en van de positieve reacties die mensen hebben over de tuin en het verrichte werk.

De tuin is duidelijk afgebakend, natuurlijk doordat er een gebouw omheen staat en er loopt een voetpad om de tuin. Het is duidelijk waar wel en niet gewerkt kan worden. De tuin is er voor de bewoners, er zijn geen mensen van buiten het complex die in de tuin werken. Wel komen af en toe mensen van buiten het complex lunchen in de tuin.

De vrouw van vrijwilliger 2 helpt mee, door de spierziekte kan ze niet in de tuin werken, maar zij doet dan de financiën, daarnaast heeft ze een barbecue georganiseerd voor de bewoners van het complex. Het leek haar leuk om een feest te organiseren en te proberen of het lukte. Het zorgt voor contact met mensen en ze hoorde dat er mensen waren die nauwelijks buiten kwamen. Op deze manier kan ze wat voor de ander doen. Wat mee speelde was om weer mee te kunnen doen. Zelf omschrijft ze het als volgt: *'Ik denk ook voor mij dat het iets was van, het is niet meer om me te bewijzen, maar gewoon om weer een beetje mee te draaien onder de mensen.'* (Interview, Buitentuin ouderencomplex 2). Ze doet het aan de ene kant voor een ander, maar zelf heeft ze er veel aan. Juist doordat ze wat voor anderen kan doen en contacten hebt, heeft ze het gevoel dat ze weer mee doet in de maatschappij. Ze is blij dat ze op dit schaalniveau en met deze groep mensen weer mee kan doen.

Voor vrijwilliger 2 zijn de grootte en de afbakening van belang voor het schaalniveau van de participatie. De grootte is van belang in de hoeveelheid werk en de tijd die het kost. De afbakening is van belang voor de verbondenheid en de homogeniteit. Door de homogeniteit is de buurt van invloed op de motivatie voor de participatie.

4.1.3 Inloophuis 'De Ontmoeting'

Het inloophuis 'De Ontmoeting' is een gebouwtje waar mensen 's middags langs kunnen komen om even wat te drinken en een praatje te maken. Hier zijn verschillende mensen als vrijwilliger actief die gastvrouw of gastheer zijn. Zij spreken mensen aan en zijn verantwoordelijk voor de koffie en thee en het openen en afsluiten van het gebouw. Daarnaast is er nog een betaalde coördinator die de zaken daaromheen regelt en eens in de zes weken is er een vergadering waarin de vrijwilligers en de coördinator overleggen. Tevens worden regelmatig activiteiten en uitjes georganiseerd voor de gasten. Voor het onderzoek is gesproken met twee gastvrouwen.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 75
Arbeidsituatie: gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 41 jaar	Gezinssamenstelling: Samenwonend/gehuwd, zonder kinderen

Nadat ze was gestopt met werken werd ze gevraagd om vrijwilligster te worden bij het inloophuis. Ze kende de toenmalige coördinator al van eerder vrijwilligerswerk en toen is ze begonnen. Dit werk doet ze nu ongeveer twaalf jaar. Ze wist ongeveer wat het was en had al eerder soortgelijke werk gedaan dus wilde ze het wel doen.

Vrijwilliger 1 vindt het werk leuk om te doen omdat ze wat voor anderen kan betekenen die eenzaam zijn of een chronische ziekte hebben. Het geeft veel voldoening omdat ze ziet dat mensen echt opfleuren als ze langs zijn geweest. Ze ziet dat je als gastvrouw een goed luisterend oor moet hebben en dat is een eigenschap die ze van zichzelf kent. Ze heeft het idee dat ze wat kan geven en hierdoor krijgt ze zelf weer energie om ermee door te gaan. Hoewel ze weet dat er mensen zijn die buiten het de openingstijden nog contact met elkaar hebben, doet ze het daar zelf niet voor. Doordat ze genoeg contacten heeft, heeft ze geen behoefte aan extra contacten in het inloophuis. Dat blijft beperkt tot eens een telefoontje op een verjaardag.

Het inloophuis is gericht op de buurt waar het in ligt, maar hanteert dat niet als harde grens. Vrijwilliger 1 komt zelf uit de aangrenzende buurt en er zijn anderen die uit aangrenzende buurten komen. Het grootste gedeelte van de gasten komt wel uit de buurt. Het is meer gericht op de doelgroep ouderen dan op een strenge afbakening in de wijk. Als vrijwilliger zelf vindt ze dit een goede grootte. Met dit aantal mensen blijft het behapbaar. Wanneer het zou groeien zou dat niet zo makkelijk kunnen, omdat juist deze grootte een goede sfeer geeft voor de ontmoetingsruimte. De omvang van het huis zelf beperkt daarin de grootte van de groep.

Vrijwilligerswerk op een andere plek zou ze niet zo snel doen. Nu wordt ze vooral beperkt doordat ze geen auto rijdt. Dat beperkt de plek waar ze nu vrijwilligerswerk kan doen tot Amersfoort en in de buurt. Nu is het zo dat ze altijd vrijwilligerswerk heeft gedaan in haar eigen dorp Hoogland. Dit is toch vooral omdat ze mensen kent in het dorp en die vragen haar dan ergens voor. Op deze manier blijft ze in de buurt haar vrijwilligerswerk uitvoeren. Juist op de plekken waar ze komt doet ze vrijwilligerswerk, zo was haar eerste vrijwilligerswerk klaar over zijn bij de school van haar kinderen. Ze zegt dat er een keer is geweest dat ze zelf op iets is afgestapt. Dat was taalles geven aan buitenlandse vrouwen in een buurthuis. Dit was iets wat ze leuk vond om te gaan doen en hier heeft ze zelf gevraagd of ze wat kon betekenen. Ze kwam op het idee doordat ze eerder bij Amnesty had gewerkt en te maken had met waar mensen recht op hadden. Eerder had ze al eens

thuis twee buitenlandse vrouwen les gegeven, wat goed bevallen was. Hier was het van waarde dat ze iets kon geven en daar veel voor terug kreeg. Het gevoel dat ze samen met anderen ergens aan werkt geeft een gevoel van verbondenheid.

De gemeente Amersfoort stelt de ruimte voor het inloophuis beschikbaar, maar geeft verder geen subsidie. Het geld om rond te komen wordt gehaald uit eigen acties en voor de uitjes moet betaald worden.

Voor de schaal waarop vrijwilliger 1 participeert, is het thema en het netwerk van de vrijwilliger van belang. De onderwerpen waar ze zich voor in wilt zetten zijn van invloed voor de mogelijkheden die er zijn op een schaalniveau. Ze doet vooral aan vrijwilligerswerk in de buurt, dat is de plaats waar ze haar netwerk heeft opgebouwd en waar ze gevraagd wordt. Dit komt overeen met de indeling die het VROM (2004) heeft gemaakt.

Vrijwilliger 2

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 64
Arbeidssituatie: gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 16 maanden	Gezinssamenstelling: Alleenstaand

Toen vrijwilliger 2 in de buurt kwam wonen kwam iemand langs om kennis te maken en die nodigde haar uit voor 'De Ontmoeting' op dat moment was ze nog te veel bezig met verhuizen. En daarna zag ze het als een te hoge drempel om erheen te gaan. Na verloop van tijd, begon ze christelijke kinderliedjes uit haar jeugd te zingen en zei haar zoon tegen haar dat ze iets moest ondernemen om niet alleen te zijn. Dit waren voor vrijwilliger 2 signalen dat ze iets moest gaan oppakken. Vervolgens kwam ze de mevrouw tegen die haar eerder had uitgenodigd en die nodigde haar opnieuw uit. Zelf sputterde ze nog wat tegen, maar uiteindelijk is ze gegaan, dat was in januari 2015. Daar ontdekte ze dat het inloophuis wat voor haar was. Doordat ze steeds meer mensen leerde kennen en aan steeds meer activiteiten ging mee doen, is ze gastvrouw geworden. Ze vond omgang met mensen altijd al fijn dus zag het zitten om gastvrouw te worden. Wat meespeelde was het feit dat ze hiervoor vijftien jaar overblijfmoeder is geweest en nu wilde investeren in eigen bezigheden.

Nu ze hier aan de slag is vindt ze het leuk om wat te kunnen betekenen voor anderen. Ze heeft het idee dat ze wat kan betekenen voor de mensen omdat ze gewend is om met mensen om te gaan vanuit eerder werk. Daarnaast is er voor problemen de coördinator als aanspreekpunt. In het inloophuis zijn veel mensen van dezelfde leeftijd dat scheidt een band ze zegt: *'Weet je wel dat zijn mensen die ook kinderen zijn geweest, die ook gespeeld hebben die ook kattenkwaad hebben uitgehaald. Dat vind ik het leuke ervan.'* (Interview, De Ontmoeting 1). Omdat vrijwilliger 2 zelf weduwe is scheidt het extra verbondenheid dat er veel weduwen zijn. Wanneer ze hetzelfde hebben meegemaakt kunnen ze meeleven met elkaar. Het leggen van contacten is dus een belangrijke reden voor het vrijwilligerswerk. Een uitnodiging helpt goed voor vrijwilliger 2 al kan daarna de drempel nog steeds hoog zijn om er iets mee te doen.

Zelf woont ze dicht bij het inloophuis, dit is een reden voor haar om te gaan. Wanneer het aan de andere kant van de stad zou zijn was ze er niet heen gegaan. Voor haar maakt het niet uit als anderen van verder weg komen. Het gaat haar meer om de groep mensen. De grootte van de groep is precies goed volgens vrijwilliger 2. Ze denkt dat als het groter wordt er minder persoonlijke aandacht is terwijl dat belangrijk is.

Voor vrijwilliger 2 is de schaal van belang in het thema en het vinden van mensen met dezelfde achtergrond als zichzelf. De homogeniteit blijkt voor vrijwilliger 2 belangrijk voor de verbondenheid. Daarnaast is de grootte van invloed voor de hoeveelheid werk die vrijwilliger 2 aankan.

4.1.4 Buurthuis 'Ubuntu'

'Ubuntu' is een buurthuis voor mensen die te maken hebben (gehad) met dakloosheid, armoede en sociaal isolement. Mensen kunnen er overdag terecht in een huiskamer en er is een keukentje. Het buurthuis wordt gerund met vrijwilligers en gasten samen. Daarnaast organiseren de vrijwilligers en gasten samen verschillende activiteiten. Het buurthuis is begonnen in 2010. De gemeente Utrecht speelt geen rol bij dit buurthuis. Het pand hebben ze via een andere hulporganisatie gekregen. Voor dit onderzoek is gesproken met een vrijwilliger die het buurthuis heeft opgezet.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 45
Arbeidssituatie: parttime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 4,5 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

Vrijwilliger 1 heeft samen met enkele anderen het initiatief genomen om het buurthuis op te starten. Ze kreeg het idee hiervoor bij haar vorige vrijwilligerswerk voor stichting Straatadvocaat. Daar kwam ze erachter dat er vraag was naar een plek waar dak- en thuislozen hun tijd kunnen doorbrengen, maar ook zelf activiteiten kunnen organiseren. Samen met mensen die ze via stichting Straatadvocaat heeft leren kennen heeft ze dit opgestart. Dat ze het samen kon doen met mensen die ze al langer kende was belangrijk voor haar. Die mensen zijn zelf dakloos geweest. Mede omdat het voor daklozen en voormalig daklozen is opgericht, vond ze het belangrijk zij mee konden doen. Vrijwilliger 1 ziet dat dit werk nog steeds nodig is, dat maakt dat ze ermee doorgaat. Daarnaast ziet ze dat het echt werkt, doordat ze ontwikkelingen ziet bij de gasten die al langer komen. De vrijwilligers zelf zijn meestal mensen die eerder weinig omhanden hadden en dan wordt het werk in 'Ubuntu' een belangrijke levensinvulling. Hier maken de vrijwilligers contacten en kunnen ze iets voor elkaar betekenen. Wat soms al lastig genoeg is door de verschillende problemen die ze hebben.

Bij de keuze voor de locatie van het pand, was de exacte locatie niet heel erg van belang. De eisen waren dat het in de buurt van het centrum en in een armere buurt zou zijn. Doordat ze toevallig in Lombok in een pand konden, zijn ze daar heen gegaan. Het pand voldeed aan de eisen die ze vooraf hadden qua locatie. De keuze om dit te gaan doen was niet voor de nood die ze zagen op de huidige locatie, maar voor de nood die ze zagen bij de doelgroep. Nu ze op deze locatie zitten ontstaat er samenwerking met anderen op deze plek. Zoals een samenwerking met Stichting Stil, waardoor er meer mensen zonder papieren komen bij 'Ubuntu', of een buurtcamping in het park. Daarnaast worden vanuit 'Ubuntu' activiteiten georganiseerd met wat mogelijk is in de buurt.

De afbakening is meer thematisch en niet gebiedsgericht. Ze kunnen niet vragen waar iemand vandaan komt omdat het buurthuis gericht is op daklozen. Soms komen mensen juist uit andere buurten die daar niet meer welkom zijn. Hoewel het leuk zou zijn om meer met de mensen uit de wijk te doen, ziet ze het nog niet praktisch voor zich. De verschillende groepen kunnen elkaar

in de weg gaan zitten. Hierdoor zou het te veel en te onoverzichtelijk worden. De kleinschaligheid is een kracht, het spreekt mensen aan dat het een huis is met een woonkamer. Juist doordat het zo klein is, ga je af en toe naar buiten om andere plekken op te zoeken. Dit vermindert de afhankelijkheid van de bezoekers van deze plek. Het is een doelgroep die vaak weinig andere vaste plekken kent.

Het schaalniveau van het participatieproject is ondergeschikt aan het thema, de inzet voor dak- en thuislozen. De afbakening is gevolg van de verbondenheid met deze doelgroep. Het project past daarmee niet in de theorieën over verbondenheid met de plaats. De verbondenheid met de plaats ontstaat wel door verschillende relaties die worden aangegaan met mensen en instanties in de buurt.

4.1.5 Eet mee

Eet mee is een stichting die sinds 2007 mensen aan elkaar koppelt die bij elkaar komen eten. Mensen geven zich op als gast of als koker en vervolgens worden mensen met elkaar in contact gebracht voor een maaltijd. Het doel is om op deze manier ontmoeting te organiseren tussen mensen onderling. Momenteel zijn er verschillende doelgroepen allemaal in de gemeente Utrecht, de Bilt en Zeist. Hier werkt een betaalde coördinator met daarbij een aantal vrijwilligers. Verder zijn er de mensen die voor elkaar koken. Voor het onderzoek is gesproken met de coördinator en oprichter van Eet mee.

Coördinator

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 55
Arbeidssituatie: fulltime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 33 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

De coördinator is op het idee gekomen vanuit een ander project. Bij haar cultureel organisatiebureau hoorde ze van verschillende kanten dat mensen vaak op een eilandje leven en anders willen. De formule Eet mee is eigenlijk een antwoord hierop. Het is een manier waarop mensen met elkaar in contact komen. Ze zag dat onder ouderen alleen eten en dat niet prettig vinden en daar was deze formule geschikt voor. Op deze manier kan ze iets voor haar doelgroep betekenen door mensen met elkaar in contact te brengen. Ze heeft het zelf opgezet vanuit een zakelijke context.

Ze wil het graag doen, omdat ze wil bijdragen om de samenleving zo leefbaar mogelijk te houden en dit project werkt daaraan mee. Ouderen worden er blij van en het zorgt voor verbinding. Ze vindt het mooi dat ze daar zelf aan kan bijdragen. Het is belangrijk voor vrijwilliger 1 dat het project een verschil maakt en ze bijvoorbeeld door positieve feedback kan zien dat mensen er wat aan hebben.

De keuze voor het gebied is vooral pragmatisch, het hoofdkantoor zit in de Bilt, maar ze is begonnen in Utrecht, daar heeft het meer kans omdat er meer mensen wonen en er in Utrecht een grotere groep is die in is voor iets nieuws. Daarnaast zijn er plannen om het project uit te breiden in de rest van Nederland. Ze ziet dat het onderwerp speelt in heel Nederland, de behoefte aan ontmoeting is er in het hele land. Ze denkt dat haar formule op andere plekken ook zal werken. Dus de grenzen zijn er nu vooral doordat er nog niet voldoende middelen zijn om uit te breiden. Dit zijn

financiële en personele beperkingen. Wanneer ze meer wilt doen in een groter gebied blijven sommige vaste kosten gelijk, maar voor veel andere zaken zijn meer middelen nodig. De middelen en mogelijkheden vormen dan de grenzen voor het besluit over het uitbreiden.

De gemeente Utrecht, de Bilt en Zeist hebben een rol in dit project met een geven van een financiële bijdrage voor de nieuwe formules. Na verloop van tijd stoppen deze subsidies en moet worden gekeken of de formule zichzelf in stand kan houden op financieel vlak.

Tijdens het interview kwam naar voren dat deze persoon het werk deels vrijwillig doet. Het is een project dat over vrijwilligers gaat en waar vrijwilligers werken. En de coördinator denkt na over de schaal van het project en besluit dat samen met de vrijwilligers. Hoe er wordt nagedacht over schaal is van waarde voor dit onderzoek. Strikt genomen is het echter niet volledig vrijwilligerswerk, want ze krijgt een kleine bijdrage voor het werk. Dit maakt de reden voor participatie minder vergelijkbaar met de andere interviews.

Het schaalniveau voor het project Eet Mee lijkt in eerste instantie weinig invloed te hebben op het project. Het project is meer gericht op het thema dan op een specifiek gebied. Het schaalniveau is echter een bewuste keuze geweest. Op deze schaal zijn er voldoende middelen en zijn er voldoende mensen uit de doelgroep. De mogelijkheden die er op de huidige grootte zijn, spelen een belangrijke rol.

4.1.6 Buurtuin 'De Wilgenhof'

De Wilgenhof is een biologische buurtmoestuin in Utrecht. Waar mensen uit de wijk een tuintje kunnen krijgen om gewassen te verbouwen. Deels zijn er eigen stukjes grond, deels worden er stukken grond gezamenlijk bewerkt. Het is ontstaan toen het terrein leeg kwam te staan, nadat de schoolmoestuintjes die er zaten weg zijn gegaan. Toen hebben buurtbewoners dit project zelf opgestart. Voor het onderzoek is gesproken met drie mensen die een tuintje hebben, waarvan twee er ook in het bestuur van de tuin zitten.

Deelnemer 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 46
Arbeidssituatie: parttime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 22 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

Deelnemer 1 en haar echtgenoot woonden in de stad, maar misten het groen. Om het gebrek aan groen te compenseren zijn ze op zoek gegaan naar een buurtuin en via mensen van de basisschool, die ze wisten dat ze op zoek waren, werden ze toen gevraagd of ze bij de Wilgenhof wilden komen. Toen ze ermee bekend waren, bleek dit te zijn wat ze zochten en hebben ze zich ingeschreven. Daarbij kwam dat het redelijk goedkoop was in vergelijking met andere moestuinen, dus was het niet echt een risico. Bij het zoeken waren ze echt gericht op een moestuin en was het handig dat het dichtbij was, maar ze waren niet op zoek om iets in de buurt te gaan doen.

Nu ze aan de slag zijn, is het leuk om met groen bezig te zijn, maar blijkt het dat het samenwerken een van de leukste dingen is: *'We hadden niet het idee dat het ook met anderen leuk kon zijn. Dat bleek, het is gewoon een kleine gemeenschap geworden.'* (Interview, De Wilgenhof 1). Daarnaast is het voor deelnemer 1 een plek om tot rust te komen en even niet bezig te zijn met de dingen van het dagelijks leven. Wat samenbindt is dat ze samen voor een biologische tuin willen

gaan. Daar wordt veel over nagedacht en gepraat. Het grote voordeel ten op zichte van andere volkstuintjes is voor deelnemer 1 het samenwerken. Ze vindt dat de buurt er beter door geworden is. Ze zegt: *'Dit is iets, niet dat ik daarvoor hier zou blijven wonen en nooit meer zou verhuizen, maar het heeft wel echt een enorme meerwaarde.'* (Interview, De Wilgenhof 1).

De Wilgenhof is voor de buurtbewoners. Het is de bedoeling dat de mensen die in de tuin werken uit de buurt komen. De grenzen zijn niet heel strak afgebakend, maar in de buurt wonen is van belang omdat er vaak gewerkt moet worden in de tuin. Deelnemer 1 geeft als grens dat de deelnemers ongeveer op 5 á 10 minuten afstand moeten wonen. Hoewel er uitzonderingen worden gemaakt is het in de buurt wonen wel belangrijk. De huidige grootte van de buurtuin bevalt goed. Veel groter zou deelnemer 1 niet graag willen omdat het nu makkelijker is om dingen te regelen en er minder rompslomp bij komt kijken. Kleiner worden is veel vervelender omdat dan dingen weg moeten die nu wel aanwezig zijn. Het is iets wat nu speelt, de Wilgenhof zit naast het spoor en het spoor moet verbreed worden. De tuin schuift iets op, maar wordt ook kleiner. Deelnemer 1 vindt dat erg jammer, omdat er nu onderdelen uit de tuin weg moeten die ze gaat missen.

De gemeente speelt een rol in dit project, omdat de grond niet van de Wilgenhof zelf is, gaat de gemeente over de locatie waar ze zitten. Dat speelt nu met de spoorverbreding. Daarnaast heeft de gemeente in de beginfase subsidie gegeven, nu is de Wilgenhof echter financieel zelfvoorzienend.

Voor deelnemer 1 is het schaalniveau van belang in de grootte, de afbakening, de afstemming en het thema. Het thema is de aanleiding geweest, maar zorgt er voor dat ze met een groep mensen werkt die dezelfde interesse hebben, dat bindt samen. Dat het afgebakend is voor de buurt is in de theorie ook een samenbindende factor (zie paragraaf 2.3.2). De afstemming met de gemeente is belangrijk, het is van belang voor het voortbestaan van de tuin. Daarnaast speelt de grootte een rol in de overzichtelijkheid, hoe groter het wordt hoe lastiger het is om iets te organiseren.

Deelnemer 2

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 58
Arbeidssituatie: parttime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 26 jaar	Gezinssamenstelling: Alleenstaand

Deelnemer 2 woonde al een tijd in de buurt en wist dat de tuin bestond. Toen ze binnen de buurt verhuisde had het nieuwe huis een kleine tuin. Ze vond tuinieren belangrijk en de kleinere tuin was toen de reden om in de Wilgenhof aan de slag te gaan. Ze kende de oprichter en heeft hem gevraagd of er een plekje was. Gaandeweg zijn steeds meer contacten ontstaan met de anderen in de tuin. Toen ze zag dat anderen weinig verstand van tuinieren hadden is ze tuinmeester geworden. Ze heeft zelf de tuinbouwschool gedaan dus wist veel over tuinieren. Uiteindelijk is ze nu sinds een jaar bestuurslid. Zo is ze er langzaam ingegroeid.

Het leuke aan het werken in de tuin was in het begin vooral het laten groeien van de plantjes met haar kinderen. Daarbij kwam dat het leuk was om mensen te blijven spreken die ze kende van de basisschool van haar kinderen. Ze vindt het leuk dat ze als tuinmeester op deze manier anderen kan helpen en wat kan betekenen. Ze zegt: *'Ik zou nooit cursus willen geven ofzo. Maar om het zo al doende te delen, dat vind ik leuk.'* (interview, De Wilgenhof 2).

Deelnemer 2 zegt dat de grootte iets is waar de vrijwilliger zich op instelt. Toch zou het niet veel meer werk moeten worden, omdat het iets is wat je naast andere taken doet. Daarnaast is het wanneer het groter wordt, moeilijker om alles te controleren. Nu is er soms iets verdwenen uit een tuintje. Dat zijn voor deelnemer 2 tekenen dat het niet veel groter moet en dat het hek om de tuin heen belangrijk is. Het leuke aan deze grootte is dat het mogelijk is om gezamenlijke stukken grond te hebben en daarvan de oogst te verdelen. Het vertrouwen in elkaar is groter wanneer de groep niet te groot is. De buurt waar de tuin voor is, is voor deelnemer 2 duidelijk. Bij het promoten van acties die er in de tuin zijn worden in een afgebakend gebied flyers uitgedeeld, dit geeft aan voor welke buurt het is. Toch is het niet heel precies, want een paar mensen komen van iets verder weg.

Het thema is voor deelnemer 2 de reden voor de participatie. Voor de schaal van participatie zijn verschillende motieven die samenhangen met de grootte. Allereerst bood de eigen tuin te weinig mogelijkheden om te tuinieren, de Wilgenhof biedt wel voldoende mogelijkheden. Veel groter dan deze plek moet het niet worden, dan wordt het te veel werk en wordt het moeilijker om alles te controleren. Dat is van belang, want het vertrouwen neemt voor deelnemer 2 af wanneer het aantal deelnemers groeit. Opvallend is dat in de theorie naar voren kwam dat de grootte van invloed kan zijn op het vertrouwen, maar dan bij beleidsparticipatie (Van Roosbroek en Van de Walle, 2006).

Deelnemer 3

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 50
Arbeidsituatie: parttime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 24 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

Deelnemer 3 kende het terrein al van toen het nog schooltuintjes waren, daar ging ze al naar toe als vrijwilliger mee met de kinderen. Later kwam de Wilgenhof op die plek. Daar is ze niet direct bij gegaan. Zelf vond ze het bezig zijn met groen van huis uit al interessant. Ze heeft een hoveniersopleiding gedaan. Toen ze daar klaar mee was, wilde ze daar mee aan de slag. En heeft ze zich aangemeld voor de Wilgenhof, daar kon ze toen 8 á 10 jaar geleden terecht.

De Wilgenhof bevalt goed, zelfs zo goed, dat deze tuin de reden is dat ze niet uit de stad is vertrokken. Aan de ene kant het leuke van het verbouwen van planten, aan de andere kant de contacten die je opbouwt en onderhoud door het samenwerken in de tuin. Sommige mensen uit de tuin kent ze al heel lang. Ze zegt: *'dit zijn toch wel mensen van 40+ zeg maar. En daar heb je toch meer mee, je deelt in elk geval de voorkeur voor planten en dieren.'* (Interview, Wilgenhof 3). Ze geniet ervan dat ze die mensen op meerdere plekken tegenkomt. Op die manier zorgt het voor een sociaal netwerk in de buurt. Dat bekend zijn met de mensen uit de buurt is een behoefte van deelnemer 3.

Deelnemer 3 heeft, naast het werk in de Wilgenhof, in het park in de buurt veel vrijwilligerswerk gedaan, dit was in overleg met de gemeente Utrecht en dit ontstond doordat ze in het park kwam met haar kinderen en vond dat het wel wat netter kon. Dit zei ze tegen iemand van de gemeente die ze informeel kende. Hij maakte daar werk van en vroeg haar of zij dat wilde oppakken. Dit heeft ze toen kunnen doen voor haar hoveniersopleiding. Later is ze weer gestopt met het onderhouden van het park omdat ze er niet meer kwam met haar kinderen. Toen ze het te druk had, is het werk in het park het eerste wat afviel. Ze was niet meer zo verbonden met het park als toen ze er met haar kinderen kwam.

De buurt is voor deelnemer 3 vooral de plek waar ze bezig is. Dit kan dus veranderen wanneer ze meer op andere plekken komt. Wanneer iets verder weg ligt, zoals de sportschool, ziet ze andere plekken, maar hoewel daar clubjes zijn waar ze kan meedoen is dat toch te ver weg. De verbondenheid met de buurt is voor deelnemer 3 dus een combinatie van eigen interesses, plekken waar ze komt, contacten met mensen en afstand.

Voor deelnemer 3 speelt de verbondenheid met de buurt een grote rol in de participatie. De buurt is afgebakend door de plekken waar ze vaak komt en de afstand. Opvallend is de overeenkomst met de theorie van VROM(2004) waarin wordt gesteld dat kinderen voor de leeftijdsgroep van 40-55 het cement van de buurt vormen. In de participatie voor het park van deelnemer 3 is komt dit heel duidelijk naar voren. Ook voor deelnemer 3 is een groep met gelijke interesses van belang bij de participatie.

4.1.7 Pandhof Sinte Marie

De Pandhof Sinte Marie is een historische tuin in de binnenstad van Utrecht. Sinds 1987 wordt deze tuin beheerd door een groep vrijwilligers. In het seizoen werken ze gezamenlijk op de dinsdagen in de pandhof. Ze overleggen samen hoe ze het inrichten en voeren het vervolgens uit. Voor het onderzoek is gesproken met twee vrijwilligers uit de tuin.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 66
Arbeidssituatie: Gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 45 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd zonder kinderen

Vrijwilliger 1 is vanaf 1987 bezig in de tuin. Ze had altijd wel interesse in groen. Een vriendin vroeg aan vrijwilliger 1 of ze niet samen wat leukers konden maken van de tuin, omdat die vrij saai en vooral onderhoudsarm was ingericht. De vriendin had al ervaring in de pandhof van de Dom en is een gebruikerscontract gaan regelen bij de gemeente. Toen de toestemming van de gemeente geld voor gereedschap en de voorzieningen geregeld waren, zijn ze samen begonnen met werken in de tuin. Vrijwilliger 1 had toen een baan en was druk, waardoor ze geen tijd had voor de organisatorische kant. Wat dat betreft was het een goede samenwerking.

Het bezig zijn met bijzondere planten en daarover leren was een uitdaging, maar dat vindt vrijwilliger 1 een van de leuke aspecten aan het werken in de tuin. Het is elke keer weer leuk om te zien of het lukt met de planten. Een andere motivatie is de afwisseling met het andere werk en de dagelijkse bezigheden die ze heeft. Verder geniet ze dat ze een stukje stad van zichzelf kan maken en de reacties van mensen.

De afbakening van de plek en het werk is duidelijk. Het aantal mensen zorgt daarnaast voor beperkingen aan hoeveel werk gedaan kan worden. Uitbreiding is niet het doel van de tuin. Wat betreft de grootte voldoet deze plek. Voor de vrijwilligers is het belangrijk dat ze in de buurt wonen, want dan kan makkelijk ingegrepen worden als er iets onverwachts gebeurt. Bijvoorbeeld bij harde wind of vernieling door mensen. Doordat de vrijwilligers dichtbij wonen, kunnen ze daar op letten.

De gemeente Utrecht is eigenaar van de grond, dus er is overleg met de gemeente over het onderhoud. De vrijwilligers onderhouden de tuin, maar de gemeente doet het grote onderhoud. Het

snoeien van de heggen en het afvoeren van tuinmateriaal. Daarnaast moet er in verband met hangjongeren wel eens de politie worden gebeld.

Voor vrijwilliger 1 is de hoeveelheid werk een belangrijke factor en de schaal is vooral hierop van invloed. De afstemming met de gemeenten over welk werk zelf gedaan wordt zorgt voor de juiste hoeveelheid werk. Het werk is van de gemeente overgenomen omdat ze het zelf beter konden en leuk vonden om te doen. De grootte en de afbakening waren voor het project vooraf al duidelijk. De grootte en de afbakening dragen bij aan de inschatting of ze het werk nog kunnen blijven doen, met deze grootte is het werk nog te doen.

Vrijwilliger 2

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 65
Arbeidssituatie: Gepensioneerd	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 25 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd zonder kinderen

Vrijwilliger 2 werkt sinds 1990 in de pandhof. Ze kwam toen in de buurt wonen en haar man kende vrijwilliger 1 en zij vroeg of ze niet in de tuin wilde komen werken. Dit leek haar leuk om te doen. Ze vond het een leuke manier om zich meer thuis te gaan voelen in de buurt. Ze kwam er net wonen en kende verder nog niemand in de buurt. Het was een combinatie van interesse voor tuinieren en zich de plek eigen maken: '*verbinding met de stad maken.*' (Interview, Pandhof).

Voor vrijwilliger 2 is het groepsproces met het sociale aspect belangrijk voor het werken in de tuin. Dat de sfeer in de groep goed is vindt ze belangrijk. Ze zou dit niet alleen willen doen. Van belang voor de motivatie aan het werken in de tuin zijn de positieve reacties die ze krijgt op het werken in de tuin. Door deze reacties voelt zich meer onderdeel van de omgeving en de stad.

Op het gebied van schaal hadden beide vrijwilligers grotendeels dezelfde mening. Vrijwilliger 2 gaf aan dat het wel een plek is die redelijk gecompliceerd is. In de binnenstad gebeurt veel en speelt er veel rondom de tuin, hierdoor wil ze niet als enige verantwoordelijk zijn. Dit maakt dat ze minder snel aan uitbreiding zou denken.

Wat bij vrijwilliger 2 naar voren komt is de invloed van schaal door complexiteit. In het gebied hebben ze te maken met veel regels, instanties mensen die gebruik maken van de plek. Dit maakt het werk anders dan wanneer de tuin in een rustige woonwijk zou zijn.

4.1.8 Straatfeest studentenvereniging

Dit straatfeest is in 2015 georganiseerd vanuit het UMTC voor de bewoners en ondernemers van de Voorstraat in Utrecht. Op dit straatfeest is een loterij gehouden en met de opbrengst daarvan is een diner gehouden voor de bezoekers van Smulhuis, een plek waar daklozen kunnen eten.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 20
Arbeidssituatie: Student	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 1,5 jaar	Gezinssamenstelling: studentenhuus

Vrijwilliger 1 zat twee jaar geleden in het bestuur bij haar studentenvereniging en kwam toen in contact met de buurt. De aanleiding waren klachten over geluidsoverlast. Na een aantal gesprekken ontstond het idee om als vereniging iets te doen voor de buurt. Uiteindelijk is dit er niet van gekomen dat jaar. Een jaar later vond vrijwilliger 1 het toch zonde dat er niets mee gedaan is. Ze heeft dit opgepakt en een aantal mensen gevraagd om samen iets te organiseren. Met vijf leden van de studentenvereniging hebben ze namens de studentenvereniging de activiteiten voor de buurt georganiseerd. De motivatie van vrijwilliger 1 om dit op te zetten, was dat het voor zowel de studentenvereniging als de buurt van belang was dat er wat zou gebeuren.

Tijdens het project genoot ze van het organiseren. Het was soms lastig, maar ook een uitdaging dat maakt het leuk. Op het feest zelf vond ze het leuk om te zien dat er verbondenheid ontstaat. Tussen alle groepen de studenten, bewoners en daklozen. Die verbondenheid was het doel, dan is het positief om te zien dat het werkt. Daarnaast vond ze het mooi om te zien dat de daklozen echt dankbaar waren voor het gratis diner dat ze georganiseerd hadden.

Qua locatie is het interessant om te zien dat dit straatfeest niet in de straat waar vrijwilliger 1 woont heeft plaatsgevonden, maar in de straat van de studentenvereniging. Tijdens haar bestuursjaar was ze veel in bij de studentenvereniging en zag wat daar speelde. Daar komt bij dat ze via de studentenvereniging mensen kon benaderen om haar te helpen. Dat ze de mensen uit de Voorstraat nu kent en groet, vindt ze waardevol.

Als gebied is de straat gekozen waarmee ze de meeste verbondenheid hebben, omdat ze daar zelf aan zitten. Deze was straat groot genoeg, ze wilden eventueel de achterliggende straat uitnodigen, maar dat vonden ze te veel voor de eerste keer. Daarnaast is voor de Voorstraat gekozen, omdat de ondernemers nodig waren om de loterij te organiseren, zij konden immers prijzen beschikbaar stellen. De keuze voor het gebied was een combinatie van verbondenheid, mogelijkheden en het belang van de ondernemers voor het feest. Een volgende keer zou de achterliggende straat waarschijnlijk ook uitgenodigd worden, omdat ze daar ook verbonden mee zijn. Zodat die mensen de studentenvereniging leren kennen van dichtbij.

De gemeente heeft voor dit project uit het leefbaarheidsbudget subsidie gegeven voor wat hapjes en ze stonden in een wijkkrant voor het bekendmaken van het feest.

Voor vrijwilliger 1 ligt haar netwerk niet in haar eigen woonwijk, maar in het stadscentrum. Dit beïnvloedt de locatie van haar participatie. Dat mensen uit deze leeftijdsgroep gericht zijn op het centrum kwam al terug in de theorie (VROM, 2004). Voor vrijwilliger 1 speelt de grootte van de schaal een rol in de inschatting van het eigen kunnen. Een kleiner gebied zou het project lastig uitvoerbaar maken door te weinig deelnemers en met een groter gebied was het de vraag of het allemaal zou passen en lukken. De grootte speelt qua hoeveelheid mensen en werk een belangrijke rol in dit project.

4.1.9 Straatfeest Utrecht

Op de 's Jacoblaan in Tuindorp in Utrecht wordt voor het 26ste jaar een straatfeest gehouden. Tijdens dit feest komen er rond de 400 gasten en 200 mensen eten mee. Elk jaar wordt op de borrel de commissie voor het volgende straatfeest gevormd. Voor het onderzoek is gesproken met een bewoner die dit jaar in de organisatie van het straatfeest zat.

Vrijwilliger 1

Geslacht: Vrouw	Leeftijd: 45

Arbeidssituatie: fulltime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 8 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

In het geval van vrijwilliger 1 was de commissie al gevormd en is ze erbij gevraagd of ze mee wilde werken. Ze vond het de tijd om het te doen, want eens in de zoveel tijd is iedere bewoner aan de beurt. Daarnaast vindt ze het leuk om te organiseren en vindt ze het feest zelf leuk.

Vrijwilliger 1 vindt het leuke aan het organiseren van het feest dat de groep mensen waarmee ze in de commissie zit beter leert kennen. De leden spreken elkaar meer dan dat ze normaal zouden doen. Deelnemen aan de commissie is een leuke manier om buurtgenoten te leren kennen. Ze zegt dat ze het leren kennen van de burens belangrijk vindt dat is een belangrijke reden om het te doen. Omdat er veel tijd in de organisatie gaat zitten is het belangrijk dat ze er zelf voldoende uit haalt. In dit geval zijn dat de sociale contacten. In de buurt wonen voor een groot deel hetzelfde type mensen, wat maakt dat ze vertrouwd dat er in de straat en in de commissie voldoende mensen zijn waar ze het gezellig mee kan hebben. Vrijwilliger 1 zit ook in jeugdcommissie voor de wijk. Die organiseren allerlei evenementen voor kinderen in de wijk. Dat is enerzijds iets meer inzet voor het algemeen belang, maar anderzijds ook dat ze daar een beetje gebruik van kan maken voor haar eigen kinderen. Voldoende uit een activiteit halen in welke vorm dan ook is voor vrijwilliger 1 belangrijk.

De afbakening van de straat is duidelijk en strak afgebakend, het is voor de 's Jacoblaan en de zijstraten tot de eerste kruising. De rest van die zijstraten hebben hun eigen straatfeest. Doordat zij een eigen straatfeest hebben is het niet logisch die straten erbij te betrekken. Nadenken over de grootte van het straatfeest vindt vrijwilliger 1 interessant: moet zij alles uit de kast trekken om mensen op de been te brengen of kan het ook simpel? Nu het eenmaal groot georganiseerd wordt durft niemand meer terug naar een klein straatfeest. Dat zou ten kostte van de gezelligheid kunnen gaan, mensen komen sneller als er iets bijzonders gebeurt. Uit angst daarvoor en omdat het nu goed werkt blijft het straatfeest zichzelf op deze manier in stand houden.

Via het leefbaarheidsbudget geeft de gemeente Utrecht subsidie aan het straatfeest. Ook moet de gemeente toestemming geven voor het afsluiten van de straat.

Voor vrijwilliger 1 is de homogeniteit van de straatbewoners belangrijk voor de verbondenheid en haar participatie, wat terug kwam in de theorie (Gieryn, 2000). De afbakening speelt hierin mee, de duidelijke afbakening van het straatfeest zorgt ervoor dat meteen duidelijk is wie welkom zijn en of dat interessante mensen zijn. Daarnaast komt bij vrijwilliger 1 terug dat de inzet voor eigen kinderen een belangrijke reden is.

4.1.10 Straatfeest Amersfoort

Op de Bik in Amersfoort is dit jaar voor het eerst in vijftien jaar een straatfeest georganiseerd. Voor het onderzoek is gesproken met de initiatiefnemer van het straatfeest.

Vrijwilliger 1

Geslacht: man	Leeftijd: 61
Arbeidssituatie: fulltime werkend	Opleiding: HBO/WO

Wonend in huidige buurt: 61 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

Het idee voor een straatfeest werd geopperd tijdens oud en nieuw toen de mensen uit de straat elkaar een gelukkig nieuw jaar wensten. Daar werden toen ideeën bedacht, maar er werd niet direct iets mee gedaan. Maar vrijwilliger 1 wilde graag dat de mensen in de straat elkaar weer beter leerden kennen, omdat er een aantal nieuwe mensen in de straat waren komen wonen. Hij zou het samen met een andere man doen, maar uiteindelijk kwam het vooral op hem neer. Hij is in de straat rondgegaan met flyers om te kijken wie wat kon doen en wanneer de mensen konden. Zo heeft hij begonnen met de organisatie.

Vrijwilliger woont hij het langst van alle mensen in de straat en hij vond het belangrijk dat de mensen elkaar leren kennen. Door de gesprekken met oud en nieuw wist hij dat er animo voor was. In de respons op de flyers merkte hij dat veel mensen het een leuk idee vonden. Verder vindt hij het fijn dat wanneer de mensen elkaar kennen een beetje op elkaars huis kunnen letten. De hulp die hij kreeg van iedereen tijdens het organiseren en opzetten van het feest maakte het leuk om te doen. Het feest zelf, met de gezelligheid daaromheen vindt vrijwilliger 1 leuk en was de reden om het te doen.

Doordat vrijwilliger 1 het feest heeft georganiseerd kon hij bepalen voor wie het zou zijn. Hij heeft gekozen voor de hele straat, plus twee huizen die op de straat uitkijken, maar officieel bij een andere straat horen. Die heeft hij uitgenodigd omdat hij vond dat ze onderdeel van de straat zijn. Vrijwilliger 1 geeft aan dat er in de straat een soort tweedeling is, de twee helften van de straat hebben onderling meer met elkaar dan met de mensen uit de andere helft. Dit heeft echter niet geleid tot een feest voor de helft van de straat. Een straatfeest organiseren zou hij niet in een andere straat zou doen, dit voelt toch als zijn straat en hier kent hij de mensen. Met mensen die een straat verder wonen heeft hij een minder hechte band. Alleen als hij gevraagd zou worden om te helpen of als opdracht vanuit de gemeente dan zou hij het misschien doen, maar niet uit zichzelf zoals hij in zijn eigen straat heeft gedaan.

Een groter straatfeest zal hij niet zo snel doen, hij zou niet weten wie hij er dan nog meer moet uitnodigen en de intimiteit wordt minder. Deze straat voelt als zijn straat omdat deze straat ouder is dan de omliggende straten en een eigen identiteit heeft. Een festival organiseren in Amersfoort zou vrijwilliger 1 niet snel doen. Daar komt toch meer bij kijken waar hij geen verstand van heeft. Hij zegt: *'dat zou ik niet zo gauw doen, tenzij ik gevraagd wordt, maar dan zou ik niet het initiatief daartoe nemen.'* (Interview straatfeest Amersfoort).

De gemeente Amersfoort heeft vanuit het leefbaarheidsbudget subsidie verleend, hiervan hebben ze voor het straatfeest een springkussen kunnen regelen. Omdat het niet op de straat is gehouden, maar op een particulier parkeerterrein was een vergunning van de gemeente niet nodig.

Voor vrijwilliger 1 speelt de schaal een rol door de afbakening en door de grootte. De afbakening is voor vrijwilliger 1 duidelijk: zijn straat. Hiermee voelt hij zich verbonden, hij noemt het *zijn* straat. Deze verbondenheid maakt dat hij niet snel het straatfeest zal uitbreiden naar andere straten. Daarnaast is een groter project complexer en dat ziet hij niet zitten om op te starten. Het lijkt erop dat de sterke verbondenheid met de straat leidt tot een kleinere verbondenheid met de buurt, in de theorie kwam dit niet naar voren. Een 'wij tegen zij' zou ontstaan tussen steden onderling, maar hier gaat het om een kleiner onderdeel van het geheel: de straat tegen de buurt. Het gevoel van straat tegen buurt is voor vrijwilliger 1 niet zo sterk, maar de straat komt in elk geval op de eerste plaats.

4.1.11 Buurtparticipatie Lunetten

In de wijk Lunetten zijn twee mensen geïnterviewd over hun participatie in de wijk. Ze zijn beiden op meerdere manieren actief, maar ze zitten beide in de natuurgroep Lunetten. De groep bestaat nu ongeveer drie jaar, het is een groep die zich bezig houdt met het beheer van een aantal groenplekken in Lunetten. Daarin werken ze samen met de gemeente. Ze geven het aan als er naar hun mening iets verbeterd kan worden in het groenbeheer van de gemeente.

Vrijwilliger 1

Geslacht: vrouw	Leeftijd: 59
Arbeidsituatie: fulltime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 32 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd zonder kinderen

Vrijwilliger 1 is met verschillende dingen actief in de omgeving. Zo is ze lid van de natuurgroep Lunetten, ruimt ze zwerfafval op in de straat, heeft ze een leesclub opgericht, onderhoudt ze een boomspiegel voor haar deur en versiert ze een appelboom in haar tuin voor de voorbijgangers. Deze activiteiten hebben een verschillende aanleiding, welke nu besproken worden.

Het vrijwilligerswerk voor de natuurgroep is begonnen nadat vrijwilliger 1 iemand leerde kennen die daar bij zat. Die heeft haar gevraagd of ze erbij wilde komen en dat wilde ze. Dat kwam omdat ze van natuur hield en het logisch vond om daar actief in te worden. Nu ze het eenmaal doet vindt ze het leuk om te doen en voelt ze zich ook verantwoordelijk voor de taak. Dat komt doordat het een redelijk kleine groep is, wanneer zij het niet doet, gebeurt het niet meer. Ze zegt: *'Omdat je ziet dat de gemeente steeds meer moet bezuinigen. Dus de gemeente kan steeds minder doen en dan kunnen wij wel dingen onderhouden.'* (Interview Lunetten 1). Ze zijn wat natuur betreft de ogen van de gemeente en kunnen een signaal aan de gemeente geven als iets niet goed gaat. Iedereen blijft vrij om te kiezen om het werk te doen. In de tijd dat ze actief is bij de natuurgroep heeft ze de mensen van de groep leren kennen en is het een hechte groep geworden. Dit is een positief punt aan het werk, terwijl ze het werk specifiek voor de natuur is begonnen. De natuurgroep is er alleen voor de natuur in de wijk. Hoewel ze alle natuur leuk vindt en op zoek gaat naar natuur buiten de wijk, doet ze daar geen vrijwilligerswerk. De wijk is voor vrijwilliger 1 genoeg. Deze wijk is voor de natuurgroep te overzien en eigenlijk al te veel. Graag zouden ze extra vrijwilligers vinden. Door het gebrek aan vrijwilligers kunnen ze niet meer werk doen, terwijl ze dat door meer vrijwilligers mogelijk zou zijn. Wat als prettig wordt ervaren is de goede wordt afgestemd met de gemeente over welk werk ze wel en niet kunnen doen. Dat de gemeente luistert naar de feedback die zij geven is motiverend.

Het opruimen van het zwerfvuil is ontstaan uit frustratie. Vrijwilliger 1 werkt thuis en kijkt de hele dag uit op haar straat en zag de hele dag de troep. Op een gegeven moment dacht ze: *'dat is voor mij een kleinere moeite om het zelf op te ruimen dan om me er steeds aan te ergeren. Dus dat doe ik.'* (Interview, Lunetten 1). Ze heeft bij de gemeente een gripper gevraagd en nu ruimt ze het afval op als ze vindt dat het te rommelig is. De inspiratie om dit te doen is mogelijk dat ze het eerder heeft gedaan bij haar vorige woning en de schoonmaakactie die de gemeente één keer per jaar organiseert. Een ander aspect is dat vrijwilliger 1 niet in een verloederde buurt wil wonen. Tijdens het opruimen vindt ze het leuk dat ze waardering krijgt voor wat ze doet, bijvoorbeeld als een

voorbijganger zegt dat ze goed bezig is. Ze doet het in de eigen straat, omdat ze zich daar het meest aan ergert. Zwerfvuil op andere plekken vindt ze ook vervelend, maar ze weet dat ze niet de hele wijk kan schoonhouden. Daar heeft ze geen tijd voor.

Het onderhouden van de boomspiegels is aan haar gevraagd, ze kreeg een brief van de gemeente Utrecht of ze dat wilde doen. Dat leek haar leuk om te doen om de wereld een beetje mooier te maken. Daarnaast was het makkelijk om te doen, omdat het gefaciliteerd werd door de gemeente.

Het versieren van de appelboom heeft ze een keer uit zichzelf gedaan met kerst. Toen hoorde ze van veel mensen dat ze het leuk vonden om te zien en nu doet ze het elk jaar. Hoewel ze de boom zelf niet kan zien vanuit haar huis, vindt ze het leuk om de wereld een beetje mooier te maken. De positieve reacties die ze daarover krijgt maakt dat ze het blijft doen.

Vrijwilliger 1 voelt zich erg verbonden met de wijk. Ze kent de wijk goed, omdat ze er al lang woont en er actief in is. Ze zegt: *'En de wijk is me gewoon dierbaar geworden. Ik vind het mooi hier, ik geniet van het park hier en de natuur hier.'* (Interview, Lunetten 1).

Bij vrijwilliger 1 komt het aspect schaal terug in het thema en de grootte. De inzet voor het thema beperkt de participatie op onderwerp. Daarnaast wordt de participatie beperkt door de grootte, ze zet zich in op de plek waar ze kan, maar de hoeveelheid werk beperkt. Daarnaast zet ze zich juist op deze plek in omdat ze daar de meeste verbondenheid mee heeft. Verder zorgt de samenwerking met de gemeente ervoor dat ze zich blijft inzetten omdat het werk te doen blijft, de afstemming is hierin van belang. Opvallend is, dat ze zegt dat ze doet wat de gemeente niet meer kan doen, in de literatuur kwam naar voren dat mensen minder participeren als het de verantwoordelijkheid van de gemeente is (SCP, 2014). In dit geval zorgt de goede samenwerking ervoor dat de vrijwilligers zich blijven inzetten.

Vrijwilliger 2

Geslacht: vrouw	Leeftijd: 55
Arbeidsituatie: fulltime werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 3,5 jaar	Gezinssamenstelling: alleenstaand

Vrijwilliger 2 heeft al veel vrijwilligerswerk gedaan en zit nu bij de natuurgroep Lunetten en is actief bij de IVN (Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid) en de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging). Vrijwilliger 2 heeft een cursus voor natuurgids gedaan bij het IVN. Via die cursus leerde ze mensen van de natuurgroep kennen en leek het haar leuk om daar aan mee te doen. Via die cursus is ze bij het IVN gekomen, want na het volgen van de cursus was het de verwachting dat ze voor het IVN aan de slag ging.

Voor vrijwilliger 2 was het bezig zijn met de natuur de aanleiding om een keer te kijken bij de natuurgroep. Ze voelde zich welkom in die groep en ze kon iets betekenen door een website te bouwen. Daarnaast vindt ze de wijk erg leuk en waren de mensen in de natuurgroep leuk. Deze twee zaken maakte dat ze het is blijven doen. Het leuke aan het werk in de natuurgroep vindt ze het praktische werk en de gezelligheid met de groep mensen. Juist voor het eenvoudige praktische werk heeft ze het idee dat ze echt wat kan betekenen. Voor het nadenken over herinrichting van de natuur in de wijk heeft ze het idee dat ze te weinig kennis heeft dat is meer leerzaam.

Met het werk voor IVN is vrijwilliger 2 na de opleiding begonnen. Dit werk vindt ze inhoudelijk leuk om te doen. Ze organiseert cursussen over verschillende thema's van natuur in

Utrecht. Wat belangrijk blijft is de omgang met de mensen. Ze wilt zich graag inzetten voor de natuur, maar als er minder leuk contact is met de mensen waar ze mee samenwerkt zou ze daar eerder mee stoppen. Nu heeft ze bijvoorbeeld leuker contact met de mensen uit de natuurgroep en met de KNNV, wanneer ze minder tijd zou krijgen is het IVN het eerste waar ze mee zou stoppen. Bij de natuurgroep en de KNNV merkt ze dat ze mensen tegenkomt met dezelfde passie, die mensen zoekt ze graag op en daar voelt ze zich prettig bij.

De wijk is heeft een inmiddels belangrijke plek ingenomen in de motivatie voor het vrijwilligerswerk. Ze vindt het groene Lunetten leuk en zou niet snel in de binnenstad gaan wonen. De inzet voor planten en dieren blijft de eerst reden, *'want als ik ergens anders had gewoond had ik het daar gedaan.'* (Interview, Lunetten 2). De keuze om zich in te zetten voor de stad, viel vooral samen met de vraag van het IVN om zich daar in te zetten, aangezien zij zich richten op de stad Utrecht, doet vrijwilliger 2 dat daar automatisch ook. Het was dus geen bewuste keuze, maar het kwam meer voort uit de keuze deel te nemen aan de cursus. Beide projecten zijn duidelijk afgebakend. De natuurgroep Lunetten zet zich in voor de wijk Lunetten en met de IVN richt ze zich op Utrecht. Ze zou in beide projecten wel meer willen doen, maar ze ziet gelijk dat het aantal mensen bepaalt hoeveel er gedaan kan worden. Aangezien de natuurgroep weinig leden heeft zal de groep zich niet snel inzetten voor een groter gebied. Daarom is ze blij dat iemand bij de natuurgroep goed de grenzen bewaakt van wat ze wel en niet moeten doen, zowel qua hoeveelheid als qua onderwerp. Bij het IVN werken uitsluitend vrijwilligers. Daar is sprake van samenwerking met een andere organisatie waar betaalde krachten werken, maar dan wordt het initiatief bij die organisatie gelegd. Vrijwilliger 2 heeft dan geen zin om zich onbetaald in te zetten voor betaalde mensen.

Vrijwilliger 2 richt zich in haar participatie vooral op het thema natuur. In de keuze voor haar participatie is het van belang dat ze zich herkent in de mensen met dezelfde interesses. Ze zegt dat de wijk een belangrijke plek heeft, maar waar ze zich inzet voor de natuur hangt voor een belangrijk deel af van de groep mensen waar ze op die plek mee kan samenwerken. De verbondenheid met mensen lijkt belangrijker dan de verbondenheid met de plek.

4.1.12 Buurtparticipatie Kanaleneiland

In Kanaleneiland is gesproken met een vrouw die zich op kleine schaal inzet voor de omgeving, door middel van het opruimen van zwerfvuil en het onderhouden van een boomspiegel. Dit doet ze deels zelf maar ze vraagt ook mensen om dit met haar te doen.

Vrijwilliger 1

Geslacht: vrouw	Leeftijd: 67
Arbeidssituatie: gepensioneerd	Opleiding: MBO
Wonend in huidige buurt: 10 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd zonder kinderen

De wil om dingen op te ruimen op straat komt vooral voort uit irritatie. Hierin probeert ze te doen wat ze kan. Vroeger ging dit makkelijker, aan de ene kant omdat ze zelf meer kon. Nu ze ouder wordt gaat het lastiger. Aan de andere kant woonde ze eerder in een buurt waar ze makkelijker mensen kon optrommelen om samen de straat schoon te maken. Nu dit niet meer kan heeft ze hulp van haar man, haar kleinkinderen en van de gemeente. Dit wil ze wel doen want: *'Je voelt je toch*

verantwoordelijk, je woont hier nu eenmaal dan moet je er ook wat mee doen.' (Interview, Kanaleneiland). Wanneer het er weer netjes bij ligt geeft dat wel voldoening. Ze houdt er van als het snel opgelost kan worden, al is dat nu lastig en lukt dat niet altijd. Het is leuk wanneer mensen helpen als ze iets vraagt.

De plekken waar ze nu actief is wordt vooral beperkt door het kunnen, ze zou graag meer doen en op meer plekken actief zijn. Doordat ze hier zelf niet meer toe in staat is, doet ze dat niet. Ze werkt aan de perkjes waar ze zelf aanvraag voor heeft gedaan en meer zou ze niet kunnen. Het voor vrijwilliger 2 is vervelend om te zien dat ze steeds minder kan doen.

Het contact met de gemeente is voor vrijwilliger 2 erg belangrijk. Doordat ze goed contact heeft met het wijkbureau, kan ze veel voor elkaar krijgen. Wanneer iets niet zelf lukt, kan ze de gemeente vragen het op te lossen. Dit maakt dat ze zelf aan de slag blijft. Verder geeft de gemeente subsidie voor het onderhouden van de boomspiegels.

Voor vrijwilliger 1 zijn de afstemming en grootte van de schaal belangrijk in de participatie. De afstemming met de gemeente en de hulp die ze van de gemeente krijgt bij haar participatie helpen haar om zich te blijven inzetten. Daarnaast kan ze steeds minder doen, het gebied waarvoor ze zich kan inzetten wordt kleiner. Hierin hangt het kunnen erg samen met de grootte.

4.1.13 Buurtparticipatie Amersfoort

Voor het onderzoek zijn drie interviews gehouden in twee buurtjes in Amersfoort. Deze buurten liggen naast elkaar, direct ten zuiden van de stadsring. Het zijn twee actieve buurten waarin veel aan participatie wordt gedaan.

Vrijwilliger 1

Geslacht: man	Leeftijd: 58
Arbeidssituatie: full time werkend	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 22 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd zonder kinderen

Vrijwilliger 1 vindt het belangrijk deel te nemen aan wat er om hem heen gebeurt. Wanneer hij ergens deel van is, bemoeit hij zich graag met wat er speelt. Zeker wanneer hem gevraagd wordt mee te denken of te doen is hij al snel geneigd met te werken. Zijn vrouw heeft hetzelfde, daarin stimuleren ze elkaar. In de buurt is hij betrokken bij veel verschillende dingen. Bijvoorbeeld een buurtfeest, het organiseren van een gezamenlijke activiteit met een verzorgingstehuis en een Nieuwjaarsactiviteit. Hij doet dit graag in zijn buurt, omdat hij het belangrijk vindt om iets voor andere mensen te doen. Hij geniet van het organiseren van dingen en het wonen verbetert doordat er zoveel gedaan wordt in de buurt. De gezelligheid die de activiteiten opleveren zijn belangrijk voor hem zelf. Doordat de buurt door de ligging duidelijk afgebakend is en ze actief zijn met elkaar geeft het wonen in de buurt een wij-gevoel. Hierdoor doet vrijwilliger 2 sneller iets. Hij zegt: *'Ik heb ook nog op andere plekken gewoond en daar was het niet zo als hier. Ik merk wel, op de een of andere manier is het voor mij van belang dat een paar mensen de kop bij elkaar steken of tegen mij zeggen: 'Eldert doe je mee?'. En hier, dat is anders dan de andere plekken waar ik woonde, dit voelt echt als een gemeenschapje'*. (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1).

Bij de organisatie van de verschillende activiteiten geniet vrijwilliger 1 van de voorbereiding. Het is leuk om samen te werken en zo met elkaar verbonden te zijn. Deze contacten leggen is één

van de redenen om te participeren in de verschillende projecten in de buurt. Vervolgens is het leuk om het project dan uiteindelijk te doen slagen.

De afbakening van de buurt kwam al naar voren en is belangrijk voor de verbondenheid. De verbondenheid is van belang voor activiteiten buiten de buurt. Wanneer vrijwilliger 1 verbonden is met bijvoorbeeld een sportvereniging zal hij daar snel dingen gaan doen. Zonder die verbondenheid zou hij niet zo snel iets gaan doen. Wanneer een andere buurt zou vragen hoe hij iets gedaan heeft wil hij dat wel uitleggen, maar als ze vragen om te helpen organiseren doet hij dat niet. Daarvoor heeft hij te druk en mist hij toch iets van eigenbelang. De grootte van de buurt is van invloed, deze buurt is te overzien en hoewel er veel georganiseerd wordt blijft het meestal redelijk kleinschalig. Er is een keer samengewerkt met de buurt ernaast om een feest te organiseren, dat was groots opgezet. Dat was leuk om te doen, maar ze zouden niet snel nog een keer iets doen van die grootte. Een groot feest kan een keer, maar vraagt veel tijd en mankracht.

De gemeente Amersfoort is betrokken bij sommige projecten doordat ze subsidie verlenen vanuit het buurtbudget. Daarnaast wordt de gemeente soms benaderd voor dingen die moeten gebeuren in de wijk, zoals het onderhoud van bomen. Maar dit gaat moeizaam. Vrijwilliger 1 geeft aan dat hij een helder aanspreekpunt mist. Wanneer hij een vraag stelt hoort hij vaak niet of er iets mee gedaan wordt en wat er mee gedaan wordt. Een positieve ervaring was dat een ambtenaar een keer kwam kijken naar hoe ze een project hadden aangepakt. Maar over het algemeen is het gebrek aan helderheid erg frustrerend.

Voor de schaal waarop vrijwilliger 1 participeert is de afbakening van belang. Het zorgt voor een sterke verbondenheid en legt de grenzen van het participatiegebied vast. Het is voor iedereen uit de buurt duidelijk waar de grenzen zijn. De individuele regio's komen hier overeen en zorgt voor een wij-gevoel (zie paragraaf 2.3.2). Voor vrijwilliger 1 zorgt de grootte van de buurt voor voldoende overzicht, het is niet te groot. Ook de afstemming is van belang voor de participatie, alleen gaat dat niet altijd goed.

Vrijwilliger 2

Geslacht: man	Leeftijd: 61
Arbeidssituatie: zonder werk of studie	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 18 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd met kinderen

Vrijwilliger 2 is in de tijd dat hij in zijn huidige buurt woont betrokken geweest bij drie projecten. Het eerste was een traject over wat er moest komen op de plek van een oud ziekenhuis, het tweede was een buurtdiner estafette en het laatste is het maken en onderhouden van een bronmonument in de buurt.

Voor het traject over de herbestemming van het ziekenhuis was een startbijeenkomst georganiseerd. Daar was vrijwilliger 2 bij, hij vond het een belangrijk onderwerp en wilde graag het groen behouden en uitbreiden op die plek. Dit was zijn grootste motivatie. Op die bijeenkomst was iemand net als hij erg bevlogen met het onderwerp en die riep toen op tot actie. Toen hij dezelfde betrokkenheid zag bij die man, heeft hij zich erbij aangesloten. Het proces zelf was voor vrijwilliger 2 onbevredigend. Hij bleef er mee door gaan omdat er steeds weer in meegetrokken werd en nieuwe uitnodigingen kreeg. Toen hij na tien jaar op het punt stond om te stoppen was er opeens een besluit en is het tot zijn eigen verrassing een succes geworden.

Vrijwilliger 2 is gevraagd om de zorg voor het bronmonument op zich te nemen. Dit heeft hij gedaan omdat hij het inhoudelijk een leuk project vond en het leuk vond om iets voor de buurt te doen. Hij heeft het door de verbondenheid met de buurt als vrijwilliger gedaan en geen geld gevraagd. Hij had de tijd voor het project, omdat hij net ontslagen was. Het project heeft hem veel opgeleverd in de vorm van dankbaarheid van de buurtbewoners dat vond hij mooi om te zien.

De verbondenheid is één van de redenen die bepaalt waar vrijwilliger 2 participeert. Dat maakt dat hij iets doet in zijn eigen buurt. Hij zegt: *'Ik heb ook wel verbondenheid met de stad, maar dat is een andere verbondenheid.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 2). Aan de ene kant heeft hij verbondenheid met de mensen uit een gebied en aan de andere kant speelt de verbondenheid met het onderwerp. Zo zet vrijwilliger 2 zich graag in voor kunst, daarom zit hij in de Nederlandse Vereniging Toezicht Cultuur. Hiermee zet hij zich in voor kunst op grotere schaal. Hij heeft een netwerkbijeenkomst georganiseerd in Amersfoort en in Utrecht voor mensen die bezig zijn in de kunstsector. Hij zal misschien sneller iets in de buurt doen, maar het onderwerp is van groot belang. Vrijwilliger 2 vindt dat hij er zelf energie van moet krijgen. Dit krijgt hij bijvoorbeeld van het werken met kunst, en niet van werk dat politiek gerelateerd is of werk met ouderen. De onderwerpen zijn dan leidend voor waar vrijwilliger 2 zou participeren.

Vrijwilliger 2 gaat met zijn participatie de gemeente liever uit de weg. Contact met de gemeente is echter nodig om zaken in de openbare ruimte gedaan te krijgen door middel van vergunningen en subsidies.

Voor vrijwilliger 2 is het thema leidend voor zijn participatie, het begrenst waarvoor hij zich inzet en geeft richting voor de locatie. Dit is een aspect van schaal dat duidelijk van invloed is op de participatie. Naast het thema is de verbondenheid met de buurt van invloed op de mate van participatie, dit maakt dat hij eerder iets voor zijn buurt doet. Opvallend is dat vrijwilliger 2 onderscheid maakt tussen de verbondenheid met de stad en met de buurt. Dit kan mogelijk een verklaring zijn voor de beschreven U-curve (paragraaf 2.3.2).

Vrijwilliger 3

Geslacht: man	Leeftijd: 61
Arbeidssituatie: zonder werk of studie	Opleiding: HBO/WO
Wonend in huidige buurt: 31 jaar	Gezinssamenstelling: samenwonend/gehuwd zonder kinderen

Vrijwilliger 3 woont in de buurt naast vrijwilliger 1 en 2. Hij doet veel verschillende dingen in zijn buurt. Dit is vooral begonnen doordat er een echtpaar in de buurt kwam wonen en zij nodigden mensen elke week uit om te komen eten. Na een aantal jaren was dit uitgegroeid tot een groep van ongeveer 35 buurtbewoners. Inmiddels wordt dit eten niet meer gedaan, maar hierdoor zijn er wel heel veel contacten in de buurt ontstaan. Vrijwilliger 3 is een van de mensen die er vanaf het begin bij betrokken waren. Vanuit dit netwerk worden er veel initiatieven bedacht en uitgevoerd, jaarlijks of eenmalig. Vrijwilliger 3 heeft bijvoorbeeld in de redactie van de buurtkrant gezeten, in de feestcommissie, was betrokken bij een kunst kijkroute en is samen met een vriend verantwoordelijk geweest voor de organisatie van de beekfeesten, wat een soort buurtfestival is geweest.

In het geval van de beekfeesten is het idee voor het feest ontstaan tijdens een borrel met kerst. Deze borrel wordt elk jaar gehouden nadat ze kerstliederen gezongen hebben in de buurt. Vervolgens zijn er een aantal kartrekkers geweest die het idee daadwerkelijk tot uitvoering hebben gebracht. Binnen de buurt is vrijwilliger 3 vaak een kartrekker. Ook in dit geval had hij die rol. Hij

heeft al eerder activiteiten in de buurt gedaan daardoor is het voor hem makkelijker om dingen voor elkaar te krijgen, omdat hij de weg weet. Het leuke van het organiseren van deze activiteiten is vooral het plezier in de voorbereiding. Dit ontstaat door de ontmoetingen met mensen en het bezig zijn. Het samen eten tijdens de voorbereiding was hier een onderdeel van. Door de contacten die vrijwilliger 3 legt weet hij dat als hij bijvoorbeeld ziek is, hij op anderen kan rekenen.

De buurt waarin de activiteiten worden georganiseerd is duidelijk afgebakend. Vrijwilliger 3 zegt: *'Als je hier komt aanfietsen en je steekt over en dan kan je precies zeggen nu ben ik in de buurt.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3). Het is heel duidelijk afgebakend, vrijwilliger 3 kan precies aangeven welke huizen wel bij de buurt horen en welke niet. Het is de plek waar de buurt het sociale netwerk heeft en zich verbonden voelt. De duidelijke afbakening heeft te maken met de ligging, de grote wegen die om de buurt liggen en het water aan een kant. Maar ook met het type huizen dat er staat en het type mensen die in die huizen wonen. Doordat het er anders uit ziet hoort het niet bij de buurt. Hij voegt er aan toe dat de buurt 10 jaar geleden een typische juppenbuurt was, met hoog opgeleide mensen, vaak tweeverdieners. Hierdoor heb je meer gemeenschappelijke interesses waardoor sneller mensen bij elkaar komen als er iets georganiseerd wordt. In de buurt is een blokje met eenpersoons huurwoningen en deze horen niet echt bij het netwerk, dit lijkt te bevestigen dat hetzelfde type mensen sneller samen iets doen. Verder denkt vrijwilliger 3 dat de buurt qua grootte precies goed is, want als het te groot zou worden gaan vaak de goede contacten verloren. Vrijwilliger 3 denkt het participeren in hem zit. Wanneer hij in een andere buurt had gewoond zou hij het waarschijnlijk ook gedaan hebben. Al ziet hij in dat het dan weer klein moet beginnen omdat alle contacten weer moeten worden opgebouwd.

Vrijwilliger 3 zet zich het liefst in op het schaalniveau van de buurt. Hoewel door het goede netwerk het makkelijker is activiteiten te organiseren voor een groter gebied, wil vrijwilliger 3 dit toch liever niet. Zijn motivatie is toch om het voor de contacten in de buurt te doen, de mensen die hij in de buurt kent, dat zijn al genoeg mensen. Daarnaast vindt hij het leuk om het op eigen kracht te doen, dus dat wat je samen kan bereiken met de buurt, zonder hulp van buitenaf. Binnen de buurt kan dit en is het overzichtelijk, maar op grotere schaal gaat dat niet. Soms doet hij wel iets buiten de buurt, bijvoorbeeld portret tekenen, maar dat is meer omdat dat op het schaalniveau van de buurt niet mogelijk is. Dan wordt je gedwongen om in dit geval het centrum op te zoeken. Omdat het nu voor hem lastig is om naar het centrum te gaan doet hij dat niet meer. Hij geeft nu les vanuit zijn huis, maar dit is voor mensen buiten de buurt, omdat er anders niet genoeg cursisten zijn. Een ander voorbeeld is dat de buurt zich samen met andere buurten inzet voor ouderenwoningen voor mensen uit de buurt. *'Dat is niet ingegeven van we willen zo graag wat met die andere buurten doen maar veel meer vanuit het idee, hier komen 72 woningen die krijgen we nooit vol als buurt.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3).

De gemeente Amersfoort heeft een kleine rol in de participatie in deze buurt. Voor sommige initiatieven wordt een buurtbudget aangevraagd. Daarnaast moet voor sommige dingen toestemming gevraagd worden.

De aspecten afbakening en grootte spelen een rol in de participatie van vrijwilliger 3. De afbakening is belangrijk voor de verbondenheid en zorgt hier voor het samenvallen van de individuele buurten. Vrijwilliger 3 ziet dat de homogeniteit van de buurt een belangrijk aspect is voor de verbondenheid. Tekenend is een kleine groep anderen valt buiten het netwerk. Daarnaast is de grootte van belang doordat het bepalend is voor de mogelijkheden die er zijn voor de verschillende projecten waarvoor vrijwilliger 3 zich inzet.

5. Context van de participatieprojecten

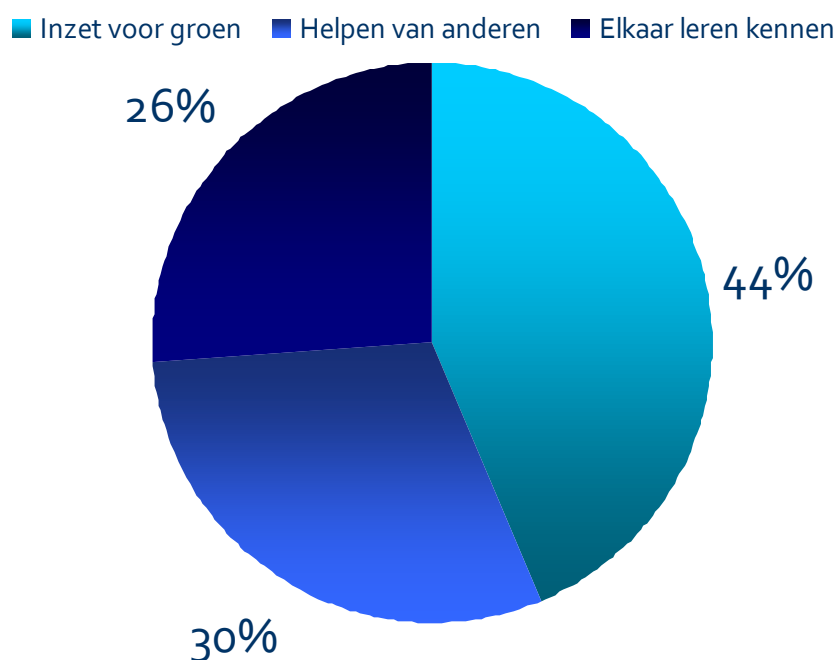
In het vorige hoofdstuk werd duidelijk dat elke respondent zijn eigen motivaties en zijn eigen unieke combinatie van motivaties heeft. Het laat duidelijk de diversiteit in motivaties en projecten zien. In dit hoofdstuk wordt gekeken naar de overeenkomsten tussen groepen respondenten die participeren in gelijksoortige projecten. Van de individuen uit het vorige hoofdstuk wordt uitgezoomd naar groepen, om van een afstand te kijken wat dan de verschillen en overeenkomsten zijn in groepen.

5.1 Type projecten

De participatieprojecten die voor dit onderzoek onderzocht zijn hebben elk verschillende doelen en contexten waarin ze plaatsvinden. Drie doelen zijn te onderscheiden bij de onderzochte projecten: de inzet voor groen, het elkaar leren kennen en het helpen van anderen. Deze drie categorieën vallen onder doe-participatie. Door onderscheid te maken tussen de participatieprojecten worden de uitkomsten specifiekere. Dit is bruikbaar omdat specifiekere uitkomsten een betrouwbaarder beeld geven van de beschreven contexten.

De projecten worden onderscheiden op basis van het doel van een project. Het doel hangt samen met de opzet van een participatieproject en het hangt samen met de motivaties van de respondenten. Door een indeling op basis van het doel worden de projecten verdeeld op het doel, de opzet en de motivaties. Deze manier maakt de vergelijking van de projecten op deze punten het meest duidelijk en relevant. De categorieën zijn de inzet voor groen, het helpen van anderen en het elkaar leren kennen. In de volgende paragrafen worden deze categorieën besproken.

Figuur 5.1: Verdeling van de respondenten per doel.

5.2 Kenmerken van de projecten

5.2.1 Inzet voor groen

Bij de inzet voor groen heeft het doel van het project te maken met het onderhouden van bomen, planten en soms ook dieren. De projecten die in dit onderzoek onder deze categorie vallen zijn: De Wilgenhof, de Pandhof Sinte Marie, de binnentuin ouderencomplex, buurtparticipatie Kanaleneiland en buurtparticipatie Lunetten. Het is met tien respondenten de grootste groep binnen dit onderzoek. Binnen deze projecten zijn onderlinge verschillen, maar de overeenkomst is dat er in elk project zorg wordt gedragen voor onderhoud aan bomen, planten en/of dieren. In deze paragraaf worden de unieke punten voor dit type project besproken.

De projecten vallen onder de inzet voor groen, het gemeenschappelijke doel van de projecten is dan ook de inzet voor groen in de eigen omgeving. De motivatie om zich in te zetten voor groen is vaak dat mensen de eigen omgeving mooier willen maken. Sommige respondenten zijn van mening dat ze het zelf beter kunnen onderhouden dan hoe het gedaan werd door anderen. Daarnaast heeft groen bij bijna alle respondenten ook een persoonlijke interesse. Mensen hebben gewerkt als tuinier, een studie voor gedaan of vinden het zelf leuk om mee bezig te zijn. Voor alle respondenten blijkt uiteindelijk te gelden dat de sociale contacten belangrijk in de participatie. De sociale contacten blijken de belangrijkste factor om met een project door te gaan of te stoppen. Tevens is het opvallend dat er in groenprojecten vaak wordt samenwerkt met de gemeente. Dit komt omdat de projecten veelal niet op eigen grond worden uitgevoerd maar op grond van de gemeente. Hierdoor is een goede samenwerking met de gemeente van belang. Een probleem waar projecten in openbaar groen mee te maken krijgen is vandalisme. Dit kunnen de respondenten zelf niet oplossen, dus hierin is de samenwerking met de gemeente tevens van belang. Daarnaast valt op dat de projecten die zich inzetten voor groen sterk gericht zijn op het buurtniveau.

Wanneer de inzet voor groen worden vergeleken met de motivaties voor participatie die in de literatuur beschreven worden, blijkt dat het kunnen, willen en de sociale positie (Verba e.a., 1995) van belang zijn. Dit geldt ook voor het elkaar leren kennen en het helpen van anderen, er zijn echter duidelijke accentverschillen aan te wijzen. Binnen de inzet voor het openbaar groen zijn het kunnen en gevraagd worden van invloed, maar bij de respondenten komt het willen als belangrijke factor naar voren voor de participatie. Respondenten nemen deel aan een project vanuit een betrokkenheid bij het onderwerp en medeparticipanten.

Op elke categorie van doe-participatie heeft het schaalniveau op een andere manier invloed. Doordat de projecten, in de verschillende categorieën, op eigen manieren te werk gaan en elk verschillende zaken nodig hebben spelen de grootte, afbakening, thema en afstemming telkens op een andere manier mee. Het thema is binnen de inzet voor groen een factor voor de verbondenheid, want respondenten voelen zich verbonden met het groen en niet zozeer met een plek of schaal. Respondenten zetten zich vooral in voor het groen dichtbij. Dit heeft invloed op de verbondenheid, die is het grootst op de plekken waar respondenten met groen bezig zijn. Als onderdeel van schaal heeft de grootte een veel invloed op het kunnen participeren van een respondent. De grootte bepaald de hoeveelheid werk. De grootte beïnvloed daarmee sterk de locatie waar de respondenten zich verbonden voelen en inzetten voor het groen. Het thema waar

respondenten zich mee verbonden voelen is dus het groen, maar respondenten zetten zich niet overal in voor het groen door de omvang van het werk.

Wanneer participanten een gezamenlijk project wil opstarten zal het al snel op buurtniveau zijn. Dit komt doordat er niet voldoende geïnteresseerde mensen wonen op het schaalniveau van de straat. Individuele projecten worden daarentegen juist op het straatniveau uitgevoerd door gebrek aan mogelijkheden van een enkele respondent. Op een andere manier spelen de mogelijkheden van een respondent een rol bij de bovengrens van de grootte. Het onderhouden van een stuk groen is vaak een duidelijk afgebakend stuk, dat maakt dat er maar een beperkt aantal mensen nodig is. Door de sterke gebondenheid aan een locatie is verbondenheid van de respondent sterk lokaal. Dit maakt dat de participatieprojecten voor het onderhouden van groen vaak op buurtniveau zijn. Één project dat op groen gericht was, werd gehouden op stadniveau dit project wijkt af van de andere projecten doordat het gericht is op de educatie van mensen in plaats van het onderhouden van groen. Hierdoor is het project niet afhankelijk van de een klein stukje grond. De grootte van een groenproject wordt sterk beïnvloed door de mogelijkheden en is al snel op buurtniveau. Dit maakt dat de verbondenheid groot is op het buurtniveau, dat is immers de plek waar respondenten wat kunnen doen voor het groen.

Het stuk grond waarop de projecten plaatsvonden waren in alle gevallen niet van de respondenten zelf, dit was ook een van de criteria voor doe-participatie. Deze situatie heeft gevolgen voor de afstemming van het project. De gemeente is in de meeste gevallen eigenaar van de grond en heeft daardoor veel invloed op het verloop van het project. Ten eerste moet de gemeente toestemming geven voor het project. Daarnaast kan de gemeente in sommige gevallen samenwerken met de participanten. De participanten onderhouden het groen en nemen de gemeente werk uit handen. Dit betekent niet dat de gemeente geen taken meer heeft. Veel grote klussen, zoals het snoeien van bomen of afvoeren van compost moet de gemeente blijven uitvoeren. Voor de participanten zijn deze klussen te groot, hier geldt ook wat Leidelmeijer (2012) stelt, dat mensen bij lastige problemen eerder de gemeente opzoeken. Dit komt ook terug in de reactie op vandalisme, hierin wordt ook de gemeente gevraagd voor oplossingen. De houding van de gemeente tegenover deze projecten is van grote invloed voor de mogelijkheden van de respondenten.

De afbakening is duidelijk in dit type projecten, het is het beschikbare stuk grond. Er is geen vage overgang van waar respondenten een beetje aan het groen werken. Juist de afstemming met de gemeente maakt dat het duidelijk moet zijn waar er gewerkt wordt. Er moet duidelijk zijn van wie de grond is en wie er op werkt zodat daar afspraken over gemaakt kunnen worden.

5.2.2 Elkaar leren kennen

Een project met elkaar leren kennen als doel wordt opgestart door mensen die anderen uit hun omgeving willen ontmoeten. De projecten die onder dit thema vallen zijn: het straatfeest in Utrecht, het straatfeest in Amersfoort, straatfeest van de studentenvereniging en buurtparticipatie Amersfoort. In deze projecten zijn in totaal zes respondenten geïnterviewd.

Wat opvalt is dat het elkaar leren kennen zonder koppeling met een thema sterk gericht is op een gebied waarmee iemand zich sterk verbonden voelt, dus 'mijn straat' of 'mijn buurt'. Het schaalniveau waarop deze vorm van participatie wordt opgestart is vaak klein. Het is opgezet voor

de straat of een kleine buurt. De motivatie is de inzet voor de eigen omgeving en de mensen daarin. De directe aanleiding is relatief klein. Een uitnodiging van iemand uit het gebied of sociale interactie tussen de bewoners van een gebied. De onderlinge verbondenheid speelt hier een sterke rol in. Vaak is het zowel de oorzaak en de motivatie van een project als het gevolg en het doel van een project. Dat de verbondenheid een rol speelt komt tevens tot uiting in de vaak homogene gebieden waarvoor deze projecten worden gehouden. Wat ook meespeelt is dat deze projecten worden opgestart in relatief kleine gebieden. Voor een initiatiefnemer blijft het dan overzichtelijk en wordt een project makkelijker opgestart.

Gekeken naar de motivaties van Verba (e.a., 1995) ligt de nadruk in deze categorie op het willen en vooral het gevraagd worden. Het willen is in dit geval de verbondenheid die iemand heeft met zijn buurt en de mensen daarin. Dit is van belang of iemand bereid is iets te doen voor het gebied. De sociale positie die iemand in het gebied heeft is vaak de directe aanleiding om een project te starten. Of het is een directe uitnodiging van een ander uit het gebied of het is doordat iemand iets oppakt wat tijdens een gezamenlijk moment is besproken. De invloed van het contact met buurtgenoten komt het sterkst tot uiting in deze categorie van doe-participatie. Het kunnen is van kleinere invloed omdat het relatief overzichtelijke projecten zijn die op kleine schaal worden uitgevoerd.

Deze vorm van participatie komt het meest voor op kleine schaalniveaus en het minst in de grotere schalen. De straat of een kleine buurt lijkt het meest geschikt, omdat het niet gericht is op een specifiek thema, maar sterk op een gebied. Het is voor alle bewoners binnen een bepaald gebied. Wanneer alle bewoners van een gebied de doelgroep zijn, zijn in een straat vaak al voldoende mensen voor een project.

Wat nog sterker van invloed is, is dat een straat een duidelijke afbakening heeft. De duidelijke afbakening maakt dat mensen zich sneller verbonden voelen met het gebied en dan is het eigen gebied al voldoende een gemeenschappelijke factor die nodig is voor participatie. De beschreven individuele regio's (RMO, 2009) zorgen voor verdeeldheid van verbondenheid, de duidelijke afbakening van een straat zorgt echter voor het samenvoegen van die regio's waardoor mensen een gemeenschappelijke verbondenheid hebben. De grootte en de afbakening hebben op deze manier invloed op het schaalniveau van dit type participatie. Bij grotere gebieden is de afbakening minder duidelijk en zijn de individuele regio's minder overlappend. Daarnaast zijn er in grotere gebieden meer mensen die elkaar niet kennen waardoor de verbondenheid ook kleiner is. Deze vorm van participatie ligt mogelijk ten grondslag aan de hoge verbondenheid met de kleine schaalniveaus die beschreven wordt door Hidalgo en Hernandez (2001).

De afstemming en het thema zijn in deze categorie niet van invloed. De projecten doen mensen onderling en zonder hulp of invloed van de gemeente. Het is voor alle bewoners van een bepaald gebied en daarmee is het niet gericht op mensen met een specifieke interesse of een thema.

De uitspraak van Uitermark en Duyvendak (2006) dat een buurt een bepaald minimum van organisatie moet hebben om participatie mogelijk te maken geldt duidelijk voor deze categorie. Er moet contact zijn tussen buurtgenoten om gezamenlijk iets te organiseren. Voor de respondenten maakt homogeniteit in een buurt het gemakkelijker om contacten te leggen, hierdoor zal er sneller een participatieproject ontstaan op een plek met veel homogeniteit.

5.2.3 Helpen van anderen

Wanneer anderen helpen het doel van de participatie is, is de respondent gericht op de problemen die anderen hebben en wat de respondent daar zelf aan kan bijdragen. De problemen die in dit onderzoek naar voren komen zijn armoede en eenzaamheid. De projecten die hieronder vallen zijn: het inloophuis 'De Ontmoeting', stichting Eet mee, buurthuis Ubuntu en stichting 'Heb je even voor mij?'. In totaal hebben zeven respondenten deelgenomen aan de interviews van deze categorie.

Participatieprojecten die tot doel hebben om anderen te helpen zijn de projecten die het meest divers zijn opgezet. Ze hebben de grootste variatie qua schaal en de grootste variatie qua activiteiten. Dit heeft te maken met het feit dat het gericht is op de behoefte van anderen. Deze behoeften kunnen zeer divers zijn, hierdoor hangt de opzet van een project samen met de doelgroep. Het gericht zijn op een doelgroep hebben de projecten gemeen. Daarnaast zijn in de motivaties van de respondenten overeenkomsten te vinden. Dat een respondent iets kan betekenen voor anderen geeft veel voldoening en dat maakt dat de respondenten het werk graag doen. Daarnaast is de vraag 'kan ik wat betekenen?' voor veel respondenten belangrijk. Hoe een respondent inschat of zijn of haar kwaliteiten iets te bieden hebben voor de ander is van belang voor de inzet. De schaal waarop deze projecten plaatsvinden is van buurtniveau tot stadsniveau. Het ligt vaak ook op de grens van de zorgtaken van de gemeente, hierdoor wordt er soms samenwerking gezocht met officiële instanties.

Wanneer deze categorie naast de theorie van Verba (e.a., 1995) wordt gelegd blijkt dat de nadruk ligt op het kunnen en willen. Respondenten zoeken naar plekken waar ze van betekenis kunnen zijn, dus waar hun kunnen bijdraagt aan het leven van een ander. Dit sluit aan bij de theorie die stelt dat mensen voor hun participatie inschatten of ze invloed hebben op verandering (Bolt en ter Maat, 2005). Het willen komt tot uitdrukking in de verbondenheid die de respondenten hebben met een bepaalde doelgroep. Voorbeelden hiervan zijn: daklozen in Utrecht, mensen uit de wijk die het financieel krap of eenzame ouderen uit de buurt. Het gevraagd worden is in deze categorie van belang, omdat het respondenten duidelijk maakt dat ze wat te bieden hebben. Op deze manier is de sociale positie van belang, sterker dan bij de andere categorieën, maar op een indirecte manier.

Dit type projecten wordt dus op verschillende schaalniveaus uitgevoerd. Er zijn projecten die worden uitgevoerd op buurtniveau en er zijn projecten die worden uitgevoerd op stadsniveau. Dit is voornamelijk mogelijk doordat de projecten sterk thematisch gericht zijn. De doelgroep van een project kan strek geclusterd wonen of sterk verspreid, dit heeft invloed op de grootte van een projectgebied. Om voldoende mensen uit de doelgroep te bereiken is bij een hoge dichtheid een relatief klein gebied nodig, terwijl wanneer de mensen uit de doelgroep ver uit elkaar wonen is er een relatief groot gebied nodig. Daarnaast hangt de grootte ook af van de capaciteiten van de respondenten zelf en verbondenheid met een gebied.

De verbondenheid is bij deze participatieprojecten verankerd in een thema en minder in een specifiek gebied. Het thema is iets waar de respondenten het belang van inzien om iets te betekenen voor anderen. Toch is het gebied niet onbelangrijk, want de respondenten kijken het eerst in hun eigen omgeving naar wat ze kunnen doen en zullen de respondenten eerder hun eigen buurt of stad als projectgebied kiezen.

De afbakening blijkt in de theorie ook van invloed op de verbondenheid. Echter wordt in deze categorie de ruimtelijke afbakening alleen scherp gesteld wanneer er een samenwerking is met officiële instanties, daarbuiten is de afbakening vooral thematisch. Het lijkt hiermee in te gaan tegen de literatuur die stelt dat mensen zich eerder identificeren en verbonden voelen met gebieden die een duidelijke afbakening hebben (Gieryn, 2000). Het gaat er niet tegenin omdat respondenten wel degelijk verbondenheid voelen voor het gebied waarin ze werken, alleen komt het duidelijk pas na de verbondenheid die de respondenten met het thema hebben.

De afstemming in deze categorie is van belang doordat sommige zorgtaken die worden uitgevoerd onder het takenpakket van de overheid vallen. Het is in die gevallen nodig om samen te werken met de overheid zodat er afspraken gemaakt kunnen worden over wie welke taken oppakt en eventuele subsidies.

In verschillende onderzoeken die in het theoretisch kader besproken zijn golden verschillende voorkeuren voor participatie en verbondenheid voor leeftijden en geslacht en andere sociaaldemografische persoonskenmerken. Over deze verbanden kan echter weinig vermeld worden voor de categorieën door het kleine aantal respondenten.

5.2.4 Overlap van de categorieën

Het onderscheid in de projecten is gemaakt om meer inzicht te krijgen in de mechanismen die van invloed zijn op de doe-participatie. Er zijn waarschijnlijk meerdere categorieën te beschrijven waarin het schaalniveau op andere manieren van invloed is. Daarnaast is er een zekere overlap in de verschillende categorieën. Een voorbeeld daarvan is het straatfeest dat door studenten georganiseerd is. Het straatfeest had als doel elkaar te leren kennen, daarnaast werd er ook geld ingezameld om een diner te organiseren voor daklozen die eten bij het Smulhuis vlakbij de sociëteit van hun studentenvereniging. Deze of andere gelijkende overlap maakt dat de factoren die van invloed zijn op de projecten niet strikt gescheiden zijn, maar tegelijk van invloed kunnen zijn. De respondenten van de buurtparticipatie in Amersfoort namen deel aan verschillende projecten op het gebied van kunst. Dit type project is nog niet ingedeeld in de bovenstaande drie categorieën. Mogelijk kan dit gezien worden als een variant van de inzet voor groen. Waarbij passie van de participanten uitgaat naar kunst in plaats van het groen. Het kan ook gezien worden als een thematische manier van elkaar leren kennen. Het kan zelfs gebruikt worden om anderen te helpen, bijvoorbeeld door er geld mee in te zamelen voor een goed doel.

Voor dit onderzoek geven gekozen categorieën voor de onderzochte projecten een duidelijk onderscheid dat helpt om meer inzicht te krijgen in de mechanismen van het schaalniveau op de doe-participatie.

5.3 Conclusie: invloed op doe-participatie

In dit hoofdstuk is duidelijk geworden dat doe-participatie niet zo eenduidig is als gedacht aan het begin van het onderzoek. Dit illustreert dat participatie als geheel een begrip is waar lastig wat over gezegd kan worden omdat er zoveel vormen onder vallen. Ook bij doe-participatie is het van belang aandacht te geven aan de verschillende onderdelen die hieronder vallen. Zo ontstaat een beter begrip van doe-participatie.

In dit hoofdstuk zijn drie categorieën onderscheiden die vallen onder doe-participatie. Voor de verschillende categorieën ligt de nadruk op andere motivaties en zijn andere verbanden van belang voor het schaalniveau. Wanneer er per categorie naar de onderzoeksvragen uit het onderzoek wordt gekeken kunnen deze steeds op een andere manier beantwoord worden.

Wanneer wordt gekeken hoe de verbondenheid verankerd is in de verschillende categorieën komt naar voren dat deze bij het 'elkaar leren kennen' sterk samenhangt met het gebied waarin iemand woont en vervolgens ontstaat er verbondenheid met de mensen uit dat gebied. Bij de 'inzet voor groen' hangt de verbondenheid meer samen met het thema, het groen. De verbondenheid met het gebied komt pas later, nadat er geïnvesteerd is in het groen in een gebied. Het 'helpen van anderen' is het minst verbonden met het gebied en het meest met het thema. Dit thema is een onderwerp of een doelgroep, doordat de mensen uit een doelgroep zeer verspreid kunnen wonen is de verbondenheid met een gebied minder sterk aanwezig.

De verbondenheid komt op verschillende manieren terug. Wanneer de verbondenheid van doe-participatie als geheel wordt beschreven worden deze vormen als het ware over elkaar gelegd en wordt de verbondenheid van deze punten als geheel gezien. De conclusie die daaruit volgt is een sterke verbondenheid is met kleine gebieden, iets minder met wat grotere buurten en verbondenheid met de thema's groen en het helpen van anderen. Het opsplitsen van de verschillende categorieën geeft preciezer weer wat de redenen voor deze verbondenheid zijn dan het algemene beeld van doe-participatie.

De verbanden uit de categorieën die gelden voor de andere aspecten van het schaalniveau op het gebied van de grootte, de afbakening, het thema en de afstemming. Deze aspecten worden in de analyse van de doe-participatie samengevoegd. Het voordeel is dat er op deze manier een algemener beeld van doe-participatie geschetst kan worden. Door de grotere afstand van zo een analyse kan er aan sommige specifieke verbanden geen aandacht besteed worden. De verbanden die gelden voor de aparte categorieën worden minder duidelijk en ook hun eigen invloed op de doe-participatie als geheel. Het van belang eerst de losse categorieën te kennen zodat deze herkend kunnen worden in de doe-participatie als geheel.

In dit onderzoek is het een risico om alle gegevens als een categorie te analyseren. De verbanden die voor de categorie 'inzet voor groen' gelden kunnen meer aan bod komen dan anderen, omdat daar meer respondenten voor zijn geïnterviewd. In de analyse is echter rekening gehouden met het feit dat de gegevens niet representatief zijn. De verbanden die terug komen bij twee respondenten worden, krijgen evenveel aandacht als de verbanden die terug komen bij tien respondenten. Dit wordt gedaan omdat het doel van dit onderzoek niet is uitgevoerd om aan te tonen in welke mate motivaties terug komen, maar welke motivaties er zijn en hoe ze van invloed zijn op de participatie.

De categorieën laten verbanden tussen de verschillende motivaties en invloeden van het schaalniveau zien die voor doe-participatie gelden. Door de geschetste categorieën wordt duidelijk in welke verhouding de individuele invloeden tot elkaar staan. Dit maakt dat de uitkomsten van het onderzoek bruikbaar zijn voor de praktijk of vervolgonderzoek.

6. Analyse

6.1 Invloed van schaalniveau op de mate van participatie

Wanneer er van nog meer afstand naar de motivaties en het schaalniveau wordt gekeken, wordt doe-participatie als geheel geanalyseerd. Door dit te doen ontstaat er meer inzicht in de verschillende onderwerpen die hierin van belang zijn. Door naar een individu te kijken wordt alle kennis vergaard over de motivaties van een persoon en de samenhang tussen deze motivaties. Door meer uit te zoomen kunnen alle gegevens over een specifiek onderwerp naast elkaar worden gezet. Als bijvoorbeeld alle manieren waarop de grootte van invloed kan zijn worden dan naast elkaar gezet levert dat nieuwe inzichten op over de invloed van het schaalniveau.

In dit hoofdstuk wordt de doe-participatie als geheel onderzocht. In het eerste deel wordt ingegaan op de aspecten van het schaalniveau en in het tweede deel wordt ingegaan op de motivaties voor participatie. Deze paragraaf analyseert hoe de respondenten de invloed van de aspecten van het schaalniveau de motivaties voor de participatie beïnvloeden. Deze invloed wordt beschreven per onderdeel van het schaalniveau: de grootte, de afbakening, het thema en de afstemming. Tot slot komt de invloed van de afstand aan bod.

6.1.1 Grootte

In de literatuur kwam naar voren dat een belangrijk onderdeel van het schaalniveau de grootte van een gebied is. Het gaat om grootte als omvang van een gebied. De grootte is echter niet alleen een beschrijving van de omvang, maar tevens beschrijft het de schaal als niveau van complexiteit. Hoe groter het gebied, hoe meer er rekening moet worden gehouden met kleinere delen binnen het gebied. Bij de respondenten kwam terug dat de grootte van invloed is op het overzicht dat de mensen van een gebied hebben en in hoeverre de respondenten schatten welk verschil ze zelf kunnen maken. Een respondent die een straatfeest heeft georganiseerd geeft aan dat hij uit zichzelf geen project zou opstarten van grotere omvang, daar komen zaken bij kijken die hem te ingewikkeld zijn (Interview, Straatfeest Amersfoort). Een andere respondent die participeert in zijn buurt geeft aan dat de projecten in de buurt voor hem te overzien blijven. Wanneer het groter wordt komt te veel organisatie bij kijken (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3). Naast dat het overzichtelijk blijft kost het minder tijd om iets kleins te doen dit is voor de respondenten van belang. Bij sommige projecten is het gebrek aan mensen een reden om niet meer te doen (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). Op individueel niveau speelt dit mee, een respondent geeft aan dat een tuin bij de Wilgenhof niet veel groter moet zijn omdat het dan meer tijd kost. Ze zegt: *'Maar het is natuurlijk vrijwilligerswerk wat je naast andere taken doet. En het moet ook niet heel veel meer zijn.'* (Interview, Wilgenhof 2).

Van positieve invloed op de grootte van het participatiegebied is de bekendheid met het gebied. Een respondent geeft aan dat ze de wijk waarin ze participeert goed kent en hierdoor een betere inschatting kan maken in welke straten ze nodig zijn en in welke minder (Interview, Heb je even voor mij 1). Een groter gebied maakt het dus lastiger om het overzicht te houden en voldoende middelen te hebben voor de participatie, maar bekendheid met het gebied kan zorgen voor meer overzicht.

Groter of kleiner?

Het is opvallend dat veel respondenten de huidige grootte van het project waarin ze participeren een geschikte grootte vinden. Het is mogelijk dat de respondenten niet veel nadenken over de grootte. Wanneer het op de huidige grootte goed gaat dan is er geen reden om de grootte te veranderen. Een respondent van de Wilgenhof vindt de huidige grootte goed, terwijl ze nu gedwongen moeten krimpen door verbreding van het spoor. Dit vindt ze erg jammer, want het gaat ten koste van wat ze al hebben in de tuin. Mocht ze kiezen dat zou groei ook nadelen hebben, ze zegt daarover: *'Het kleine zorgt ervoor dat je elkaar ook allemaal kent en makkelijk dingen regelt en geregeld krijgt. Hoe groter je wordt hoe meer rompslomp er dan bij komt.'* (Interview, Wilgenhof 1). Kleiner worden zorgt ervoor dat je dingen verliest die bekend zijn en groter worden, kan zorgen dat het lastig wordt om alles te organiseren. Het groter worden laat mensen vooral zien wat er niet kan, vaak geven respondenten aan dat de huidige middelen daarvoor ongeschikt zijn (Interview, Inloophuis 1, Interview Buurthuis Ubuntu, Interview Buurtparticipatie Lunetten 1). Dit maakt dat respondenten niet veel bezig zijn met het vergroten van het project waarin ze participeren. Dit komt overeen met het onderzoek van Leidelmeijer (2012), waar naar voren kwam dat lastige problemen de doe-participatie verminderen. In dat onderzoek ging het vooral over problemen betreffende de leefbaarheid, de blokkades voor groei hebben voor de respondenten eenzelfde effect hebben op de participatie.

Een andere respondent heeft de wens om haar initiatief uit te breiden en voor een groter gebied aan de slag te gaan. De uitvoering van de groei gaat niet vanzelf, de respondent komt financiële en personele grenzen tegen (Interview, Eet mee). Voor sommige respondenten leiden deze grenzen ertoe dat ze niet willen groeien of niet zien hoe ze kunnen groeien. De respondenten die willen groeien, ontkomen ook niet aan deze drempels.

Daarnaast kwam in een interview naar voren dat de grootte ten koste kan gaan van het vertrouwen in het project tussen de participanten onderling (Interview, Wilgenhof 2). In de literatuur wordt dit verband bevestigd voor beleidsparticipatie (Van Roosbroek en Van de Walle, 2006).

Mogelijkheden binnen een gebied

De grootte van een gebied kan projecten mogelijk maken. Een klein gebied maakt het eenvoudiger om een project op te zetten, omdat er meer overzicht is en er minder geregeld hoeft te worden. In het theoretisch kader kwam naar voren dat de homogeniteit belangrijk is voor participatie (Irvin en Stansbury, 2004). In dit onderzoek werd dit bevestigd in sociaal gerichte vormen van doe-participatie, de categorie 'elkaar leren kennen'. Bij de respondenten komt dit vooral naar voren in homogene gebieden met een hoge sociaaleconomische status. Het geeft de respondenten het idee dat de mensen dezelfde interesses hebben waardoor gezamenlijke activiteiten sneller van de grond komen (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3). Het leggen van contacten gaat dan makkelijker (Interview, Straatfeest Utrecht).

Voor sommige projecten maakt een groter gebied de participatie mogelijk, omdat er dan meer vraag is naar een specifiek onderwerp. Een respondent gaf aan dat ze samen met een aantal andere buurten een project waren begonnen om een seniorenflat te beginnen in te buurt. Dit is gedaan vanuit het idee dat er zonder de andere buurten niet genoeg ouderen zouden zijn om de seniorenwoningen te vullen (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3). Dat de grootte op deze

manier van belang kan zijn laat de respondent van Eet mee zien in haar keuze voor Utrecht of de Bilt, ze zegt: *'dan kun je in de Bilt beginnen, maar in Utrecht maakt het meer kans. Daar heb je veel meer mensen en een veel grotere groep die wel in is voor nieuwe dingen.'* (Interview, Eet mee). In deze keuze wordt duidelijk dat er in een groter gebied meer mensen van één doelgroep zijn. Dit maakt bepaalde initiatieven alleen haalbaar zijn in een groter gebied.

In een gebied moeten dus voldoende mensen zijn die participeren in een project. In een klein gebied draagt de homogeniteit daaraan bij en in een groot gebied biedt de diversiteit mogelijkheden voor participatieprojecten. In beide gevallen zorgt het voor een voldoende aantal mensen om een project mogelijk te maken. Dat bewoners specifiek de wijk als schaalniveau opzoeken voor participatie omdat het veel mogelijkheden biedt (van der Wijdeven, 2012), kwam niet terug bij de respondenten. Alleen een buurtbudget dat in Utrecht en Amersfoort per wijk wordt toegekend zorgt ervoor dat de respondenten specifiek de wijk opzoeken (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 2).

De hoeveelheid en complexiteit dat een participatieproject oplevert hangt voor de respondenten samen met de grootte van een gebied. Dit heeft invloed op de mogelijkheden die respondenten hebben om in een gebied te participeren. Dit komt overeen met het conceptueel model (zie paragraaf 3.1.2). Ook de verwachte samenhang tussen de grootte van het gebied en de verbondenheid is teruggevonden bij de respondenten. Hiermee is de grootte van invloed op het kunnen en het willen.

6.1.2 Afbakening

Volgens het conceptueel model leidt een heldere afbakening tot duidelijkheid over het gebied voor de respondenten. De duidelijkheid maakt dat respondenten eerder in dat gebied participeren. De verwachting was dat dit komt doordat het voor mensen makkelijker is om te zien wat ze kunnen doen en zich meer verbonden voelen. Het eerste punt kwam niet duidelijk terug bij de respondenten. Het overzicht hangt meer af van de grootte van het gebied. In de interviews kwam terug dat de afbakening de verbondenheid beïnvloed. Een duidelijke afbakening zou ervoor kunnen zorgen dat mensen het idee hebben ergens bij te horen, wat voor een wij-gevoel zorgt. Een respondent zegt dat de afbakening van zijn buurt van belang is voor de verbondenheid met de buurt: *'Dit buurtje heeft geografisch door zijn ligging ook wel een heel afgebakend stukje. De straten om het pleintje heen en de omliggende straten. En dat voelt ook, aan de ene kant heb je het park aan de andere kant de grote weg, aan die kant de beek, het water, dus het voelt ook wel als wij van de Kattekampen.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). Een duidelijke afbakening leidt zowel volgens de respondenten als volgens de literatuur (Gieryn, 2000) tot een grotere mate van verbondenheid in een gebied, wat de mate van participatie vergroot.

Afbakening en locatie

Duidelijke afbakening heeft een duidelijke invloed op de plaats van de participatie. Niet alleen voor steden, sommige buurten zijn fysiek duidelijk afgebakend. Wat maakt dat er sneller iets met de hele buurt wordt gedaan, dit was het geval in de buurten in Amersfoort. Een ander voorbeeld zijn de straatfeesten, deze worden gehouden voor één straat met eventueel een aantal extra huizen. Er wordt echter geen feest gehouden met de dichtstbijzijnde huizen. Een huis aan het einde van de straat ligt voor sommige bewoners veel verder dan de huizen om de hoek van een andere straat. Bij het straatfeest van de studenten vereniging werd bijvoorbeeld bewoners uit de dichtstbijzijnde

straat uitgenodigd en niet de bewoners uit de dichtstbijzijnde huizen. Het concept straat heeft een sterke invloed op de keuze voor het gebied van de participatie. Het is mogelijk dat de verbondenheid die ontstaat door een duidelijke afbakening ervoor zorgt respondenten snel aan het afgebakende gebied denken.

Wanneer is er een duidelijke afbakening?

Een duidelijke afbakening kan dus een straat zijn of een buurt die fysiek duidelijk is afgebakend, door een grote weg, groenstrook of een spoor. Dit is de afbakening die de verbondenheid versterkt. Daarnaast ontstaat een afbakening door samenwerking met anderen in een naastgelegen gebied. Samenwerking zorgt ervoor dat er afspraken gemaakt moeten worden over wie wat doet. In een project dat duidelijk afgebakend is zegt een respondent: *'Er zijn inmiddels in andere wijken van dergelijke organisaties ontstaan dus we kunnen soms ook wel verwijzen naar andere wijken.'* (Interview, Heb je even voor mij 1). Op deze manier zal het project dus minder snel iets doen buiten het gebied en verscherpt de samenwerking de afbakening. Het is waarschijnlijk dat de vele individuele buurten die mensen maken, hetzelfde gebied beslaan bij een duidelijke fysieke afbakening. Op die manier kan een fysieke afbakening de individuele verbondenheid die mensen hebben (RMO, 2009) bundelen tot een collectieve verbondenheid met een gebied. Dat is een verklaring waarom er meer verbondenheid is met de schalen die van zichzelf een sterkere ruimtelijke afbakening hebben (zie paragraaf 2.3.1). Wanneer dit gekoppeld wordt aan de categorieën van doe-participatie, blijkt dat de ruimtelijke afbakening de vooral categorie 'elkaar leren kennen' beïnvloed en dat de afbakening door samenwerking vooral terugkomt bij de andere twee categorieën.

De afbakening kan tevens voortkomen uit regelgeving. De keuze voor een gebied zal voortkomen uit verbondenheid en de mogelijkheden, maar de mogelijkheden verschillen per gebied door verschillende regelgeving. Dit maakt dat een project zich eerder zal verspreiden binnen een gebied met een uniforme regelgeving dan over de grenzen van dat gebied. Een voorbeeld is het initiatief Eet mee, daar gaan de uitbreidingen per gemeente en niet in kleinere schaal eenheden (Interview, Eet mee).

De verwachting dat de afbakening invloed heeft op het overzicht en zo op het kunnen kwam niet terug bij de respondenten. De invloed op het willen via de verbondenheid bleek een sterke factor te zijn onder de respondenten. Hiermee komen de verwachtingen uit het conceptueel model dus deels terug bij de respondenten.

6.1.3 Thema

In het conceptueel model werd de keuze voor een thema vergeleken met de keuze voor een gebied. De keuze voor een onderwerp zorgt net als de keuze voor een gebied voor een afbakening en omvang (paragraaf 2.3.1). Dit heeft invloed op de mate van participatie.

Overeenkomsten met een gebied

De keuze voor een thema bakent de participatie zo af dat het net als een ruimtelijke grootte zorgt voor overzicht van wat er gedaan kan worden. Een respondent geeft aan dat haar project niet zozeer ruimtelijk is afgebakend, maar meer thematisch, over het thema zegt ze: *'Het thema, armoede en mensenrechten, moet wel een soort gemeenschappelijke noemer zijn op basis waarvan*

mensen ook elkaar weer ontmoeten.' (Interview, Buurthuis Ubuntu). Dit houdt het project enigszins overzichtelijk. Ze zou meer willen doen in de buurt, maar beperkende factoren zijn de tijd het overzicht. Eerder kwam al aan bod dat de respondenten zich betrokken voelen bij het onderwerp en zich op die manier graag willen inzetten. Respondenten kunnen zich verbonden voelen met zowel een onderwerp als met een gebied.

Verschillen tussen het thema en een gebied

Naast de overeenkomsten tussen de participatie voor een thema en voor een gebied zijn er ook verschillen. Participatie voor een gebied is gebonden aan één locatie, terwijl participatie voor een thema dat minder heeft en vaker op verschillende plekken wordt gedaan. Een respondent zegt: *'Ik doe ook wel iets buiten de buurt, maar de essentie is wel dat ik mij daar verbonden mee voel.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). Hierin wordt duidelijk dat de verbondenheid voor zijn participatie van belang is, doordat de verbondenheid ook met een onderwerp kan zijn vindt de participatie buiten de buurt plaats, op meerder locaties. Participatie voor een thema is minder afhankelijk van de woonplaats van een persoon. Zo zei een respondent dat haar participatie net zo goed ergens anders had kunnen zijn als ze ergens anders zou wonen (Interview, Eet mee). Daarnaast kan participatie met een thema zich makkelijker richten op groei. Het is voor iedereen die iets met het thema heeft. De grootte wordt voornamelijk beperkt door de middelen. Participatie voor een gebied is voor iedereen in het gebied, dit biedt minder mogelijkheden tot groei.

In de afbakening maakt het bij de participatie voor een thema niet uit waar iemand vandaan komt. Bij participatie voor een thema draait het erom of de respondent zich wil inzetten voor het thema en of het project zich richt op dat thema. Een extreem voorbeeld hiervan is Buurthuis Ubuntu, de respondent zegt: *'Iedereen is welkom. We zeggen wel eens we zijn een buurthuis voor buurtlozen.'* (Interview, Buurthuis Ubuntu). Een andere respondent van de natuurgroep in Lunetten geeft aan dat het bij participatie voor een thema belangrijk is om een duidelijke afbakening te hebben. Aan de hand van een voorbeeld legt ze uit dat ze als natuurgroep het werk op twee manieren moeten afbakenen. Ten eerste moeten richten op de natuur en niet allerlei zaken daarnaast moeten gaan doen. Ten tweede moeten ze blijven opletten of wat ze op zich nemen niet te veel werk is (Buurtparticipatie Lunetten 2). Hierin is de begrenzing in een thema en in grootte te zien.

Het onderscheid tussen participatie voor een thema en voor een gebied laat enkele verschillen zien die er tussen deze vormen van participatie zijn. In de praktijk zal dit onderscheid minder duidelijk zijn, omdat de participatieprojecten vaak een combinatie zijn van de keuze voor een gebied en voor een thema. De categorie 'helpen van anderen' is het sterkst op een thema gericht terwijl 'inzet voor groen' het sterkst de combinatie van een thematisch afbakening en een gebiedsafbakening heeft. De participatie is dan voor een thema binnen een gebied, waarin zowel het thema als het gebied duidelijk of vaag afgebakend kunnen zijn. Dit onderscheid biedt inzicht in de verschillende manieren van omgang met de grootte en afbakening. Dat het thema werkt als een ruimtelijke grootte en ruimtelijke afbakening geldt ook voor de respondenten. Daarmee is het in overeenstemming met het conceptueel model, het thema heeft invloed op het willen en kunnen.

6.1.4 Afstemming

De afstemming is volgens het conceptueel model van invloed op de sociale positie. Over de afstemming van het schaalniveau denken de initiatiefnemers en gemeenten na. De gemaakte keuze over het schaalniveau kan op van invloed zijn op het kunnen, willen en de sociale positie. Het proces van afstemming kan op zichzelf van invloed zijn op de participatie. Dit is te zien in de invloed van de rol van de overheid op de mate van participatie, de houding bij het afstemmen beïnvloedt het proces.

Initiatiefnemers en volgers

Een opvallende tweedeling onder de respondenten is die tussen initiatiefnemers en volgers. Wanneer de respondenten gevraagd wordt naar de keuze voor het schaalniveau wordt duidelijk dat het voor sommige een hele bewuste keuze was en ze er over nagedacht hebben en voor anderen is het schaalniveau een toevallig gegeven. De respondenten die de keuzes maken over het schaalniveau zijn de initiatiefnemers van een project. Degene die minder invloed uitoefenen op de grootte en locatie van het project zijn er later bij gekomen. Een duidelijk voorbeeld hiervan zijn de respondenten van Heb je even voor mij?. Vrijwilliger 1 zit er al vanaf het begin bij en kon vertellen hoe het ontstaan is en waarom het op de huidige plek zit. Terwijl de andere twee vrijwilligers daar niet over nadenken, de een zegt dat hij veel gevraagd wordt om te komen helpen en dat het dan niet echt uit maakt op welke plek dat is (Interview, Heb je even voor mij 3). En de ander is er ook bij gevraagd en zegt over de grootte van het project: '*dat maakt me eigenlijk niet zoveel uit.*' (Interview, Heb je even voor mij 2). De respondenten die meer volger zijn bij een initiatief participeren in een project en de schaal daarvan is dan een gegeven en wordt gekozen op basis van de mogelijkheden die er zijn bij verschillende projecten.

Hierin zijn verschillen per respondent. Sommige respondenten nemen eerder initiatief en anderen volgen van nature sneller en weer anderen zullen een evenwicht hebben in beide rollen. Er zijn over het algemeen meer volgers dan initiatiefnemers omdat een initiatief vaak meerdere mensen nodig heeft. Een respondent die veel vrijwilligerswerk heeft gedaan, zegt in het interview dat ze zich één keer kan herinneren dat ze helemaal op eigen initiatief iets is opgestart (Interview, Inloophuis 1). Respondenten zullen vaak zowel volgen als initiatief nemen, maar in een verhouding die per respondent kan verschillen.

Rol van de overheid

In de literatuur komt naar voren dat de rol van de overheid belangrijk is bij start van initiatieven. Ze kunnen de uitnodigende partij zijn en de partij die initiatieven ondersteund en zo helpt van de grond te komen. In paragraaf 2.1.3 kwam naar voren dat de initiatieven behoefte hebben aan betrokkenheid van de overheid, een luisterende overheid en subsidie van de overheid. Deze drie onderwerpen blijken van invloed op de participatie van de respondenten.

1. De *betrokkenheid* van de overheid wordt door respondenten die bezig zijn in de openbare ruimte gewaardeerd. Het maakt duidelijk dat het gewaardeerd wordt wat ze doen. Een respondent die aandacht kreeg in de wijkkrant zag hieraan dat de gemeente het waardeerde wat ze deden. Ze zegt: '*We stonden ook in zo'n wijkkrantje van hen. Ze vinden het volgens mij altijd leuk als er iets wordt gedaan in zo'n buurt. Dat is leuk om te zien.*' (Interview, Straatfeest studentenvereniging). Bij een ander project kwam een ambtenaar kijken naar de uitvoering op zijn vrije dag, dit werd gewaardeerd door de

respondent (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). De betrokkenheid geeft uiting aan de waardering die de gemeente heeft voor het werk van de respondenten.

2. Het *luisteren* draagt hier ook aan bij. Wanneer de overheid luistert naar de respondent en daar iets mee doet, voelt de respondent zich in veel gevallen gewaardeerd. Een respondent zet zich met een natuurgroep in voor de natuur in haar wijk en daarin hebben ze nauw contact met de gemeente over wat de natuurgroep doet en wat de gemeente kan doen. Het is een samenwerking tussen de natuurgroep en de gemeente. De gemeente waardeert het werk omdat het iets is waar ze zelf geen mankracht voor hebben. Het is dus van belang dat er een goede communicatie is over wie wat doet (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). In andere gevallen is de luisterende overheid noodzakelijk om de participatie mogelijk te maken. Een respondent kan in haar buurt zelf niet zoveel voor elkaar krijgen als ze zou willen, maar doordat ze goed contact heeft met de gemeente kan ze aan de gemeente laten weten wat er moet gebeuren en kan ze haar eigen participatie doorzetten (Interview, Buurtparticipatie Kanaleneiland). In twee projecten met tuinen zorgt de gemeente voor veel van het zware snoeiwerk. Zo kunnen de participanten het vrijwilligerswerk in de tuin blijven doorzetten (Interview, Binnentuin ouderencolplex 1 en Pandhof). Uit deze voorbeelden blijkt dat er meer participatie is bij een goede samenwerking tussen de gemeente en de participanten. De samenwerking kan echter misgaan. Een respondent moest voor een project in de straat overleggen met de gemeente over wat ze zelf konden en mochten doen en wat de gemeente moest doen. Het duurde lang voordat hij met iemand kon praten en daarbij werd wat de gemeente deed niet teruggekoppeld naar de respondent. De respondent is uiteindelijk gestopt met het project en zegt: *'Wat ik mis is een helder aanspreekpunt.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). Een persoon die namens de gemeente het aanspreekpunt is, blijkt hier van belang te zijn zodat de gemeente overkomt als een luisterende overheid.
3. Veel initiatieven worden ondersteund met *subsidie*. In de literatuur kwam naar voren dat subsidie pas nodig is als er aan de andere twee behoeften voldaan wordt. Bij de respondenten bleek dit in veel gevallen niet zo te zijn. Respondenten wisten bij het opzetten van het initiatief de weg naar financiering direct te kunnen vinden. Vooral het buurtbudget of leefbaarheidsbudget wat de gemeenten Utrecht en Amersfoort beschikbaar stellen wisten de respondenten te vinden, mogelijk heeft dit ook te maken met het gemiddeld hoge opleidingsniveau van de respondenten. Voor een straatfeest kan dan bijvoorbeeld een springkussen gehuurd worden en voor langer durende initiatieven kan het eerste gereedschap aangeschaft worden. Deze subsidie helpt voor sommige initiatieven alleen om het extra leuk te maken of makkelijker. Voor andere speelt de subsidie een grote rol. Een respondent antwoordt op de vraag of de gemeente nog een rol heeft gehad in het project: *'Ja een hele grote uiteindelijk. Voor die buurtborrel wilden we wat drankjes en hapjes aanbieden, daar was geld voor nodig. En dat is uiteindelijk uit dat leefbaarheidsbudget gekomen.'* (Interview, Straatfeest studentenvereniging).

De afstemming heeft invloed op de sociale positie op het hoe mensen uitgenodigd worden. Daarnaast blijkt het van belang voor het kunnen, een goede afstemming kan ervoor zorgen dat een respondent kan blijven participeren. Volgens het conceptueel model werd alleen de invloed op de sociale positie verwacht de invloed op het kunnen ontbrak nog.

6.1.5 Afstand

In de interviews werd gevraagd naar het waar iemand participeert om het schaalniveau van de participatie te achterhalen. Het bleek echter zo te zijn dat wanneer iemand iets op een klein schaalniveau doet dit niet altijd in de buurt van de eigen woning is. De afstand speelt een rol, respondenten doen sommige projecten verder weg van huis. In de literatuur was dit zijdelings aan

bod gekomen met de verbondenheid van studenten met het centrum in plaats van de eigen woonplek. Dat respondenten soms verder weg participeren heeft veel te maken met het netwerk wat mensen hebben en de plekken waar mensen vaak komen.

Een voorbeeld komt precies overeen met de literatuur, dat is een respondent die student is en in het centrum een straatfeest heeft georganiseerd. Voor haar was die locatie belangrijk omdat ze daar actief was en het een plek was waar ze vaak afsprak met vrienden. Door de tijd die ze er door bracht heeft ze meer inzicht in wat er speelt en wat ze daarin wilde veranderen (Interview, Straatfeest studentenvereniging). Een ander voorbeeld is een respondent die een vrouw helpt in de tuin in een dorp buiten de stad. Dit doet hij omdat ze het hem heeft gevraagd en hij haar kent (Interview, Binnentuin ouderencomplex 2). Een andere respondent legt uit dat ze geen vrijwilligerswerk doet op een grote afstand om dat ze geen auto heeft en niet gemakkelijk ver kan reizen. Voor het vragen en gevraagd worden vindt ze het belangrijk dat ze de mensen kent en die komen uit de buurt. *'Want je kent zelf ook weer mensen via kerk of via school. Voor mij is dat wel belangrijk.'* (Interview, Inloophuis 1). Hier zorgt het netwerk van de respondent ervoor dat ze minder snel iets op grote afstand zou doen. Een andere respondent zegt dat hij geen straatfeest in een andere straat zou organiseren. Toch kan het vragen helpen, hij zegt: *'tenzij het een soort opdracht wordt vanuit de gemeente. Dat iemand zou zeggen van hoe heb je dat gedaan, en kan je helpen en daar tips en advies over geven.'* (Interview, Straatfeest Amersfoort). Het netwerk van de respondenten is dus ook van invloed op de locatie van de participatie.

De afstand van een project zelf kan uitnodigen of afschrikken. Doordat iets dichtbij is zullen respondenten sneller geneigd zijn te participeren. Een respondent zegt: *'Ik woon heel dicht bij. Ik kan het lopend doen en met de fiets ben ik 3 minuten hier. Dus dat nodigt natuurlijk ook uit.'* (Interview, Inloophuis 2). Een ander project dat niet specifiek op de buurt is gericht, komen de mensen die willen meehelpen vaker uit de buurt dan van verder weg. Doordat het buurthuis op een plek staat ontstaan op die plek samenwerkingsverbanden (Interview, Buurthuis Ubuntu). Afstand is voor sommige respondenten makkelijk overbrugbaar. Respondenten zullen dan niet gebonden zijn aan een vaste plek voor hun participatie, maar een kleinere afstand is makkelijker te overbruggen voor meer respondenten. Een kleinere afstand maakt de participatie in meer gevallen mogelijk. Er zijn respondenten die bewust participeren omdat een project dichtbij is, maar voor anderen speelt de afstand een ondergeschikte rol.

De redenen waarom mensen iets doen op afstand kunnen voor anderen redenen zijn om iets in de buurt te doen. Dat het kunnen, willen en de sociale positie ook redenen zijn om iets te doen op een afstand, is een bevestiging dat het van invloed is voor participatie in het eigen schaalgebied.

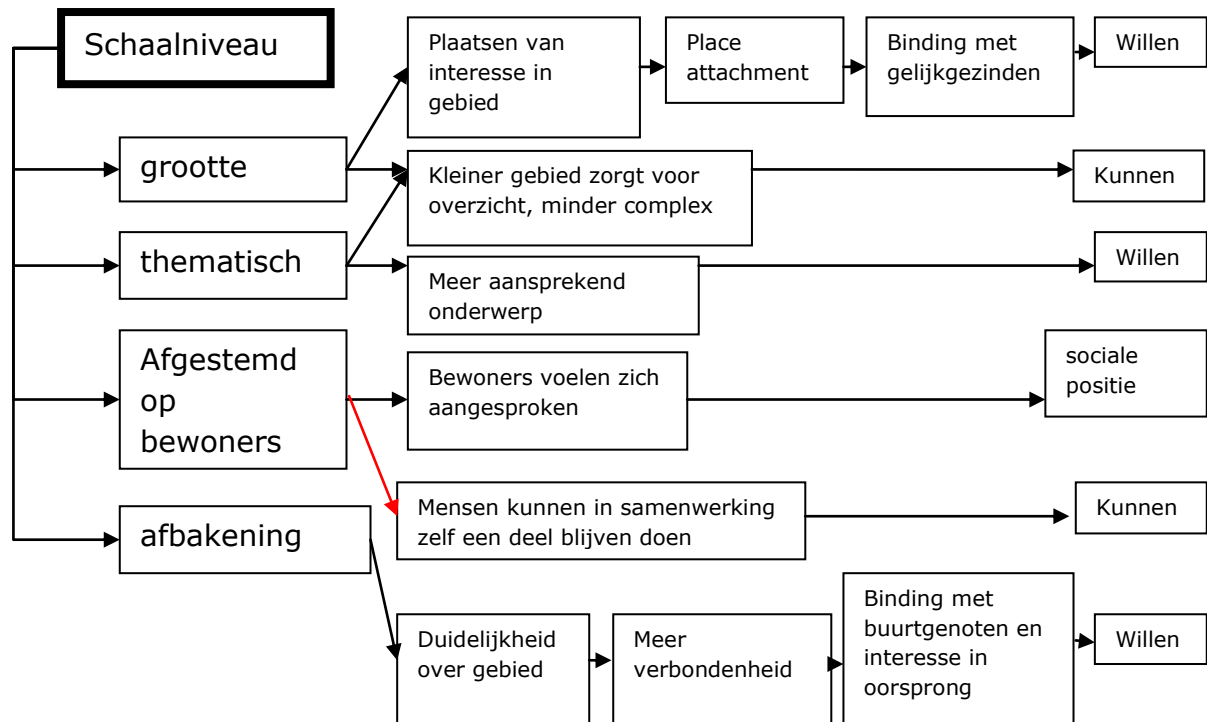
6.1.6 Conclusie

De invloed die het schaalniveau kan hebben op de verschillende beweegredenen voor participatie kwam in deze paragraaf naar voren. Het blijkt dat de aspecten van het schaalniveau van invloed zijn op het kunnen, willen en de sociale positie. De perceptie van de respondenten op deze aspecten blijkt van grote invloed. Dit maakt dat de respondenten op hetzelfde feit verschillend kunnen reageren. Er kwamen echter ook verbanden naar voren die voor veel respondenten dezelfde richting hebben. Deze waren grotendeels in overeenstemming met het conceptueel model.

Voor de grootte en het thema geldt dat de verwachtingen overeen kwamen met de gevonden resultaten. De afbakening bleek voor de respondenten, in tegenstelling tot de

verwachtingen, geen invloed te hebben op het kunnen. De afstemming had tegen de verwachtingen in wel invloed op het kunnen. Het conceptueel model komt er met deze aanpassingen als volgt uit te zien.

Figuur 6.1: Invloed schaalniveau op het kunnen, het willen en de sociale positie.

Naast deze verwachtingen van het conceptueel model werd duidelijk dat de keuze voor een thema een zelfde effect kan hebben als de keuze voor een gebied. Met een thema wordt ook een keuze gemaakt voor een grootte en een afbakening, alleen is deze niet ruimtelijk maar thematisch.

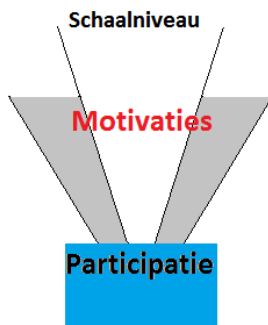
Respondenten die op grotere afstand participeren hebben dezelfde beweegredenen als de respondenten die in de eigen omgeving participeren. Dat dezelfde beweegredenen in die situatie naar voren komen lijkt een bevestiging voor de gevonden beweegredenen in dit onderzoek.

5.2 Motivatie voor participatie bij participanten

In de vorige paragraaf werd duidelijk dat het schaalniveau van invloed is op het kunnen, willen en de sociale positie. In deze paragraaf wordt ingegaan op deze beweegredenen om te zien hoe ze in verband staan met de mate van participatie. In de literatuur kwam naar voren dat het kunnen, het willen en de sociale positie belangrijke rollen spelen voor de mate van participatie. Aan de hand van deze begrippen zijn de interviews geanalyseerd. Per begrip zal de invloed op de mate van participatie besproken worden.

Er is in de interviews gezocht naar alle motivaties die respondenten hebben om te kijken hoe het schaalniveau hierop van invloed kan zijn. Per begrip zijn er echter meer motivaties gevonden die invloed hadden op de participatie dan alleen de motivaties waar het schaalniveau specifiek invloed op had. Het is een beetje zoals in figuur 6.2, de grijze trechter laat de hoeveelheid motivaties zien, de witte de invloeden van het schaalniveau. Er is een zekere overlap, maar daarbuiten zijn nog meer motivaties. In deze paragraaf zijn ook deze andere motivaties beschreven.

Figuur 6.2: Er zijn meer motivaties voor participatie dan waar het schaalniveau van invloed op is.

6.2.1 Kunnen

Veel van de respondenten bleken al vaker te participeren en op andere plekken bekend te zijn met vrijwilligerswerk. Eerdere participatie kan voor de respondenten op verschillende manieren leiden tot een nieuwe participatie. In de theorie kwam al naar voren dat mensen die eerder geparticipeerd hebben dat sneller opnieuw doen bij een volgende gelegenheid (Oude Vrielink en Van de Wijdeven, 2007). Bij de respondenten kwamen hiervoor drie redenen naar voren.

- ❖ Ten eerste doordat respondenten op een andere plek zien wat er gedaan kan worden en ze op het idee komen. Een respondent die zwerfvuil opruimt zei: *'Ik deed het ook wel waar ik vroeger woonde, dat was in een flat en daar was ook allemaal zwerfvuil. En ik dacht dat ik het hier ook kon doen.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1).
- ❖ Dit hangt nauw samen met het tweede punt. Dat respondenten weten wat ze het kunnen en wat ze ervan vinden om het te doen, maakt dat ze makkelijker instappen bij een project. Respondenten weten dan op welke manier ze hun zaken voor elkaar kunnen krijgen. Het leidt tot meer zelfvertrouwen en vergroot de inschatting van de eigen effectiviteit.
- ❖ Ten derde zorgt het ervoor dat anderen weten wat de respondenten kunnen zodat ze eerder gevraagd worden om aan een project mee te doen.

Dit komt overeen met de bevindingen van Oude Vrielink en van de Wijdeven (2007) dat mensen leren van hun eerdere participatie en dat sneller opnieuw zullen doen. Daarnaast geven deze resultaten meer inzicht in de werking van het verband tussen eerdere participatie en de stap naar volgende participatie.

Eigen effectiviteit

De inschatting die respondenten maken van de invloed van hun eigen participatie is van groot belang voor de mate van participatie, dat blijkt ook uit de theorie van gepland gedrag (Aarts e.a., 2014). Ten eerste willen respondenten niet graag iets doen wat onnodig is. Ze vinden het belangrijk dat zichzelf of anderen wat aan hebben aan de participatie. Bij de respondenten komt dit terug in het belang dat ze hechten aan de waardering die ze krijgen voor hun participatie (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1, Binnentuin ouderencolplex 1). Het hebben van het vertrouwen in eigen kunnen maakt dat respondenten aan de slag gaan. Een respondent zegt waarom hij vaak participeert en laat daarmee vertrouwen in zijn eigen kunnen zien: *'Wat mijn ogen zien, dat maken mijn handen.'* (Interview, Heb je even voor mij 3). Bij een andere respondent werkt het andersom, ze

dacht voordat ze naar het inloophuis zou gaan: *'Wie zit er nu op mij te wachten en wat moet ik daar. En ik was de drempel heel hoog aan het maken.'*(Interview, Inloophuis 2). Zo kan een gebrek aan zelfvertrouwen tegen werken, maar later in het interview gaf ze aan dat het inzien van eigen kunnen mee werkte om zich in te zetten voor het inloophuis: *'en ik denk ja, waarom zou ik dat niet doen? ik ben echt een mensen-mens en ik ben vijftien jaar overblijfmoeder geweest.'* (Interview, Inloophuis 2). Een gebrek aan het eigen kunnen kan ondervangen worden door de structuur en samenwerking bij de participatie. Wanneer er bij problemen anderen klaarstaan of dat er iemand is die de klussen doet die de respondent zelf niet ziet zitten, dan kan de respondent zich wel inzetten op de punten waar ze genoeg zelfvertrouwen voor hebben (Interview, Inloophuis 2). Door het hebben van zelfvertrouwen weet de respondenten wat ze kunnen betekenen voor het project. Dit maakt dat de respondenten zich nuttig voelen en zich blijven inzetten. Een respondent omschreef het zo: *'toen ben ik eerst tuinmeester geworden, omdat ik de kennis heb. Omdat ik heb, van goh oh ja, sommige mensen die weten dat inderdaad niet van het zaaien.'*(Interview, Wilgenhof 2). Dat het zelfvertrouwen een belangrijke rol speelt komt overeen met wat er in de literatuur gevonden is (paragraaf 2.1.3).

Opleidingsniveau

In de literatuur is het opleidingsniveau veel onderzocht. Door het geringe aantal respondenten in dit onderzoek kan er weinig worden toegevoegd aan de gevonden literatuur. In dit onderzoek hebben twintig van de respondenten hebben een HBO of WO opleiding afgerond. Dit kan gezien worden als bevestiging dat een hoog opleiding zelfvertrouwen geeft voor de participatie (paragraaf 2.1.3), het kan echter ook verband hebben met de manier van zoeken: mogelijk weten mensen met een hoger opleidingsniveau zich beter online bekend en bevinden zich meer mensen met een hoog opleidingsniveau zich in het netwerk van de onderzoeker. Het is niet het geval dat er voornamelijk probleem gerichte participatie is onderzocht, waar mensen met een hogere opleiding meer participeren (Leidemeijer, 2012). In elk geval hoeven de mensen die aan doe-participatie doen niet per se lager opgeleiden te zijn. Er zijn drie respondenten met een andere opleiding. Participeren met een lagere opleiding is dus mogelijk. Het volgen van een opleiding zelf kan ook een aanleiding zijn voor participatie. Een vrouw uit het inloophuis (1) heeft door een opleiding te volgen haar participatie professioneel kunnen voortzetten. Voor een vrouw van de Wilgenhof (3) was het een van de aanleidingen om voor een project met groen in te zetten, aangezien dat de richting van haar opleiding was.

Tijd en gezondheid zijn belangrijke middelen om te kunnen participeren (paragraaf 2.1.2). Dit kwam naar voren bij de respondenten. Voor een respondent van de tuin uit het ouderen complex wat het gebrek aan tijd een reden om te beginnen met het werken in de tuin na het nemen van het pensioen, want: *'Zij [zijn vrouw] heeft een spierziekte, dus ik moet hier thuis veel doen. Ik had een drukke baan, dan kan ik niet ook nog eens in de tuin gaan werken. Daar heb je dan geen meer tijd voor. Want thuis moet ik ook koken en huishouden doen. Dus toen ik vrij was ben ik in de tuin gaan werken.'*(Interview, Binnentuin ouderencomplex 1). Een andere respondent (Buurtparticipatie Amersfoort 2) zag kans voor zijn participatie nadat hij ontslagen was en daardoor tijd had voor de participatie.

Het kunnen of juist het niet kunnen participeren, kan samenhangen met de lichamelijke gesteldheid van de respondenten. Wanneer mensen ouder worden zullen ze niet doorgaan met participatie die veel van het lichaam vraagt. Dit kwam terug bij de respondenten (Interview,

Binnentuin ouderencomplex 2, Buurtparticipatie Kanaleneiland). Ziekte kan ervoor zorgen dat mensen moeten stoppen met participatie (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3).

Zelfontplooiing

Een ander aspect van het kunnen is het groeien in de vaardigheden die respondenten hebben, het ontplooiën van de eigen vaardigheden. Een aantal respondenten vinden het participeren leuk om te ontdekken of ze het voor elkaar kunnen krijgen en zien de uitdaging in van een project. Zo zei een respondent over het werken in de pandhof: *'Nou voor mij was het wel een uitdaging hoor. Om echt meer planten te krijgen met de historie, geen cultivars.'* (Interview, Pandhof). Zelfontplooiing kan een leuke uitdaging zijn naast de dagelijkse bezigheden zoals dat geldt voor de respondent uit de pandhof, maar voor anderen is het participeren als vrijwilliger de eerste stap om weer deel te nemen in de maatschappij. Bij Ubuntu kunnen de vrijwilligers meedoen aan projecten om zich te ontwikkelen: *'De vrijwilligers zijn veelal mensen die vanuit hun eerder leven geen vaste baan hebben en al lange tijd niet kunnen werken. Dan zie je dat het een hele belangrijke levensinvulling wordt.'* (Interview, Buurthuis Ubuntu). Hierin komt zelfontplooiing dicht bij het gewoon mee kunnen doen in de maatschappij. Een andere respondent zegt het meedoen als belangrijk te ervaren. Ze zegt over de reden voor haar participatie: *'Het is niet meer om me te bewijzen, maar gewoon om weer een beetje mee te draaien onder de mensen.'* (Interview, Binnentuin ouderencomplex 1). Dat zelfontplooiing van invloed is op de mate van participatie komt overeen met de gevonden literatuur (Leijenaar en Niemoller: in Dekker, 1999). Deze aspecten van zelfontplooiing geven verdieping van het begrip.

Leefbaarheidsproblemen

In de literatuur kwam naar voren dat verschillende soorten problemen invloed hebben op het kunnen participeren. Mensen zouden bij lastige problemen eerder naar de gemeente stappen en kleine dingen zelf oplossen (Leidemeijer, 2012). Bij de respondenten is er een onderscheid te maken tussen een participatieproject dat bijdraagt aan de oplossing van een probleem en projecten die meer sociaal gericht zijn en niet gericht op het verhelpen van een probleem. Een plek met weinig problemen en in een homogene buurt kan een motivatie zijn voor sociale participatie. Een respondent geeft aan dat ze sneller participeert omdat ze een goede inschatting kan maken met wat voor soort mensen ze gaat samenwerken, dit kan omdat de straat redelijk homogeen is qua bewoners. Ze zegt zelfs dat op plekken waar minder snel straatfeesten georganiseerd worden dit komt, *'omdat je al sneller in een gemêleerde omgeving zit.'* (Interview, Straatfeest Utrecht). Initiatieven die zich meer oplossingsgericht zijn, zitten wel in buurten waar problemen zijn. Een respondent had een actie om te kijken of mensen in de buurt elkaar helpen bij problemen, doordat dit al bleek te gebeuren is er geen verdere actie ondernomen (Interview, Heb je even voor mij 1). Het geeft aan dat een bepaalde mate van problemen aanleiding kan zijn voor een participatieproject om deze op te lossen. Dezelfde respondent zegt over het project waar ze in werkt dat de problemen nu te overzien zijn. Als het te veel wordt kunnen ze naar de gemeente gaan. Ze zegt: *'Tot nu toe lukt dat [helpen bij alle hulpvragen] ons wel. Als dat niet meer lukt zouden we het terug kunnen kaatsen en zeggen dat is eigenlijk jullie pakkie aan.'* (Interview, Heb je even voor mij 1). Een andere respondent zet zich in voor het netjes houden van de buurt, maar dit wordt haar te veel. Ze zegt: *'Dus nou af en toe denk ik wel eens: ik doe het niet meer, laat ook maar zitten.'* (Interview, Buurtparticipatie Kanaleneiland). In deze voorbeelden komt naar voren dat te

veel problemen voor de respondent leidt tot een afname van de participatie. Deze bevindingen komen overeen met de verwachtingen op basis van tabel 2.1 uit paragraaf 2.1.4. Voor elke categorie van doe-participatie zijn er problemen te vinden die de participatie doen afnemen. Bij grote sociale verschillen is er minder 'elkaar leren kennen'. Te complexe of te veel problemen zorgt dat het elkaar helpen afneemt en te veel werk aan het groen kan ook zorgen dat mensen stoppen met hun inzet voor het groen.

Samenhang met het willen en de sociale positie

Het kunnen hangt samen met de het willen en de sociale positie. Eerder kwam naar voren dat de respondenten die veel participeren en waarvan anderen inschatten dat ze veel kunnen eerder gevraagd worden voor deelname aan een project. Op deze manier worden ze sneller gevraagd voor participatie door hun netwerk. Zo hangt het kunnen samen met de sociale positie. In de theorie kwam terug dat het hebben van een netwerk in de buurt zorgt voor een grotere mate van participatie (paragraaf 2.1.4). Bij de respondenten kwam terug hoe het hebben van een netwerk zorgt voor een verhoogde participatie. Respondenten kunnen door het netwerk meer voor elkaar krijgen dat betekent dat respondenten zowel langer doorgaan als eerder aan iets beginnen. Een respondent gaf aan dat ze eigenlijk niet meer kon doorgaan met haar participatie, maar doordat ze mensen had die haar hielpen ze toch doorging met het onderhouden van een aantal boomspiegels (Interview, Buurtparticipatie Kanaleneiland). Een ander gaf aan dat het hebben van een netwerk waarin dingen worden opgepakt belangrijk is voor zijn participatie: *'Bijvoorbeeld dat idee om met het verzorgingshuis wat te doen, dat idee ontstaat dan bij mij, maar het heeft ook meteen voedingsbodem. Daarom is het ook leuk om ermee aan de gang te gaan. Terwijl als dat er niet was geweest, weet ik niet of dat gedaan had.'* (Interview, buurtparticipatie Amersfoort 1). Te weinig mensen die helpen vormen een beperkende factor voor de participatie. Het beperkt simpelweg de mogelijkheden om meer te doen (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1, Buurtparticipatie Lunetten 2).

Het kunnen hangt samen met het willen. Een sterke wil om iets te doen maakt dat er grote barrières in het kunnen overwonnen worden. Zo was bij een respondent de ergernis aan zwerfvuil groter dan de moeite om op te ruimen, dus is ze daarmee begonnen (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 2). Voor een andere respondent was het lastig om tot een plan te komen voor de participatie, omdat er veel groepen bij betrokken waren en ze het nog niet eerder gedaan had. Ze had toch de wil om dit door te zetten en ze heeft dit toen uitgevoerd (Interview, Straatfeest studentenvereniging). Ubuntu richt zich op een moeilijk bereikbare doelgroep, dit werk wordt doorgezet ondanks dat het erg veel tijd kost. Dit doet de respondent omdat ze het idee heeft dat het concept werkt en ze vindt het belangrijk dat er iets voor die groep gebeurt (Interview, Buurthuis Ubuntu). Een respondent stelt dat voor alle mensen het willen van groot belang is om de drempel van het kunnen te overwinnen, ze zegt: *'Er [de participatie voor het straatfeest] gaat ook best veel tijd in zitten. Dus als je er dan onvoldoende uit haalt geloof ik niet dat mensen dat doen. Ik geloof niet dan mensen zo in elkaar zitten.'* (Interview, Straatfeest Utrecht).

Andersom geldt hetzelfde, iemand die makkelijk iets voor elkaar kan krijgen pakt makkelijk een project op waar een kleine wil voor is. Zo zegt een respondent over haar start in de Wilgenhof: *'Het was ook niet echt een [financieel]risico, want bij andere dingen hadden we misschien een huisje moeten kopen of andere dingen. Maar dit is gewoon contributie van 50, 60 euro per jaar.'* (Interview, Wilgenhof 1).

Het schaalniveau heeft vooral invloed op het kunnen door de afstemming. Met een goede afstemming kan worden aangesloten bij de vaardigheden en beschikbare tijd die de respondenten of mogelijke participanten hebben. In de afstemming gaat het dan vooral om het afspreken van een juiste grootte, wat een gebied of thematisch kan zijn. In de afstemming kan gedacht worden aan welke hulp een gemeente biedt, maar ook welke handvatten de initiator van een project de medeparticipanten geeft. Naast een goede afstemming over wat er gaat gebeuren is het ook van belang dat dit duidelijk overgebracht kan worden aan de andere partijen zodat mensen kunnen inzien wat ze kunnen betekenen.

6.2.2 Willen

Contacten leggen

Veel van de respondenten gaven aan te participeren voor de sociale contacten. Dit kwam op verschillende manieren terug. Sommige initiatieven zijn speciaal opgezet om sociale contacten te stimuleren, bijvoorbeeld de staatfeesten en het inloophuis. Een respondent ging speciaal naar het inloophuis om contacten te leggen (Interview, inloophuis 2). Andere projecten hebben meerdere doelen of andere doelen, maar daarbij is het sociale contact belangrijk. Onder de interviews die gehouden zijn voor dit onderzoek zijn alleen bij sommige initiatieven die zich inzetten groen de sociale contacten van ondergeschikt belang. De respondenten zeggen over het leggen van de contacten bij de initiatieven het volgende:

- ❖ Een respondent over een buurtdiner: *'Dat is de manier om elkaar te leren kennen natuurlijk.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 2);
- ❖ een respondent over klusjes voor anderen in de wijk: *'Dat doe je dan met meerdere dat vind ik dan wel leuk.'* (Interview, Heb je even voor mij? 2)
- ❖ en een respondent over het werken in de tuin voor het ouderencomplex: *'Nou het leuke is natuurlijk dat je met andere mensen in contact komt, samen werken anders zit ook iedereen binnen. Dus voor de contacten.'* (Interview, binnentuin ouderencomplex 1).

Deze respondenten gaven aan dat het leggen van de contacten een reden is om te participeren. Voor anderen is het leggen van de contacten niet de reden om te participeren, maar tijdens het project komen ze erachter dat de sociale contacten belangrijk zijn geworden, zo belangrijk dat het een reden is geworden om er mee door te blijven gaan. Een respondent gaf aan dat ze op zoek was om iets te doen met groen, maar later inzag dat de contacten belangrijk waren: *'We hadden niet het idee dat het ook met anderen leuk kon zijn. Dat bleek, het is gewoon een kleine gemeenschap geworden.'* (Interview, Wilgenhof 1). Veel respondenten halen dit niet alleen uit de uitvoering van een project maar vooral uit de voorbereiding, waarin vergaderd wordt met mede organisatoren.

Voor sommige respondenten is het contact zo belangrijk dat het bepaalt aan welk vrijwilligerswerk ze de meeste waarde hechten, een respondent zei hierover *'Maar als ik bijvoorbeeld tijd gebrek heb dan is dat het eerste waar ik mee ophoud, omdat ik die mensen niet zo leuk vind, dat is toch heel belangrijk voor mij.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). Voor anderen is het onderwerp het meest leidend en zijn de sociale contacten leuk maar niet meer dan dat. Gezien het feit dat 16 van de 23 respondenten in het interview expliciet aangaf waarde te hechten aan de sociale contacten, was het opvallend dat een respondent zei dat de relaties die ze kon opbouwen geen reden was om zich in te zetten voor de participatie. Het bleek dat ze al veel tijd besteedde aan haar huidige contacten, waardoor ze geen behoefte had aan het leggen van nieuwe contacten (Interview, Inloophuis 1). Het contact maken met anderen speelt voor veel respondenten

mee. De mate die respondenten dit aspect laten meewegen verschilt van onbelangrijk en leuk voor erbij tot de belangrijkste motivatie om aan een project mee te doen of voor te zetten. Dat het leggen van contacten belangrijk is komt overeen met wat er in de literatuur gevonden is (paragraaf 2.1.3). De interviews geven inzicht in de manier waarop het leggen van contacten een rol speelt.

Betrokkenheid met gebied, gemeenschap en onderwerp

Het andere belangrijke punt was de betrokkenheid die mensen hadden met het gebied. Dit hangt enigszins samen met vorige punt, want soms hangt die betrokkenheid samenhangen met de contacten die iemand in een gebied heeft. De gemeenschap waar iemand zich verbonden mee voelt heeft veel invloed op de participatie. Een voorbeeld is een respondent participeert vanuit de kerk in haar eigen wijk. Hier komt de plek van verbondenheid met het gebied en gemeenschap overeen (Interview, Heb je even voor mij? 1). Een andere respondent heeft minder verbondenheid met haar eigen woongebied, maar meer met haar gemeenschap, haar studentenvereniging. Haar initiatief is dan ook opgezet namens die studentenvereniging in de buurt van de sociëteit. Dit is een plek waar ze veel tijd doorbrengt. (Interview, Straatfeest studentenvereniging). Dit laat zien dat de verbondenheid met de woonplek en gemeenschap invloed hebben op de locatie van de participatie. De verbondenheid hoeft niet altijd met een gemeenschap te zijn, sommige respondenten doen het vooral om contact te leggen met het woongebied. Een respondent zegt: *'Ik denk dat ik wel een drang heb om te horen bij mijn omgeving'* (Interview, Wilgenhof 3). Hierbij gaat het erover dat de respondent weet wie er in de buurt wonen. Andere respondenten geven dit ook aan en zeggen daarbij dat het vaak bij elkaar op bezoek gaan niet het doel is, maar vooral het weten wie er wonen en dat je elkaar eens helpt als er wat is. Een respondent verwoordt het als volgt: *'Als er een keer iets is dan weet je elkaar ook te vinden. Ik was ziek een paar dagen geleden, een paar dagen, en mijn vrouw zit in Malta. Dus er kwamen mensen kijken of ik wat nodig had.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3).

In het theoretisch kader kwam al naar voren dat bij het willen de verbondenheid met de plaats en netwerk belangrijk was (Lewicka, 2005). Hierin zou de woonduur een rol spelen. Dit kwam terug bij de respondenten. De respondenten die veel participeren in een buurt wonen er vaak al geruime tijd. Het zou kunnen dat de mensen die lang in een buurt wonen zich meer verbonden voelen. Op de vraag of de respondent zich verbonden voelde met de buurt antwoordde ze: *'Ja, ik woon hier al 30 jaar.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). Alsof de verbondenheid na zoveel jaar vanzelfsprekend was. Er zijn echter respondenten die maar een paar jaar in de buurt wonen en al participeren. Verbondenheid kan in sommige gevallen snel groeien. Wanneer makkelijk contacten worden gemaakt in de buurt en mensen zich herkennen in een groep.

Naast de verbondenheid met een gemeenschap of de buurt speelt de verbondenheid dat respondenten met het onderwerp hebben een grote rol. Bij de respondenten komt dit vaak neer op het inzetten voor een specifieke doelgroep, kunst of natuur. Voor sommige mensen is de inzet voor het onderwerp van hun interesse vanzelfsprekend. Een respondent zegt: *'Ik denk dat het was omdat ik een natuurliefhebber ben, was het een logisch gevolg om er iets actiefs mee te doen.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 2). Een respondent houdt van tuinieren en doordat ze zelf een kleine tuin heeft is ze gaan participeren in de Wilgenhof (Interview, Wilgenhof 2). De inzet voor een onderwerp bepaalt vaak de locatie van de participatie, want op de plek waar een respondent met het onderwerp bezig kan zijn, zal hij participeren. Bij een initiatief was de doelgroep mensen zonder papieren en daklozen, dan is een locatie in de stad in een armere buurt een geschikte keuze

(Interview, Buurthuis Ubuntu). In een ander initiatief waren de straatbewoners de doelgroep, dan is een initiatief in de straat een logische keuze (Interview, Straatfeest Amersfoort).

Een bijzondere uiting van betrokkenheid kan de ergernis zijn die iemand ergens voor heeft. Dan heeft de respondent een idee van hoe het zou moeten zijn, maar dit blijkt op dat moment niet zo te zijn. Ergernis kan een respondent frustreren wanneer het geen oplossing ziet, dan leidt het tot passiviteit. Een respondent zegt: *'Op een gegeven moment kom je dan op die fietspaden met allemaal bladeren. En vroeger deed je dat op eigen initiatief, dan pakte je een bezem of zei je er wat van. Maar nu niet.'* (Interview, Buurtparticipatie Kanaleneiland). Nu doet ze dit niet, omdat ze geen oplossing ziet. Wanneer een oplossing binnen handbereik ligt gaan respondenten participeren. Een andere respondent kon het afval zelf opruimen en is hier mee begonnen. In een uitspraak komt naar voren dat de ergernis voortkomt uit verbondenheid met de buurt: *'Ik wil niet in een verloederde buurt wonen, dat is zeker ook een aspect.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 2).

De betrokkenheid met het gebied, gemeenschap of onderwerp zorgt dat de respondenten meer participeren. Het blijkt een reden te zijn om te beginnen met participatie of om de participatie door te zetten. Wanneer de betrokkenheid afneemt leidt dit tot een afname aan participatie. Een respondent zegt over haar inzet voor een park: *'Ja, en als ik er niet echt kom, ben ik er ook weer op een andere manier mee verbonden. Dan kan je het nog wel even blijven doen, maar dat is na een poosje een beetje ingekakt.'* (Interview, Wilgenhof 3).

Naast dat bestaande betrokkenheid een aanleiding voor participatie kan zijn, kan het verlangen naar betrokkenheid een aanleiding zijn. Eerder kwam al naar voren dat respondenten een behoefte aan betrokkenheid kunnen hebben. De behoefte aan betrokkenheid met de omgeving is voor sommige respondenten de reden om te participeren. Een respondent wil graag verbinding maken met de stad en zich de woonplek eigen maken. Om dat te bereiken is ze begonnen met participeren. Ze zegt: *'En het [participatie in de pandhof] was ook om me hier meer thuis te voelen, daar heeft het ook voor gewerkt.'* (Interview, Pandhof). De betrokkenheid kan dus zowel de aanleiding zijn voor de participatie als het doel. Dit is opvallend, want het is in tegenspraak met wat Lewicka (2005) stelt over de richting van het verband. Daar kwam naar voren dat verbondenheid leidt tot participatie en niet andersom. Uit de interviews blijkt dat verbondenheid inderdaad een aanleiding is voor participatie, maar het kan ook een doel zijn van de participatie, beide richtingen zijn mogelijk.

Botsende belangen

Respondenten hechten waarde aan verschillende soorten betrokkenheid. Wanneer de betrokkenheid met het gebied, de gemeenschap of het onderwerp niet overeenkomt moeten er keuzes gemaakt moeten worden. Een respondent voelt zich verbonden met zijn buurt en doet graag mee wanneer iets georganiseerd wordt, maar niet in alle onderwerpen. Over een activiteit die georganiseerd wordt voor een verzorgingstehuis zegt hij: *'Heel goed en noem maar op, maar het is niet mijn pakkie aan, omdat ja, ik heb niets met bejaarden. (...) Ik voel me daar niet lekker bij dus zo moet je dat kiezen waar je goed in bent of een goed gevoel bij hebt.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 2). In het interview komt naar voren dat er verbondenheid is met de buurt, maar dit neemt niet weg dat er grenzen zijn aan wat iemand wilt doen in de buurt.

De botsende belangen kunnen tevens op een andere manier tot uiting komen. Een respondent heeft een passie voor portrettekenen en wilt daar graag iets mee doen. Dit doet hij buiten de buurt waar hij zich verbonden mee voelt, want daar zijn meer mogelijkheden. (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3). Een andere respondent heeft een passie voor natuur en wilt daar

graag wat mee doen, nu zit ze op een plek waar ze het werk inhoudelijk erg leuk vindt, maar daar heeft ze minder verbinding met de mensen. Dit is een keuze tussen het inzetten voor het onderwerp of voor de sociale contacten. Wanneer ze minder tijd heeft kiest ze eerder voor het belang van de sociale contacten (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 2).

De tegengestelde belangen maakt dat de respondenten een afweging moeten maken aan welke verbondenheid ze meer waarde hechten. Verbondenheid met de gemeenschap maar niet met het onderwerp vraagt om de afweging om dan toch mee te doen met de groep of om participatie op dit onderwerp voorbij te laten gaan. In sommige gevallen is het zoeken naar een manier waarop beide belangen samen kunnen gaan. Verbondenheid met kunst en de buurt kan samengaan en hoeft niet uit te sluiten. Bij verbondenheid met natuur kan een plek worden gezocht waar ook verbondenheid is met de gemeenschap. Hetgeen waar een respondent de grootste verbondenheid mee heeft, is vaak hetgeen waar de respondent het meeste voor over heeft.

Wij-gevoel

De betrokkenheid met de gemeenschap is voor de respondenten een reden om te participeren, maar de betrokkenheid kan ook leiden tot een gezamenlijk wij-gevoel van de gemeenschap. Dat betekent niet dat de respondent de mensen uit de gemeenschap als zijn beste vrienden beschouwd, maar om het hebben van een gemeenschappelijk belang zoals een buurt of straat. Wanneer aan de respondenten gevraagd wordt waarom ze juist hier participeren en niet ergens anders, zeggen ze: *'Het voelt ook wel als wij van de Kattekampen.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1) en *'omdat het voelt als mijn straat, als onze straat.'* (Interview, Straatfeest Amersfoort). Het wij-gevoel wordt volgens de respondenten versterkt wanneer ze zich kunnen herkennen in de mensen met wie ze samenwerken. Een andere respondent uit de Kattenkampen zegt: *'En nu moet ik ook zeggen dat ik een enorme verbondenheid heb met deze buurt. Het zijn veelal tweeverdieners, hoog opgeleid en noem maar op.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 2). Een andere respondent die in de tuin bij het ouderencentrum werkt gaf aan dat hij sneller contact had met mensen omdat het mensen van dezelfde leeftijd zijn (Interview, Binnentuin ouderencentrum 1). Opvallend is dat in de twee voorbeelden waarin dit wij-gevoel expliciet naar voren kwam eens per jaar een voetbalwedstrijd wordt gehouden tegen een andere buurt. Dit wij-gevoel maakt dat de bewoners van een gebied een groep worden, vergelijkbaar met groepen als de studentenvereniging of de mensen in de Wilgenhof. Dit gevoel van verbondenheid leidt er toe dat respondenten sneller geneigd zijn om iets te doen aan participatie.

Het wij-gevoel dat mensen insluit leidt tegelijkertijd vaak tot uitsluiting van andere groepen. Bij een buurt van een respondent in Amersfoort, staan in de buurt een aantal eenpersoonswoningen en deze vallen buiten het netwerk van de buurt (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 3). Deze groep mensen verschilt te veel met de rest van de buurt en hoort er niet echt bij. Het ouderencentrum is exclusief voor mensen van 55 jaar en ouder en sluit zo jongere mensen uit. Een respondent uit de Wilgenhof erkent persoonlijk ook dat ze selecteert met wie ze omgaat, ze zegt over de mensen van de Wilgenhof: *'Ja, en dit zijn toch wel mensen van 40+ zeg maar, daar heb je toch meer mee. Je deelt in elk geval de voorkeur voor planten en dieren.'* (Interview, Wilgenhof 3) en over de mensen in haar straat zegt ze: *'Juppen, met twee inkomens kopen dan die huizen en als ze dan 2 kinderen hebben dan zijn ze weer weg. En ik merk dat ik daar dan minder in ben gaan investeren (...) hun leven staat ook weer verder van dat van mijn leven verwijderd, omdat zij in de babytijd zitten.'* (Interview, Wilgenhof 3). Het is voor haar een reden om te selecteren op mensen waar ze meer gemeenschappelijke kenmerken deelt. Het wij-gevoel hangt vaak samen met een duidelijke

afbakening van een gebied, of dit nu een straat of een buurt is, enkele respondenten noemen het dan hun 'eigen' gebied (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1; Interview Straatfeest Amersfoort). Dit kenmerk komt sterk naar voren in de categorie 'elkaar leren kennen', wat vaak gericht is op kleine gebieden waar respondenten zich verbonden mee voelen.

Plichtsgevoel

Een andere reden die de respondenten aangaven als reden voor participatie is de druk die de respondenten voelen om zich in te zetten voor hun participatie. Dit kan verschillende oorzaken hebben, meestal zien mensen iets en willen ze er wat mee doen. Een respondent zei: *'Je voelt je toch verantwoordelijk, je woont hier nu eenmaal dan moet je er ook wat mee doen.'* (Interview, Buurtparticipatie Kanaleneiland). Een andere respondent zei over zijn initiatief voor een straatfeest: *'En er was noodzaak voor, omdat er weer een aantal nieuwe mensen in de straat waren komen wonen.'* (Interview, Straatfeest Amersfoort). Een respondent gaf aan dat het belangrijk voor haar is om op een bepaalde manier in het leven te staan, ze zegt: *'Ik wil bijdragen aan de samenleving, ik vind het belangrijk dat de samenleving zo leefbaar mogelijk is.'* (Interview, Eet mee). Mogelijk hangt dit samen met de aanleiding voor participatie die Hurenkamp e.a. (2006) beschrijft. Door een gebeurtenis vindt iemand dat er iets aan gedaan moet worden en ziet dat als zijn plicht.

Voor anderen is het meer een reden om er mee door te gaan, wanneer ze eenmaal een taak op zich hebben genomen, hebben ze die verantwoordelijkheid genomen en zullen ze dat niet zomaar opgeven. Een respondent vindt dat ze niet zomaar kan zeggen dat ze stopt nadat ze gezegd heeft om het te doen (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 2). Een ander zegt: *'Nu is ook dat ik me verantwoordelijk voel voor deze taak. En nu is het een best kleine groep die dit doen en als wij het niet meer zouden doen, dan zou het gewoon niet gebeuren.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). De respondent ziet ondanks deze verantwoordelijkheid dat het werk vrijwillig blijft. Zo zegt de respondent later in het interview: *'Maar ja, niemand verplicht het om het te doen dus het is ook onze keus om het te willen doen.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 2). Uit de literatuur bleek dat plichtsgevoel van invloed is op de participatie. Hier wordt duidelijk dat dit verband ook geldt voor de respondenten.

In tegenstelling tot het bovenstaande is er een respondent juist blij met het feit dat zijn participatie veel vrijheid heeft en weinig verantwoordelijkheid. Hij zou zelfs stoppen met zijn werk als hij ervoor betaald zou krijgen omdat het dan moet. Hij is blij dat hij kan zeggen: *'Ik moet helemaal niets. Ik kan zo zeggen ik doe het niet meer.'* (Interview, Binnentuin ouderencomplex 1). Een gevoel van verplichting kan zowel positieve impact als een negatieve impact hebben op de participatie.

Samenhang andere factoren

In de paragraaf 5.2.1 kwam naar voren dat het willen en kunnen samenhangen en dat mensen sneller gevraagd worden voor participatie wanneer iemand verwacht dat de ander het daadwerkelijk kan. In deze paragraaf kan er aan toegevoegd worden dat wanneer mensen weten dat de respondent iets wilt, deze eerder gevraagd zou worden. Een respondent werd door anderen ingelicht over de Wilgenhof en zegt daarover: *'Ik denk als wij er niet naar op zoek waren geweest was het ook niet door die mensen aan ons verteld.'* (Interview, Wilgenhof 1). Een andere respondent liet blijken dat ze begaan was met een park en vond dat daar iets aan moest worden gedaan. Iemand uit haar kennissenkring werkte bij de gemeente en vroeg haar of ze daar iets mee wilde doen

(Interview, Wilgenhof 3). Deze voorbeelden laten zien dat respondenten in de juiste sociale positie komen, als hun willen bekend wordt bij anderen.

Het willen wordt door het schaalniveau beïnvloed via de afbakening en het thema. Uit de bovenstaande analyse wordt duidelijk dat de afbakening een sterke invloed heeft op het wij-gevoel. Hierdoor wordt de bereidheid tot participatie sterk vergroot. Ook met het thema hebben respondenten een sterke verbondenheid. Het thema beïnvloed het willen dus ook.

6.2.3 Sociale positie

In de literatuur kwam aan bod dat een uitnodiging voor participanten een aanleiding is om te participeren (paragraaf 2.1.2). Bij de respondenten kwam dit terug, veel respondenten zijn zelf gevraagd voor het project waar ze in participeren. Voor veel respondenten was de vraag een aanleiding om na te denken over de participatie. Een respondent werd gevraagd om mee te doen in een groep die het straatfeest in de straat organiseerde en het leek haar op dat moment leuk om te doen (Interview, Straatfeest Utrecht). Een andere respondent werd gevraagd om mee te werken in de tuin van het ouderencomplex, op dat moment had hij nog te weinig tijd, maar later is hij dat gaan doen (Interview, Binnentuin ouderencomplex 1). Een andere respondent onderhoud nu boomspiegels, nadat ze gevraagd is om dat te doen, ze zegt: *'Dat is echt een actie van de gemeente. Ik kreeg een brief in de brievenbus of ik mee wil doen.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). Dit zijn voorbeelden waar respondenten op het idee kwamen doordat ze gevraagd werden. Respondenten komen door een vraag op ideeën die ze uit zichzelf niet zouden bedenken. Eenmaal op het idee gebracht kan het leuk zijn om mee te doen.

Wanneer respondenten gevraagd worden, worden ze betrokken. In de vorige paragraaf bleek dat de betrokkenheid belangrijk is voor de mate van participatie. Deze betrokkenheid maakt dat mensen zich welkom voelen en eerder geneigd zijn tot participatie. Op deze manier draagt het vragen op zichzelf bij aan de mate van participatie. Een respondent geeft aan dat het vragen voor hem een reden op zich is om mee te doen: *'Zeker als er een beroep op je wordt gedaan, van: Wil je meedenken daar of daarover? Dan ben ik al vrij snel geneigd daar ja op te zeggen.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). Wanneer een bekende het vraagt heeft het meer effect. Mogelijk doordat sneller wordt aangenomen dat het iets is wat de respondent zelf wilt. Dit wordt geïllustreerd door de manier waarop een respondent wordt gevraagd: *'Ik had een vriendin en die zei: Is het niet wat voor ons om daar wat leukers van te gaan maken?'* (Interview, Pandhof). Een persoon die de respondent kent zal beter weten wat bij de respondent past, dit weet de respondent, hierdoor zal deze eerder geneigd zijn te participeren. Het gevraagd worden is op deze manier vooral van sterke invloed op de participatievorm 'elkaar leren kennen'.

Daarnaast laat een uitnodiging voor participatie respondenten zien dat ze iets kunnen betekenen. Dat wordt door veel respondenten belangrijk gevonden. Een respondent zegt: *'Het moet wel een soort van vraag gestuurd zijn dat wel. Ik wil wel iets doen wat ook daadwerkelijk verschil maakt.'* (Interview, Eet mee). Het gevraagd worden kan dus invloed hebben op de participatie, omdat het respondenten op het idee brengt, laat weten dat ze welkom zijn en laat zien dat ze wat kunnen betekenen. Omdat het kunnen van sterke invloed is op de categorie 'helpen van anderen', kan het vragen op deze manier ook van invloed zijn op deze vorm van participatie. De opvatting uit de theorie dat het uitnodigen van invloed is op hoe de respondent tegen de participatie aankijkt blijkt te kloppen (paragraaf 2.1.2).

Gevraagd willen worden

De sociale positie gaat in de literatuur vaak over het hoe kan de initiatiefnemer het beste mensen vragen om te betrekken bij het project. Uit de interviews blijkt echter dat sommige mensen graag gevraagd willen worden. Een respondent zegt: *Ik merk wel, op de een of andere manier is het voor mij van belang dat een paar mensen de kop bij elkaar steken of tegen mij zeggen: Doe je mee?* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). Om in de juiste de sociale positie te komen, blijkt uit andere interviews het van belang is dat de uitnodigende persoon weet wat de respondent kan of wil. Een vrijwilliger bij de binnentuin van het ouderencentrum werd bijvoorbeeld gevraagd om een tuin te onderhouden van een oudere vrouw, omdat zij wist dat hij het goed kon (Interview, Binnentuin ouderencentrum 2). Een andere respondent werd uitgenodigd omdat iemand over haar zei: *'Het is typisch iets voor haar om te doen, en die heeft mij benaderd.'* (Interview, Heb je even voor mij? 1). Een andere respondent werd gevraagd omdat bekend was dat ze het wilde. Ze was op zoek om iets met groen te gaan doen, doordat iemand anders daar achter kwam, is ze gevraagd om bij de Wilgenhof te komen (Interview, Wilgenhof 1). Deze respondenten werden gevraagd omdat van ze werd geschat dat ze het wilden of konden. Wanneer bij veel mensen bekend is wat een respondent wil en kan, wordt deze eerder gevraagd voor vrijwilligerswerk. Het is één van de verklaringen voor het feit dat mensen die eerder geparticipeerd hebben sneller nog een keer participeren.

Waardering

De waardering die respondenten krijgen van de mensen om hen heen is voor veel respondenten een soort uitnodiging om door te gaan met de participatie. De waardering geeft respondenten gevoel dat ze iets doen van betekenis voor anderen. In de theorie van gepland gedrag kwam naar voren dat de mening van anderen belangrijk is voor het vertoonde gedrag. De goedkeuring van anderen in de vorm van dankbaarheid is een motivatie om te participeren. Een respondent die haar appelboom aan de straat versierd had met kerst zegt: *'Toen hoorde ik van veel mensen dat ze het leuk vinden en nu doe ik het echt elk jaar.'* (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1). De dankbaarheid en positieve feedback geven de respondenten het idee dat het werk wat ze doen nuttig is voor mensen voor wie ze zich inzetten. Daarnaast stimuleert het de verbondenheid, een respondent zegt over dankbaarheid: *'Dankbaarheid, exact dan voel je je echt een gemeenschap.'* (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 2). Op deze manier nodigt de waardering respondenten uit om zich te blijven inzetten voor de doelgroep of het project.

Manier van vragen

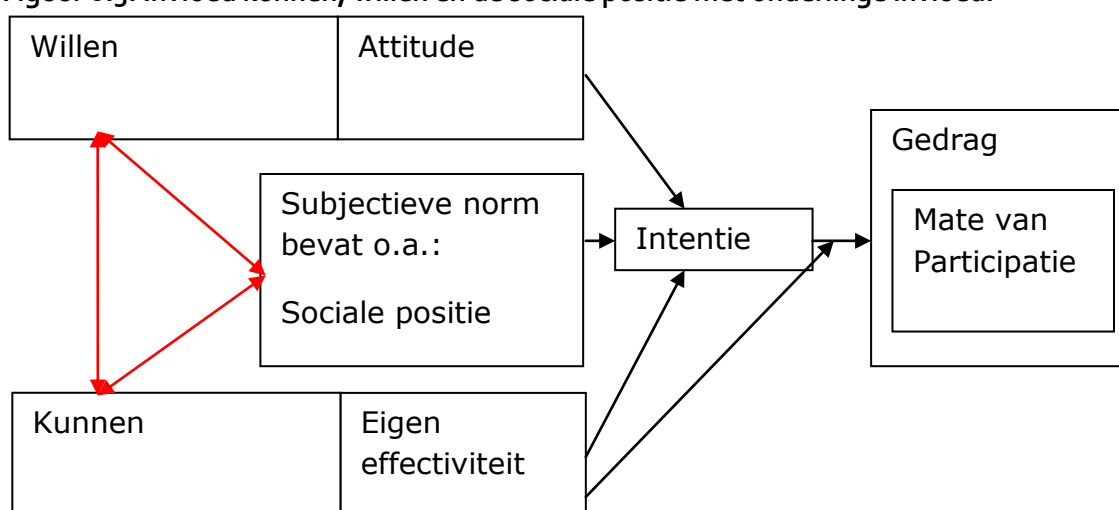
Voor veel respondenten, die gevraagd zijn te participeren, geldt dat ze gevraagd zijn door bekenden. Een persoonlijke vraag heeft meer impact dan een algemene uitnodiging. Hoewel er onder de respondenten een voorbeeld is dat een algemene uitnodiging kan werken (Interview, Buurtparticipatie Lunetten 1), lijkt dit niet de meest succesvolle methode. Een respondent was zelf bezig met het uitnodigen van mensen voor een project in de buurt en dit had hij gedaan door een brief rond te sturen. Hier kwam weinig respons op. Vervolgens is hij gaan aanbellen bij de mensen in zijn buurt en toen wilden de meesten mensen die gevraagd werden wel mee doen (Interview, Buurtparticipatie Amersfoort 1). De manier van vragen kan van grote invloed zijn dit komt overeen met de verwachtingen uit paragraaf 2.1.2.

Doordat een persoon in verschillende gebieden actief is en met verschillende thema's bezig is legt een persoon contacten met mensen in die gebieden en thema's. Op deze manier komt een persoon in een sociaal netwerk terecht waaruit uitnodigingen komen voor participatieprojecten. Het schaalniveau speelt hierin een rol, doordat een persoon in een bepaalde straat of buurt woont, hoort deze al ergens bij en kunnen er uitnodigingen gedaan worden. Verder is het vragen van mensen voor een participatieproject ook een vorm van afstemming.

6.2.4 Conclusie

De motivaties voor de participatie die in de literatuur zijn gevonden komen terug bij de respondenten. In de paragraaf is duidelijk geworden dat de factoren kunnen, willen en de sociale positie invloed hebben op de participatie. Daarnaast werd ook duidelijk dat ververschillende motivaties beïnvloed worden door het schaalniveau en op welke manier dat in zijn gang gaat. Daarmee is bevestigd dat het schaalniveau de motivaties beïnvloed die zorgen voor participatie bij de respondenten. Respondenten geven aan dat het overtuigd zijn van hun kunnen, zich verbonden voelen met een project en de sociale positie een positieve invloed hebben op de mate van participatie. Daarnaast hebben deze losse onderdelen een versterkende invloed op elkaar. Het blijkt wanneer een respondent iets wilt doen deze bereid is om meer moeite te doen om het te bereiken, ook zal de respondent zich sneller in de sociale positie bevinden waarin veel uitnodigingen voor participatie zijn. Dit laatste geldt ook voor het kunnen en wanneer een respondent iets kan, zal de respondent sneller iets uitvoeren wat hij wil. De sociale positie kan zorgen dat iemand zich welkom voelt of doen inzien dat de respondent iets kan betekenen. In het conceptueel model (Figuur 3.1) uit paragraaf 3.1.1 stonden geen pijlen tussen het kunnen, het willen en de sociale positie. Voor de respondenten uit dit onderzoek zijn deze pijlen toegevoegd om het versterkende effect van de factoren op elkaar uit te drukken (figuur 4.1).

Figuur 6.3: Invloed kunnen, willen en de sociale positie met onderlinge invloed.

In de literatuur kwam tevens naar voren dat er verschillen zijn tussen groepen mensen onderling. In de interviews kwam dit terug op individueel niveau. Een onderdeel van de motivatie kan voor

respondenten onderling een verschillende uitwerking hebben. Vergelijk: 'het is te moeilijk' en 'het is een leuke uitdaging', 'ik doe het voor de contacten' en 'ik heb geen behoefte aan nieuwe contacten' of 'ik voel me verplicht om het te doen' en 'als het verplicht was zou ik ermee stoppen'. Wat voor de ene respondent een motivatie is om iets te doen kan voor de ander een reden zijn om het niet te doen. Dit komt overeen met de theorie van gepland gedrag waarin naar voren komt dat iedereen een persoonlijke en subjectieve afweging maakt voor zijn gedrag (Aarts, e.a. 2014). Voor uitspraken over verschillen tussen groepen mensen zijn onvoldoende respondenten geïnterviewd.

In dit hoofdstuk zijn de verwachtingen op basis van de literatuur veelal terug gevonden en van enkele is duidelijk geworden dat ze een te smalle verwachting uitspreken. Er zijn namelijk meerdere manieren waarop een specifieke determinant van participatie van invloed kan zijn. Daarnaast is voor verschillende determinanten besproken op welke manier ze de participatie beïnvloeden in plaats van alleen te laten zien dat ze de participatie beïnvloeden.

6.3 Overzicht per schaalniveau

Aan de hand van de literatuur en de analyse kan er een schets gevormd worden van hoe de respondenten de verschillende schaalniveaus zien in hun participatie. Eerder kwamen al de verschillende aspecten van het schaalniveau aan bod en ook de motivaties zijn besproken. Per schaalniveau zijn een gering aantal interviews afgenomen waardoor uitspraken over de verschillende schaalniveaus slechts een kleine waarde hebben voor de overdraagbaarheid. De vele overeenkomsten met de literatuur verhogen echter de betrouwbaarheid en de overdraagbaarheid van dit overzicht.

6.3.1 Straat

De straat is voor de respondenten een duidelijk afgebakend gebied. Daarnaast is er een grote verbondenheid met de straat, voornamelijk vanaf dat mensen kinderen hebben, vanaf dan wordt er meer belang gehecht aan de directe omgeving. De verbondenheid neemt toe als de straat een homogene bewoning heeft. Sociale projecten die in de straat worden opgezet zijn voor alle bewoners van het gebied. Voor dit kleine schaalniveau is er een groep mensen die graag weet wat voor mensen ze om zich heen hebben wonen. En hiermee bewust contact zoekt, wat in sommige gevallen leidt tot een participatieproject. Probleemgerichte participatie over de leefbaarheid is de straat makkelijk uit te voeren voor een individuele respondent. Dit komt door de beperkte grootte die het probleem kan hebben in de straat. De straat is een plek waarmee respondenten zich snel verbonden voelen en waarin makkelijk geparticipeerd wordt.

6.3.2 Buurt

Wat de buurt is, is voor de meeste respondenten niet duidelijk. Hoe duidelijk de afbakening is, hangt echter af van de ligging. Sommige buurten zijn fysiek duidelijk afgebakend en andere niet. Bij een duidelijke afbakening neemt de verbondenheid meestal toe. Meer mensen uit de buurt herkennen de buurt en zien de buurt als gemeenschappelijke buurt met een gemeenschappelijk belang. In buurten zonder duidelijke afbakening ontbreekt dit beeld van de gemeenschappelijke buurt snel. Daarnaast neemt de verbondenheid toe bij een homogene bewoning van de buurt. De buurt wordt eigenlijk pas interessant voor respondenten nadat ze kinderen hebben gehad en zo

meer een netwerk in de buurt krijgen via de kinderen en belang hechten aan de directe omgeving. In een buurt met een grote verbondenheid wordt sneller een netwerk opgebouwd van waaruit participatie georganiseerd kan worden. Wanneer dit op sociaal gebied wordt georganiseerd is dit vaak voor alle belangstellenden uit de buurt, al is de participatiegraad vaak lager dan bij sociale projecten in de straat. Daarnaast ontstaan er in de buurt thematisch gericht participatie, gericht op een doelgroep met een specifieke interesse. Probleem gerichte participatie in de buurt kan gezien worden als participatie gericht op een specifieke doelgroep, de mensen in de buurt met een probleem of mensen die last hebben van het probleem. De buurt is een plek waarin respondenten zich verbonden kunnen voelen en waarin participatie onder de beschreven omstandigheden eenvoudig kan ontstaan.

6.3.3 Wijk

De wijk is voor veel respondenten geen schaalniveau waar veel verbondenheid mee is. Uitzondering is een wijk die een zeer duidelijke afbakening heeft, hier voelen de respondenten zich verbonden met de wijk. De twee projecten uit dit onderzoek die op wijkniveau plaatsvonden, waren in wijken die een duidelijke afbakening hadden ten opzichte van andere wijken. Participatie georganiseerd op wijkniveau is vaak in samenwerking met officiële instanties. Het wijkniveau wordt een relevant schaalniveau omdat overheden dit schaalniveau aanhouden, in geval van samenwerking wordt er snel naar het wijkniveau gekeken. Wanneer er veel wordt georganiseerd vanuit de overheid voor dit schaalniveau, zal de participatie niet helemaal uit blijven. Respondenten zoeken soms naar mogelijkheden om te participeren, wanneer deze voornamelijk op wijkniveau worden aangeboden zal er op dit schaalniveau geparticipeerd worden ondanks de lagere verbondenheid. Voor zowel sociale als probleemgericht participatie geldt dat op dit schaalniveau geen projecten worden georganiseerd voor iedereen uit de wijk, daarvoor is de wijk te groot. Participatie op dit schaalniveau is thematisch gericht.

6.3.4 Stad

Met de stad hebben de respondenten meer verbondenheid dan met de wijk, maar een ander soort verbondenheid dan met de straat of buurt. Verbondenheid met de straat of buurt is een combinatie van de verbondenheid met het gebied en de verbondenheid met de mensen. In de stad is de verbondenheid met de mensen lager. De verbondenheid het gaat meer over het gebied of thema's. Dit schaalniveau is het enige schaalniveau waarmee jongeren zich sterk verbonden voelen. De verbondenheid met de stad leidt soms tot participatie en is thematisch opgezet. Vaak wordt het schaalniveau van de stad gebruikt om kleinere participatieprojecten op schalen. In de stad zijn meer mensen van een specifieke doelgroep wat het initiatief kansrijker maakt.

7. Conclusie

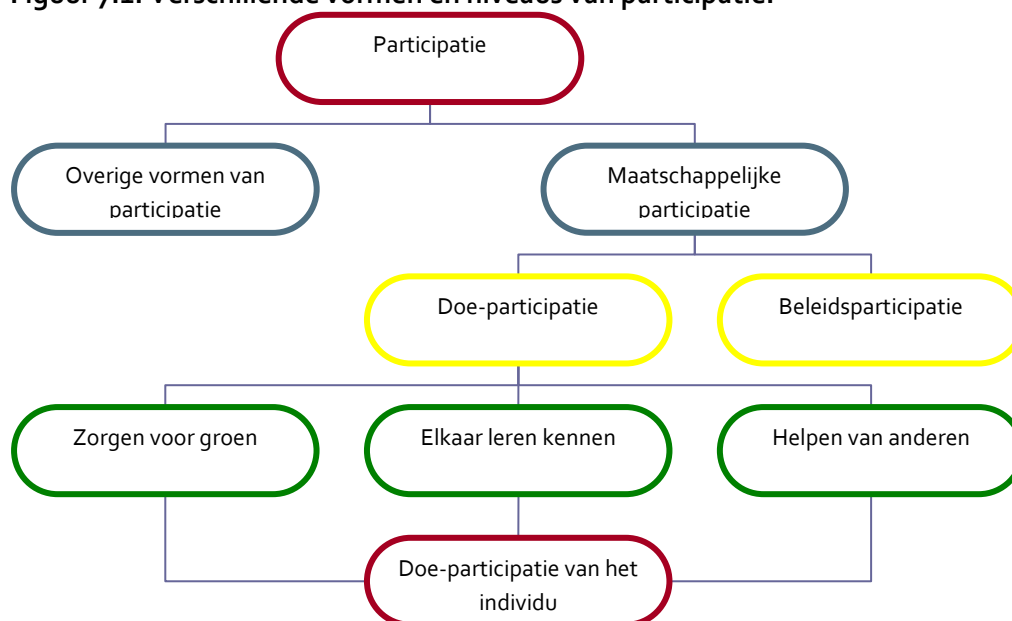
7.1 Inleiding

In het onderzoek is getracht te achterhalen wat de invloed van het schaalniveau op de mate van doe-participatie is. Daarbij is de aandacht gericht op verschillende niveaus van detail, te weten het individu, drie categorieën van doe-participatie en doe-participatie als geheel. In de literatuur is gezocht naar een definitie voor doe-participatie en naar de motivaties die een individu kan hebben om te participeren. Vervolgens werd onderzocht welke invloeden het schaalniveau kan hebben op die motivaties. Het empirische deel van het onderzoek vindt plaats in Utrecht en Amersfoort, daar zijn interviews gehouden. Met de interviews is onderzocht hoe de keuzes voor doe-participatie beïnvloedt worden door het schaalniveau. Uit de analyse en de literatuur blijkt dat het schaalniveau invloed heeft op de keuzes van de respondenten voor hun participatie. In dit hoofdstuk worden de invloeden en de implicaties van de resultaten besproken. Vervolgens wordt het onderzoek geëvalueerd en tot slot zullen aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

7.2 Conclusie

In het onderzoek is participatie een centraal begrip, het komt terug in de hoofdvraag en de eerste paragraaf van de theorie is besteed aan het beschrijven welke definitie van participatie precies gebruikt wordt voor dit onderzoek. Doordat het een begrip is waar veel mee bedoeld kan worden, is het als begrip een lastige term om mee te werken. Zelfs na het inkaderen van het begrip doe-participatie bleek dat verschillende type activiteiten onder doe-participatie vallen waarvoor verschillende oorzaak-gevolg relaties gelden. Dit maakt dat doe-participatie van beperkte waarde is wanneer het als een op zichzelf staande term wordt gebruikt. Het moet in de context worden gezien van de andere vormen van participatie.

Figuur 7.1: Verschillende vormen en niveaus van participatie.

Bron: eigen ontwerp.

Wanneer figuur 7.1 van boven naar beneden gelezen wordt is te zien dat het begrip participatie in veel verschillende onderdelen is op te delen. Alleen voor doe-participatie is de figuur nu gespecificeerd. Dit kan ook worden gedaan voor beleidsparticipatie of overige vormen van participatie, maar dat valt buiten het kader van dit onderzoek. Beleidsparticipatie en de andere vormen zullen na uitgebreide specificatie op het individuele niveau uitkomen, zoals dit ook voor doe-participatie is gedaan. De figuur maakt op deze manier duidelijk dat participatie en ook doe-participatie brede begrippen zijn.

Figuur 7.1 laat de besproken vormen van doe-participatie zien en zet ze in perspectief tot elkaar en tot participatie als geheel. De figuur maakt duidelijk dat participatie op verschillende niveaus van detail is te bestuderen. Binnen doe-participatie zijn een soort schaalniveaus te onderscheiden: Doe-participatie als geheel, de drie onderdelen en de doe-participatie van het individu. In dit onderzoek is elk van deze drie niveaus bestudeerd. Op elk niveau komen unieke resultaten naar voren. Door doe-participatie op deze manier te bestuderen kan het brede begrip toch specifiek onderzocht worden.

Voordat wordt ingegaan op *hoe* de verschillende relaties tussen het schaalniveau en doe-participatie werken moet duidelijk zijn *of* het schaalniveau daadwerkelijk de participatie beïnvloed. Anders zijn de verbanden zonder waarde. In het conceptueel model (paragraaf 3.1) is de verwachting opgesteld dat bepaalde onderdelen van het schaalniveau van invloed zijn op de motivaties die het gedrag van mensen beïnvloeden. De onderdelen van het schaalniveau zijn de grootte, de afbakening, het thema en de afstemming. Die onderdelen hebben invloed op de motivaties: het kunnen, het willen en de sociale positie. Het sterkste argument voor dit verband zijn de uitspraken van de respondenten zelf. Zij geven aan dat onderdelen van het schaalniveau van invloed zijn op hun participatie. Alle vier de onderdelen waren voor respondenten van invloed op de participatie. Uit de literatuur is op te maken dat motieven van de respondenten representatief zijn voor een grotere groep. Wat de respondenten aangeven is in overeenstemming met de literatuur. Op basis van de literatuur werd immers de verwachting opgesteld dat het schaalniveau van invloed zou zijn op de motivaties voor participatie. Er zijn expliciete verwijzingen naar onderzoeken die dit bevestigen. Zo stelt Gieryn (2000) dat mensen zich eerder verbonden voelen met een gebied dat duidelijk is afgebakend. Daarnaast stellen Verba e.a. (1995) dat overzicht ervoor zorgt dat mensen eerder iets kunnen doen. Het schaalniveau kan invloed hebben op het overzicht door de grootte van een gebied en een keuze voor een thema. Daarnaast kwam naar voren dat de verbondenheid met het gebied verschilt tussen de verschillende schaalniveaus (Hildago en Hernandez, 2001; Lewicka, 2010). Op basis van Verba e.a. (1995) kan ook gesteld worden dat de sociale positie en afstemming van het schaalniveau samenhangen. Dit samen maakt het aannemelijk dat het schaalniveau van invloed is op de motivaties.

Dat deze motivaties de mate van participatie beïnvloeden is op dezelfde manier te onderbouwen. In de literatuur is de theorie van gepland gedrag besproken en hierin komt naar voren dat de motivaties, het kunnen, het willen en de sociale positie van invloed zijn op het gedrag (paragraaf 2.2). Dit wordt bevestigd in de interviews, als de respondenten aangeven welke redenen ze hebben voor de participatie komen ook de motivaties naar voren die beïnvloed worden door het schaalniveau. Er zijn voor de respondenten meer motivaties van invloed dan alleen degene die door het schaalniveau beïnvloed worden. Het blijkt echter dat de motivaties elkaar onderling beïnvloeden. Het uiteindelijke gedrag wordt dus bepaald door een (on-)bewuste afweging van verschillende factoren, waar het schaalniveau een onderdeel van is.

Naast wat naar voren komt uit de interviews en de literatuur laat de uitvoering van de projecten zien dat het schaalniveau van invloed is. Wanneer respondenten een feest met mensen dicht uit de buurt organiseren, wordt dit vaak met de straat gedaan. De straat is daarvoor een duidelijk gebied en is duidelijk afgebakend en vaak een gepaste grootte. Een ander voorbeeld is Stichting Eet mee, waar de uitbereiding per gemeente plaats vindt. Of de Beekfeesten die door georganiseerd zijn door twee buurten, het opschalen ging hier met een hele buurt. Aan deze voorbeelden is te zien dat er door de respondenten in schaaleenheden gedacht wordt. Wat het aannemelijker maakt dat de onderdelen van het schaalniveau van invloed zijn op de mate van participatie. Dat schaal de doe-participatie beïnvloedt, rechtvaardigt het onderzoek naar werking van de relaties tussen schaal en doe-participatie.

Individu

Het interessante aan het onderzoek naar de werking van schaalniveau en participatie op het niveau van het individu is dat er steeds een uniek verhaal verteld wordt over waarom iemand participeert. Duidelijk wordt wat momenten zijn dat iemand besluit iets te gaan doen en wat redenen zijn voor de keuze om te starten met een participatieproject. Wanneer op individueel niveau gekeken wordt naar de redenen waarom een persoon participeert, lijken het vaak kleine dingen die toevallig gebeuren. Deze kleine voorvallen zijn vaak te herleiden tot het willen, het kunnen en de sociale positie van de respondent (Verba, e.a., 1995). Het is lastig om op dit niveau conclusies te trekken over wat de invloed van het schaalniveau is en welke motivaties van invloed zijn op de participatie, juist doordat het zulke onbenullige redenen lijken. Pas wanneer respondenten met elkaar vergeleken worden zijn er verschillen en overeenkomsten aan te wijzen.

Voor het onderzoek is het van belang zijn in hoeverre de motivaties overeenkomen en in welke mate ze verschillen. De overeenkomst van de motivaties zit erin dat ze allen zijn te herleiden tot het willen, het kunnen en de sociale positie. Dat blijkt de overkoepelende factor van de motivaties. Vanuit deze motivaties zijn weer verbanden te zien met de schaal. Dit is echter weer zeer verschillend. Bij specifieke motivaties zijn specifieke onderdelen van de schaal van invloed. Een voorbeeld is de respondent bij buurthuis Ubuntu, zij richten zich op daklozen en zullen dus niet vragen waar iemand vandaan komt. Door deze specifieke eigenschap is de afbakening thematisch. Juist doordat elk individu van deze specifieke motivaties heeft komt het schaalniveau steeds op een andere manier terug. Bij de individuele respondenten komen de motivaties en het schaalniveau duidelijk terug, maar steeds met zeer specifieke verbanden. Hoewel de verschillende voorvallen kunnen worden ondergebracht onder een gemeenschappelijke noemer blijven de verbanden die voor deze voorvallen zeer specifiek en afhankelijk van de context.

Categorieën

Het bekijken van de motivaties en invloed van schaal op het niveau van verschillende categorieën van doe-participatie geeft de mogelijkheid de zeer specifieke individuele verbanden te bundelen. Op deze manier kunnen bepaalde eigenschappen van het schaalniveau gekoppeld worden aan onderdelen van een participatieproject. Projecten binnen een categorie hebben bepaalde overeenkomsten in opzet en doel. Dit maakt dat bepaalde eigenschappen van het schaalniveau bij projecten binnen een categorie op een gelijke manier van invloed zijn. Door op dit niveau naar de invloed van schaal te kijken wordt het mogelijk welke eigenschappen van schaal bij welke specifieke onderdelen van een project aansluiten. Binnen dit onderzoek is onderscheid gemaakt naar drie

categorieën: elkaar leren kennen, het helpen van anderen en inzet voor groen. Per categorie is gekeken op welke manier het schaalniveau aansluit bij de onderdelen van de participatieprojecten.

Tabel 7.1: Elkaar leren kennen

Schaaleigenschap:	Eigenschap van het type project:	Van invloed op:
Grootte	Voor klein gebied	Overzicht. Een klein project is overzichtelijk en makkelijk uit te voeren.
		Verbondenheid. Mensen kennen elkaar.
Afbakening	Duidelijke afbakening van straat of buurt	Respondenten voelen zich verbonden en zien straat of buurt als hun eigen gebied.
		Overlap van individuele buurten, gemeenschappelijke verbondenheid.
Thema	Gericht op straat/buurt	Thema heeft bijna geen invloed, dit type project is vooral gebiedsgericht.
Afstemming	Geen grote problemen	Afstemming met gemeente is van ondergeschikt belang. Mogelijk in de gevallen dat er niet geparticipeerd wordt is samenwerking met de gemeente wel van belang om problemen op te lossen.
		Projecten makkelijk opgestart door overzicht en afwezigheid problemen.

De categorie 'elkaar leren kennen' is van alle categorieën het sterkst gericht op een gebied en niet op een thema. Projecten in deze categorie richten zich op kleine gebieden, dit maakt het overzichtelijk om een project uit te voeren en met deze gebieden is de meeste verbondenheid, omdat mensen elkaar kennen of elkaar (beter) willen leren kennen. De afbakening van het gebied is duidelijk, daarmee is duidelijk voor wie de projecten bedoeld zijn en wie er in kunnen participeren. Tevens vergroot de afbakening de verbondenheid (Gieryn, 2000). Dit type projecten worden relatief eenvoudig opgestart, het vindt plaats doordat het niet al te veel moeite kost. Vaak heeft het gebied een hoge organisatiegraad, wat inhoudt dat er veel contacten zijn en mensen makkelijk iets samen ondernemen, dit zorgt voor een toename van dit type participatie (Uitermark en Duyvendak, 2006). Wanneer er veel ontevredenheid of grote problemen zijn in een gebied, zal dit type participatie weinig voorkomen. Lastig op te lossen problemen leiden vaak tot een lage organisatiegraad en weinig behoefte om elkaar te leren kennen. Dit type participatie neemt af bij toename van problemen (Leidelmeijer, 2012).

Tabel 7.2: Helpen van anderen

Schaaleigenschap:	Eigenschap van het type project:	Van invloed op:
Grootte	Vind plaats op verschillende schalen.	Grootte is van ondergeschikt belang, maar bepaalde grootte is wel nodig om voldoende mensen uit doelgroep te vinden voor het project.
Afbakening	Ruimtelijke afbakening is vaag	Er kunnen makkelijk mensen participeren van buiten het gebied.
Thema	Afbakening is	Verbondenheid en willen. Respondenten voelen zich

	thematisch gekozen.	verbonden met het thema.
Afstemming	Op grens gemeentelijke taken	Afbakening. Afstemming van gemeente is van belang bij samenwerking met officiële instanties. In geval van samenwerking wordt ook ruimtelijke afbakening scherper.

Het 'helpen van anderen' is het meest gericht op een thema en minder sterk op een gebied. De thematische gerichtheid maakt dat de ruimtelijke afbakening minder scherp wordt gesteld. De afbakening is thematisch gekozen en past bij een doelgroep waarvoor mensen zich inzetten en participanten die zich verbonden voelen met die doelgroep. Dat mensen zich inzetten voor een project omdat ze zich verbonden voelen met het doel ervan kwam al terug in de literatuur (Leijenaar en Niemoller in Dekker, 1999). De grootte van een project is vrijer om te kiezen, wanneer er geen duidelijke afbakening is. De aanwezigheid van een maximum capaciteit in het aantal mensen waarvoor een project zich kan inzetten, zorgt ervoor dat de grootte niet oneindig toeneemt. Tevens is er een minimum aantal mensen uit een doelgroep nodig, anders komt het project niet van de grond bij een gebrek aan noodzaak. Hierdoor kan het gebied waarvoor een project zich inzet groot worden. In tegenstelling tot de andere categorieën is er in deze categorie een zekere hoeveelheid problemen nodig, waarvoor respondenten zich kunnen inzetten. Dit komt terug in de theorie (Leidelmeijer, 2012). Er moet een noodzaak zijn om te starten met een project. De afbakening van dit type projecten kan door samenwerking met officiële instanties scherper worden. Wanneer projecten plaatsvinden op de grens van de zorgplicht van overheden, vindt deze samenwerken in sommige gevallen plaats. Die instanties hebben een duidelijke afbakening voor welke gebieden ze zich inzetten, door samenwerking met die instanties wordt meer rekening gehouden met die grenzen.

Tabel. 7.3: Inzet voor groen

Schaaleigenschap:	Eigenschap van het type project:	Van invloed op:
Grootte	Hoeveelheid groen/grond	De hoeveelheid werk. Dit moet overeenkomen met de beschikbare middelen die de respondent heeft, het beïnvloedt het kunnen.
Afbakening	Beschikbaar stuk grond is zeer scherp afgebakend.	Plek van participatie. Dit zal niet buiten het afgebakende gebied plaatsvinden.
Thema	Interesse voor groen	De verbondenheid. Een respondent met interesse voor groen zal zich willen inzetten.
Afstemming	Afvoer compost	Hoeveelheid werk. Wanneer de gemeente dit doet, kost het minder moeite en is het makkelijker vol te houden.
	Aanpak vandalisme gemeente	Kunnen en willen. Wanneer vandalisme wordt aangepakt blijft het leuker om te participeren. Het is niet een probleem wat respondenten zelf aan kunnen dus zonder hulp gemeente gaat het niet.

In de categorie 'inzet voor groen' wordt vaak gewerkt op een afgebakend stuk grond, dit heeft invloed hoe het project eruit ziet, hoe respondenten participeren en op het schaalniveau van het project. De grootte van de te bewerken grond heeft te maken met de intensiviteit van de bewerking van de grond. Wanneer er alleen licht onderhoud gedaan hoeft te worden kan het een relatief groot gebied zijn van een buurt of wijk, maar als voor alles gezorgd moet worden, zal het zich beperken tot enkele vierkante meters. De afbakening van de grond is zeer scherp en hangt af van de hoeveelheid werk. Waar de participanten bij een project vandaan mogen komen is minder scherp afgebakend, dan gaat het er om of de participant zich verbonden voelt met het groen. In tegenstelling tot de andere categorieën is bij de 'inzet voor groen' zowel veel verbondenheid met het gebied als met het thema. De afstemming met de gemeente is belangrijk om het werk voor de respondenten haalbaar te houden. Veel projecten zijn niet mogelijk zonder de hulp van de gemeente met groot snoeiwerk, afvoer van compost en tegen gaan van vandalisme. De nadruk die in de theorie gelegd wordt op het belang van de rol van de gemeente (Hurenkamp e. a., 2006), geldt voor deze categorie. Bij lastige problemen is er een wisselwerking met beleidsparticipatie, de gemeente wordt meer gezocht bij de lastige problemen (Leidelmeijer, 2012). Respondenten uit deze categorie hebben er geen problemen mee om werk te doen wat onder de taken van de gemeente valt, een motivatie is soms: 'Ik kan het beter dan de gemeente.'. Voor deze categorie geldt dus niet dat het uitvoeren van gemeentelijk beleid demotiverend werkt (SCP, 2014).

Bij het kijken naar de invloed van schaal op het niveau van de categorieën, is te zien dat het om zeer specifieke verbanden gaat. Één eigenschap binnen een project kan bepalen of een onderdeel van schaal van invloed is op het project. Wanneer bijvoorbeeld binnen een project geen compost hoeft te worden afgevoerd, is afstemming daarover overbodig, maar wanneer dat wel moet gebeuren, kan het van invloed zijn op het voortzetten van een project. Het belang van de verschillende eigenschappen en de grote invloed op de schaal, maakt het moeilijk om over de algemene invloed van schaal op doe-participatie te spreken. De invloed van schaal blijkt zeer specifiek te zijn. Hier kan een vergelijking worden gemaakt met het weer. Over het weer is in algemene zin veel te zeggen, bijvoorbeeld of het droog blijft of gaat regenen, maar om een goede voorspelling te doen, moet rekening worden gehouden met zeer specifieke variabelen. Wanneer een kleine variabele afwijkt van de aannames kan dat een grote invloed hebben op de algemene uitkomst. Dit geldt ook voor participatie en schaalniveau. Wanneer in algemene zin een uitspraak wordt gedaan over de invloed van het schaalniveau op doe-participatie, bijvoorbeeld een duidelijke afbakening zorgt voor meer participatie of een groter gebied maakt de participatie moeilijker, dan kloppen deze uitspraken in veel gevallen, maar een kleine verandering in een situatie kan ervoor zorgen dat die regel niet geldt. Op de algemene uitspraken zijn dus veel uitzonderingen.

In de literatuurstudie is hier ook een voorbeeld van gegeven. In paragraaf 2.1.4 komt naar voren dat de onderzoeken van Bolt en Ter Maat (2005) en Lelieveldt (2004) tegenstrijdig zijn. Op het gebied van opleidingsniveau en geslacht als determinanten voor doe-participatie geven ze tegenstrijdige uitkomsten. Het blijkt dat beide verwachtingen kloppen, maar dat het afhangt van omgevingsfactoren zoals type problemen in de wijk. In dit onderzoek komt ook naar voren dat de uitkomsten tegenstrijdig kunnen zijn, maar bij het opsplitsen van de uitkomsten naar categorie, worden de tegenstrijdigheden verklaard.

Op deze manier kunnen de verbanden die in de theorie naar voren zijn gekomen worden toegewezen aan een specifieke categorie. Binnen elke categorie ligt de nadruk op unieke verbanden die in de andere categorieën minder of niet voorkomen. In de theorie kwam aan bod dat

de homogeniteit in een gebied de gemeenschappelijke belangen en zo de verbondenheid vergroot (Irvin en Stansbury, 2004). Dit verband geldt vooral binnen de categorie 'elkaar leren kennen'. Verder kwam aan bod dat mensen zich eerder identificeren met duidelijk afgebakende gebieden (Gieryn, 2000). Een reden hiervoor is dat individuele gebieden van interesse dan een sterke overlap hebben (RMO, 2009). Dit komt ook het sterkst terug bij de categorie 'elkaar leren kennen'. Echter de overlap van gebieden van interesse kan ook worden gezien als overlap in interesse voor een bepaald thema en binnen die interesse vinden mensen elkaar met een bepaalde homogeniteit. Deze relaties kunnen dus los worden gezien van een gebied en worden gekoppeld met een thematische verbondenheid. Op die manier gelden deze relaties voor de categorieën 'inzet voor groen' en 'helpen van anderen'. Er is een onderscheid te maken tussen gebiedsverbondenheid en thematische verbondenheid.

Een andere relatie die aan bod is gekomen is de invloed van problemen (Leidelmeijer, 2012). Het blijkt dat de aanwezigheid van problemen nadelig voor de doe-participatie, dit geldt vooral voor de categorieën 'elkaar leren kennen' en 'inzet voor groen'. Voor de categorie 'helpen van anderen' is juist een zekere mate van problemen nodig. Een verklaring voor de beschreven U-curve van verbondenheid en schaalniveau (Hidalgo en Hernandez, 2001; Lewicka, 2010) is te vinden in de hoge verbondenheid met kleine gebieden die te vinden is bij de categorie 'elkaar leren kennen'. In de middelste schalen is weinig verbondenheid, maar via bepaalde thema's voelen mensen zich weer meer verbonden met de stad, dit komt meer terug in het 'helpen van anderen'.

Dat deze verbanden allemaal terugkomen is een bevestiging voor de verbanden uit de theorie. De gezochte relaties bestaan bij de respondenten, echter gelden deze voor een specifiek type doe-participatie. Wanneer er geen onderscheid gemaakt wordt naar categorieën is het bewijs voor de relatie te vinden zonder dat het inzicht in het onderwerp vergroot wordt. Er worden dan conclusies getrokken over een grote groep, die maar voor een specifiek deel van de groep gelden.

Geheel

Het bestuderen van de groep respondenten als geheel biedt de mogelijkheid om in te zoomen op de aspecten van het schaalniveau: de grootte, de afbakening, het thema en de afstemming. Op welke manier beïnvloeden deze aspecten de participatie?

Grootte:

- De grootte van het gebied van participatie is van invloed op de hoeveelheid werk dat binnen het project gedaan moet worden. Hoe groter het gebied hoe meer werk en hoe kleiner hoe minder werk verricht hoeft te worden. De hoeveelheid werk beïnvloed de hoeveelheid tijd die besteed moet worden aan een project. Dit kan een project op verschillende manieren beïnvloeden. Wanneer de grootte van het gebied vaststaat is moeten er voldoende participanten worden gevonden die voldoende tijd hebben om aan het project te werken. Wanneer een participant te weinig tijd heeft zal hij niet participeren (Verba e.a., 1995) en wanneer er te weinig participanten zijn gaat het project niet door. Wanneer de grootte niet vaststaat kan een participant een gepaste grootte zoeken die overeenkomt met de tijd die beschikbaar is. De grootte van een project hangt dus sterk samen met de beschikbare tijd van de participanten.
- De grootte is ook van invloed op de complexiteit. Grotere gebieden zijn moeilijker te overzien dan kleinere. Voor participanten zijn kleinere gebieden overzichtelijker dan grotere. De vaardigheden en het zelfvertrouwen dat participanten hebben is van invloed op het overzicht dat de participanten hebben (Verba e.a., 1995). Participanten die makkelijk

het overzicht kunnen bewaren zullen zich dus eerder voor een groter gebied inzetten dan participanten die dit niet kunnen.

- Voor een participatieproject zijn voldoende deelnemers nodig, dit zijn participanten en eventueel mensen uit de doelgroep waarvoor een project is opgezet. De groep participanten is nodig voor voldoende kennis en tijd, de doelgroep moet groot genoeg zijn zodat er wat bereikt kan worden voor die groep. De grootte van een gebied wordt beïnvloed door het aantal mensen dat in het gebied woont en of er voldoende mensen uit de doelgroep wonen. Het aantal mensen dat in een gebied te vinden is, verschilt per doelgroep en per locatie. Voor de projecten bestaat een ondergrens van grootte omdat er voldoende mensen moeten zijn.
- Wanneer de keuze voor een gebied eenmaal gemaakt is, gaan de participanten zich steeds meer verbonden voelen met het gebied waarin ze participeren. Daarnaast zijn ze bekend met hoe het werk gaat binnen het gekozen gebied. Dit maakt dat wanneer de keuze voor een gebied gemaakt is en de participanten daaraan gewend zijn er weinig behoefte is om de grootte te veranderen. De huidige grootte bevat goed en dan wordt daar niet graag van afgeweken.

De bovenstaande punten beïnvloeden de grootte van een project op verschillende manieren. Uit de punten hoeveelheid en complexiteit komt naar voren dat participatie in een zo klein mogelijk gebied het makkelijkst is, dus waarschijnlijk het meeste voor zal komen. Wanneer mensen inschatten dat ze een verandering teweeg kunnen brengen zullen ze eerder participeren (Bolt en ter Maat, 2005; Leidelmeijer, 2012). Het hebben van voldoende deelnemers om een bepaald probleem op te lossen of het hebben van voldoende mensen uit een doelgroep geeft echter een ondergrens voor de grootte een participatieproject. De bekendheid en verbondenheid die mensen met een project hebben zorgt ervoor dat ze graag de grootte houden zoals die is. De drang om te veranderen verdwijnt wanneer er eenmaal een grootte is gekozen. Bij de start van een project speelt de verbondenheid een rol in de keuze van de grootte van het gebied, met welk gebied of doelgroep respondenten zich verbonden voelen is dan van belang. Bij grote verbondenheid kunnen gebrek aan vaardigheden of tijd makkelijker overwonnen worden door de respondenten.

De sterkte van de invloed van de bovenstaande punten verschillen per project en per respondent. Niet iedereen kan evenveel werk doen, omdat mensen niet evenveel tijd hebben en in dezelfde tijd kunnen sommige mensen meer doen dan anderen. Zij gaan effectiever te werk doordat ze het werk vaker hebben gedaan of er meer bekwaam in zijn door bijvoorbeeld opleidingen. Voor complexiteit werkt het net zo, sommige mensen kunnen beter het overzicht bewaren of mensen die lang in een gebied wonen weten meer van wat er speelt waardoor ze meer overzicht hebben en zo makkelijker iets kunnen doen voor een groter gebied door meer overzicht.

Overzicht, tijd, bekendheid en verbondenheid die participanten kunnen hebben zijn vooral persoonlijke factoren die per persoon kunnen verschillen. In de bovenstaande punten komen ook omgevingsfactoren naar voren, de complexiteit van relaties, regelgeving en problemen die spelen in een gebied en de mensen dan in een gebied wonen die bereid zijn deel te nemen aan een project of tot een doelgroep behoren. Dus zowel persoonlijke factoren als (de perceptie op) omgevingsfactoren zijn van invloed op de grootte.

Afbakening:

- De afbakening, de begrenzing van een gebied, kan voor iedereen duidelijk zijn en voor iedereen hetzelfde of vaag en voor iedereen verschillend. Een duidelijke fysieke afbakening

zorgt ervoor dat mensen het idee hebben dat ze in een gemeenschappelijke buurt of staat wonen. Het creëert een wij-gevoel (Gieryn, 2000). Deze verbondenheid maakt dat mensen die een duidelijk afgebakend gebied wonen en het wij-gevoel ervaren sneller zullen participeren. Een onduidelijke afbakening leidt minder snel tot verbondenheid omdat de mensen in een onduidelijk afgebakend gebied zich minder herkennen in elkaars verbondenheid. De verbondenheid die dan ontstaat is dus minder gemeenschappelijk en leidt daardoor minder snel tot doe-participatie (RMO, 2009).

- De afbakening heeft een sterke invloed op de locatie van een participatieproject. De afbakening kan worden gevormd door fysieke grenzen of administratieve grenzen. Beide type grenzen zorgen ervoor dat een project zich eerder zal uitbreiden binnen een afgebakend gebied dan over de grenzen heen. Bij respondenten (Interview, Eet mee; Interview Straatfeest studentenvereniging) die nadachten over groei bleek dat een project zich vaker uitbreidt per afgebakend gebied in plaats van geleidelijk. Dus per straat in plaats van per huis, of per gemeente in plaats van per wijk. Op deze manier heeft de afbakening invloed op de grootte van het gebied van participatie. De omvang wordt naast de punten die benoemd worden bij de grootte beïnvloed door bestaande grenzen.

Uit deze punten komt naar voren dat de afbakening van invloed is op de grootte van het project. Een scherpe afbakening begrenst de groei van een project. Wanneer het dan toch groeit zorgt de afbakening ervoor dat dit via schaaleenheden gaat. De afbakening zorgt voor herkenbare gebiedseenheden die hun plaats innemen in het denken over groei. Groei vindt sneller plaats via duidelijke schaaleenheden.

Binnen de invloed die afbakening heeft op de participatie zijn persoonlijke factoren en omgevingsfactoren terug te vinden. Fysieke of bestuurlijke grenzen die door gebieden lopen zijn duidelijke omgevingskenmerken die hun weerslag op de participatie hebben. Het effect van de afbakening op het wij-gevoel wordt versterkt wanneer binnen een gebied een homogene groep mensen woont. Dit is vooral duidelijk terug te zien binnen de categorie elkaar leren kennen. Of er in een gebied een homogene groep woont is weer een omgevingsfactor. De persoonlijke factoren die van invloed zijn op de afbakening zijn indirect, het is gaat voornamelijk over de perceptie op de omgevingsfactoren. Daarnaast is het van belang in welke mate mensen op zoek zijn naar de verbondenheid met omgeving.

Thema:

- Een keuze voor een thema is een keuze om een specifiek onderdeel van wat ergens speelt aan te pakken. Door op deze manier de inzet voor de participatie in te kaderen heeft een participant bij de inzet voor hetzelfde gebied meer overzicht en kost het minder tijd. Participatieprojecten als geheel kunnen zich richten op alles binnen één gebied, wat het werk complex maakt, of specifiek op één thema wat het werk minder complex maakt. Inzet voor een thema maakt de participatie eenvoudiger voor veel participanten. Daar komt nog bij dat wanneer iemand zich voor een specifiek thema kan inzetten dit een onderwerp kan zijn waar die persoon veel over weet. Dit vergroot het zelfvertrouwen van een participant en maakt de participatie nog eenvoudiger.
- Door een thema te kiezen kan een persoon zich inzetten voor een onderwerp waar diegene veel verbondenheid mee heeft. Met een specifiek onderwerp worden andere mensen aangesproken dan degene die zich willen inzetten voor een heel gebied. Door de inzet van

een project tot een onderwerp te beperken worden mensen aangesproken die zich specifiek met dat onderwerp verbonden voelen.

De inzet voor een thema is geen onderdeel van schaal dat duidelijke ruimtelijke kenmerken heeft. Het is een manier om met de ruimtelijke kenmerken om te gaan. Deze manier staat meer los van een gebied en verbindt zich sterk met een thema. Het thema heeft echter wel een ruimtelijke weerslag op de doe-participatie. Bij de inzet voor een specifiek thema moet nog steeds worden gekozen voor een grootte en afbakening. Deze keuzes moeten echter niet alleen ruimtelijk gemaakt worden, maar ook binnen het onderwerp. Hoe groot is het onderwerp waarvoor men zich wil inzetten en hoe duidelijk wordt dit afgebakend. Hierin gelden dezelfde regels zoals beschreven bij de grootte en afbakening. Ruimtelijk gezien is een thematisch opgezet participatieproject makkelijker op te zetten voor een groot gebied. Niet alle onderwerpen worden aangepakt binnen een gebied, wat veel scheelt in benodigde tijd en het maakt een gebied minder complex.

Afstemming:

- Bij een project kan onderscheid worden gemaakt in tussen initiatiefnemers en volgers. De initiatiefnemers van een project zijn degene die het meest nadenken over op welk schaalniveau het project moet plaatsvinden. Dit bepaalt de mogelijkheden voor de participanten die zich meer als volger opstellen. De afstemming heeft invloed op hoe de volgers inschatten van wat ze bij kunnen dragen aan een project en hoe moeilijk het is en hoeveel tijd het kost.

De afstemming is net als het thema een manier om met de schaal om te gaan. De initiatiefnemer van een participatieproject maakt in de afstemming keuzes die van invloed zijn op de mogelijkheden van anderen. Voor een volger kan een goed afgestemd gebied uitnodiging zijn om te participeren. Voor een initiatiefnemer is de afstemming van een project de afweging van zijn eigen willen en zijn mogelijkheden. Iemand die liever aansluit bij bestaande projecten heeft minder vrijheid in die keuze en zal zich moeten aanpassen aan de initiatieven die reeds aanwezig zijn. Door de afstemming van de initiatiefnemer van een project wordt de participatie van veel volgers bepaald. Hierin is de rol van de overheid ook belangrijk, zij kunnen als initiatiefnemer of in overleg met initiatiefnemers bepaalde dingen mogelijk te maken. Dit kan grote invloed uitoefenen op hoe een project eruit komt te zien.

Tot slot

Uit de analyse van het individuele niveau komt naar voren dat er vooral veel verschillen zijn en dat de vele verbanden tussen het schaalniveau en de mate van participatie zeer divers zijn. Wanneer de er onderscheid wordt gemaakt naar categorieën is te zien dat deze verbanden nog wel te bundelen zijn, maar blijkt ook dat door de diversiteit er voorzichtig moet worden omgegaan met uitspraken over doe-participatie als geheel, deze kunnen gemakkelijk bepaalde groepen uitsluiten. In het bekijken van doe-participatie als geheel zijn de invloeden van het schaalniveau voorzichtig gebracht. Er kan niet gezegd worden dat een duidelijke afbakening leidt tot meer participatie, maar wel dat het invloed heeft op de verbondenheid, wat in veel gevallen leidt tot meer participatie. Door deze verbanden bloot te leggen wordt het begrip van doe-participatie vergroot.

7.3 Implicaties van onderzoeksresultaten

Uit het onderzoek blijkt dat het schaalniveau de mate van participatie van een persoon beïnvloed. Daarnaast is onderscheid gemaakt naar de werking van participatie op de niveaus van het individu, de categorieën en doe-participatie. Aan deze uitkomsten van het onderzoek zijn twee belangrijke implicaties verbonden: het belang van het gebruiken van de schaaleigenschappen om participatie te beïnvloeden en het belang van het opsplitsen van de resultaten naar niveau en type participatie.

Dit onderzoek laat zien dat het schaalniveau een factor is waar rekening mee gehouden moet worden. Wanneer beleidsmakers het schaalniveau zo gebruiken dat het overzicht, verbondenheid en uitnodiging creëert, kan het bijdragen aan het activeren van groepen die niet actief zijn in de openbare ruimte. Op deze manier kan het schaalniveau dus bijdragen aan de groeiende vraag naar actieve inwoners (SCP, 2014). Juist omdat bepaalde groepen vaak niet betrokken worden bij participatie (Frieling e.a., 2014). Het schaalniveau is bruikbaar instrument om de participatie te bevorderen en nieuwe groepen te betrekken.

Tegelijk wordt uit het onderzoek duidelijk dat het schaalniveau de mate van participatie nu al beïnvloed, alleen zonder dat altijd begrepen wordt op welke manier. Schaal wordt gecreëerd door mensen (Brenner, 2001). Dat mensen de mogelijkheden hebben om invloed uit te oefenen op wie wel of niet door de schaal wordt aangetrokken tot participatie geeft ze de verantwoordelijkheid om dit op een eerlijke manier te doen. Op dit moment is dat nog niet mogelijk, omdat nog niet bekend is hoe dit gedaan kan worden. Er is dus een noodzaak voor vervolgonderzoek. Alleen wanneer meer bekend is over de relaties tussen het schaalniveau en de mate van participatie kan er op een eerlijke manier worden ingegrepen in het schaalniveau.

Ingrepen in het schaalniveau worden nu al overal gedaan en beïnvloeden bewust en onbewust de mate van participatie. De aanleg en afbraak van straten, buurten, wijken en steden gaat immers overal door. Dit heeft invloed op hoe mensen zich verbonden voelen met een gebied. Bewuste acties om participatie op gang te brengen maken gebruik van het schaalniveau. Zoals de wijkgerichte aanpak die 85% gemeenten toepassen (RMO, 2009). Dit onderzoek en literatuur (Lewicka, 2010) laat zien dat het wijkniveau niet het meest aansprekende onderwerp is voor bewoners. Het toont aan dat het huidige beleid niet het meest optimale beleid is. Het is van belang om te kijken hoe dit beter kan, want wie veel invloed heeft gekregen, heeft een grote verantwoordelijkheid af te leggen aan wie hem die invloed gaven.

Als tweede punt is het van belang dat resultaten en conclusies over participatie steeds direct worden verbonden met een specifiek onderdeel van participatie. In dit onderzoek zijn voor de factoren van het schaalniveau onderzocht welke invloed ze hebben op de participatie. Daaruit komt naar voren dat specifieke factoren voor specifieke personen en participatieprojecten gelden. Een onderdeel van schaal kan voor het ene project van cruciaal belang zijn om door te gaan terwijl het op een ander project geen invloed heeft.

Dat de factoren zo specifiek zijn en sterk kunnen wisselen tussen verschillende type participatieprojecten, toont het belang aan dat er duidelijk onderscheid gemaakt wordt in de resultaten per type participatie. Dit gebeurt nu nog te weinig (Jager-Vreugdenhil, 2007). Om doe-participatie te onderzoeken worden vaak verschillende type activiteiten tegelijk gemeten onder de noemer doe-participatie. De verschillende activiteiten onder dezelfde noemer maken de resultaten van die onderzoeken minder betrouwbaar en daardoor minder bruikbaar. Terwijl het belangrijk is

om onderscheid te maken zodat duidelijk wordt wat invloed heeft op welk type mensen en welk type participatie. Pas dan kan effectief beleid gevoerd worden.

7.4 Discussie

Representativiteit

Zoals in de conclusie al naar voren is gekomen, komen de uitkomsten van het onderzoek grotendeels overeen met de verwachtingen die op basis van de literatuur zijn opgesteld. Het kunnen, willen en de sociale positie bleek in te literatuur de aanleiding voor de participatie te zijn. Bij de respondenten kwamen deze motieven ook naar voren. De grootte, de afbakening, het thema van het schaalniveau en de afstemming tussen de betrokkenen kwam zowel naar voren in de literatuur als bij de respondenten. Voor beide bleken dit de elementen te zijn die van invloed zijn op de participatie. Dit maakt het aannemelijk dat de resultaten een representatief beeld geven van hoe het schaalniveau van invloed is op de doe-participatie. Het maken van onderscheid naar projecten ervoor zorgt dat het beeld dat naar voren komt in de interviews nog beter aansluit bij de literatuur. De aansluiting bij de literatuur pleit ervoor dat de verdieping, van dit onderzoek de bestaande kennis, betrouwbaar is.

Generaliseerbaarheid

Het onderzoek is uitgevoerd in een context van Nederlandse steden voor een specifieke vorm van participatie. Dit betekent dat de resultaten gelden voor deze specifieke context. Het is echter aannemelijk dat dezelfde factoren een rol zullen spelen op een andere locatie of voor een andere vorm van participatie. De grootte, afbakening, thema en afstemming zullen echter op een andere manier betekenis krijgen. Dit geldt ook voor het kunnen, willen en de sociale positie.

Daarnaast is er in dit onderzoek de keuze gemaakt om respondenten te zoeken die deelnemen aan een participatieproject. Hierdoor blijven de motivaties van mensen die niet participeren onbekend. Het is mogelijk dat de mensen die niet participeren daar specifieke redenen voor hebben die niet aan bod zijn gekomen bij de respondenten. De onderzoeksresultaten kunnen daarom niet direct overgenomen worden voor de mensen die niet aan doe-participatie doen. Daar is nog vervolgonderzoek voor nodig.

Dit onderzoek geeft geen reden om specifieke motivaties voor participatie belangrijker of groter te achten dan anderen. Door het geringe aantal respondenten kan elke motivatie wel of niet voor veel anderen belangrijk zijn. Het onderzoek geeft als het ware de mogelijke motivaties die zouden kunnen bestaan bij een persoon weer. Om uitspraken te doen over een specifieke populatie, moet onderzoek worden gedaan naar de motivaties voor participatie voor die specifieke populatie. Uitkomsten van een onderzoek op één schaal kunnen niet zomaar worden overgezet naar een andere schaal. Een verschuiving van de schaal in het onderzoek betekent dat het een andere hoeveelheid informatie betreft en een ander soort informatie. Het is een verschuiving in kwantiteit en kwaliteit.

Dit onderzoek dringt aan om minder onderdelen van (doe-)participatie te generaliseren naar (doe-)participatie in het algemeen. De resultaten uit dit onderzoek gelden dan ook specifiek voor de beschreven onderdelen van participatie. De generaliseerbaarheid van onderdelen van participatie naar participatie in het algemeen is dus laag.

Methode

De manier van onderzoeken heeft altijd invloed op de resultaten. Voor een onderzoeker is het onmogelijk om een volledig objectief onderzoek uit te voeren. In vergelijking met kwantitatief onderzoek wordt van kwalitatief onderzoek sneller gezegd dat het subjectief is (Kvale, 1992). Dit betekent dat de uitkomsten van het onderzoek altijd beïnvloed zijn door het perspectief van de onderzoeker. In hoofdstuk 3 van het onderzoek is aandacht voor hoe met de resultaten om wordt gegaan om deze zo objectief mogelijk te houden. Daarnaast zijn de in de andere hoofdstukken de stappen van het onderzoek beschreven zodat het perspectief van de onderzoeker bekend is en de resultaten gecontroleerd kunnen worden door anderen. Ondanks dat de resultaten van het onderzoek gecontroleerd zijn door de respondenten blijft het een interpretatie van de onderzoeker. Hierdoor zijn de uitkomsten nooit 100% representatief voor de respondenten.

Het houden van interviews is echter een geschikte methode gebleken voor het onderzoek. Er was voldoende ruimte voor de respondenten om hun verhaal te vertellen en de onderzoeker had voldoende gelegenheid om de gewenste onderwerpen aan bod te brengen en door te vragen. De interviews voor dit onderzoek zijn gehouden op de locatie van het participatieproject of bij de respondenten thuis. Door de interviews op de locatie van het project te houden krijgt de onderzoeker een beter beeld van de uitvoering van de participatie. Op de plek van de participatie hebben respondenten meer associaties met het project en kunnen ze meer vertellen. Daarnaast is het van invloed hoe lang iemand participeert. In dit onderzoek is daar weinig aandacht voor geweest, maar het beïnvloed het perspectief op het participatieproject van de deelnemer. Mogelijk kunnen de motieven voor de participatie veranderen wanneer de respondent al lang bezig is.

7.5 Vervolgonderzoek

De eerste intentie van dit onderzoek was om kwantitatief onderzoek te doen naar de invloeden van verschillende schaalniveaus. Dit bleek niet mogelijk aangezien de invloed van het schaalniveau op de motivatie van participanten niet eerder onderzocht was. Hierdoor was dit onderzoek eerst noodzakelijk voordat verder onderzoek naar de invloed van de verschillende schaalniveaus op de motivaties voor participatie gedaan kunnen worden. Dit onderzoek kan dus geen uitspraken doen over in welke aantallen de motivaties voor doe-participatie voorkomen en in welke mate de perspectieven op het schaalniveau voorkomen. Dit onderzoek biedt aanknopingspunten voor zulk vervolgonderzoek. In vervolgonderzoek vormen de uitkomsten van dit onderzoek input voor de vragen die aan de populatie van het onderzoeksgebied gesteld kunnen worden. De motivaties voor participatie en de invloed van het schaalniveau moeten op een begrijpelijke manier worden overgezet naar een vragenlijst. Wanneer dat lukt, is een kwantitatieve methode geschikt voor dat onderzoek.

Vervolgonderzoek moet onderscheid maken naar verschillende groepen, rekening houden met de verschillende soorten participatie en rekening houden met de participatie op verschillende schaalniveaus. Wanneer dit niet gebeurt, geven de uitkomsten een gemiddelde van verschillende groepen weer terwijl de gemiddelde groep mogelijk niet bestaat in het onderzochte gebied. Dit hoeft geen probleem te zijn wanneer het alleen wordt gebruikt om weer te geven hoeveel participatie er is, maar het wordt een probleem wanneer het gebruikt wordt in verder onderzoek of in beleidsvoering. De uitkomsten gelden dan namelijk voor niemand.

Naast het kwantificeren is het interessant om het onderzoek uit te breiden naar verschillende type plaatsen. In het theoretisch kader kwam al naar voren dat in landelijke gebieden

mogelijk andere verbanden gelden. Ook kan gekeken worden of grotere schaal eenheden zoals regio's invloed hebben op de participatie. Vooral van de gebieden waar mensen een sterke verbondenheid mee hebben, is er mogelijk veel invloed op de participatie. Daarnaast kan onderzoek naar zowel beleidsparticipatie als doe-participatie nuttige inzichten opleveren. Het is mogelijk dat bepaalde aspecten van schaal meer aanzetten tot een specifieke vorm van participatie. Vervolgonderzoek kan zich ook richten op mensen die niet participeren. Dit kan het begrip van de relatie tussen schaalniveau en participatie vergroten. Het onderzoek zou uitgevoerd kunnen worden met andere methoden zoals een focusgroep of een schriftelijke methode, daarin komen mogelijk andere aspecten duidelijker naar voren.

In de literatuur komt naar voren dat persoonskenmerken een belangrijke rol spelen in vervolgonderzoek is het interessant om te zien op welke manier de persoonskenmerken terugkomen bij verschillende type participatie.

Al de bovenstaande mogelijkheden voor vervolgonderzoek zullen het inzicht van de invloed van het schaalniveau op de participatie vergroten. Op die manier kunnen ze bijdragen aan een effectievere inzet van het schaalniveau voor participatie.

8. Reflectie

De gemaakte keuzes in de uitvoering van dit onderzoek hebben invloed op de resultaten. In dit hoofdstuk wordt op deze keuzes en het proces gereflecteerd.

In het onderzoek zijn verschillende fases doorlopen, in het begin was het concretiseren van het onderzoek een uitdaging. Het doel en de vorm van het onderzoek wordt steeds duidelijker naarmate het proces vordert. Zo was het in eerste instantie de bedoeling om kwantitatief onderzoek uit te voeren. Pas na het maken van een opzet voor een enquête, is besloten dat is op basis van de eerdere keuzes kwantitatief onderzoek niet de meest geschikte methode was.

Ook het schrijven van een theoretisch kader schiep steeds meer duidelijkheid over het doel en de vorm van het onderzoek. Door nieuwe literatuur te lezen werden eerdere vragen beantwoord en spitst het onderzoek toe op de gebieden waar nog vraag is naar nieuwe kennis. Daarnaast was het schrijven van een theoretisch kader een ethische test. Wanneer twee bronnen tegengestelde uitkomsten hebben is het makkelijker om kritisch te zijn op de bron die niet past binnen het eigen onderzoek. In de meeste gevallen konden de verschillen echter worden verklaard door nauwkeurig te kijken naar de methodes van de onderzoeken.

Na het verzamelen van de data was de focus voornamelijk gericht op de uitkomsten daarvan. Dit maakt dat de analyse voornamelijk beschrijvend werd. Voor het onderzoek is het echter van belang dat de resultaten in het kader van de theorie worden geplaatst. Door dit meer toe te voegen kon de bestaande kennis worden ontkracht en verdiept.

In dit onderzoek is de keuze gemaakt om respondenten te zoeken die participeerden in een project. Hierdoor komen alleen de meningen naar voren over het schaalniveau die van invloed zijn op een bestaande vorm van participatie. Meningen van mensen die inactief zijn, komen niet aan bod. Daarnaast waren de respondenten allemaal actief in doe-participatie. Het voordeel daarvan is dat de onderzoeksresultaten meer vergelijkbaar zijn. Een nadeel is echter dat de invloed van het schaalniveau op beleidsparticipatie niet aan bod komt terwijl het mogelijk is dat er een wisselwerking is tussen de twee vormen van participatie. Onder invloed van verschillende leefbaarheidsproblemen was er ook een wisselwerking tussen de beleidsparticipatie en doe-participatie.

De keuze voor steden in dit onderzoek beperkt de mogelijke motivaties voor participatie en de mogelijke invloeden van het schaalniveau daarop. Deze uitbreiding van het onderzoek is niet uitgevoerd omdat naast het onderzoek naar de steden geen ruimte voor zulk onderzoek was. Of in andere woorden het ontbrak aan het kunnen en het willen. De keuze voor de stad zelf is gemaakt omdat er in steden veel vraag is naar participatieprojecten en de gemeenten van grote steden dit actief stimuleren. In de steden is ook een hogere dichtheid van mensen en participatieprojecten dit vergroot de uitvoerbaarheid van het onderzoek.

Door in het onderzoek gebruik te maken van interviews was er voldoende tijd om te luisteren naar de respondenten en konden de vragen op verschillende manieren gesteld worden. Met deze methode zijn zoveel mogelijk nuances in de resultaten aangebracht. De interviews zorgen echter voor een bepaalde weergave van de resultaten. Andere vormen van dataverzameling kunnen zorgen voor een andere nadruk op de onderdelen. Om de tekortkomingen van dit onderzoek te ondervangen kan het onderzoek uitgebreid worden zoals beschreven is in paragraaf 6.4.

Literatuur

Aarts, N., C. Steuten, C. van Woerkum (2014), *Strategische communicatie*. Assen: Koninklijke Van Gorcum. Derde Druk.

Beckers, T., G. Spaargaren, B. Bargeman (2000), *Van gedragspraktijk naar beleidspraktijk: Een analytisch instrument voor een consument-georiënteerd milieubeleid*. Tilburg: Globus (Instituut voor Globalisering en Duurzame Ontwikkeling).

Beckers, T.A.M., E.W.F.P.M. Harkink, E.J. van Ingen, M.A. Lampert, B. van der Lelij, R. van Ossenbruggen (2004), *Maatschappelijke waardering van duurzame ontwikkeling: Achtergrondrapport bij de Duurzaamheidsverkenning*. Bilthoven: Milieu- en Natuurplanbureau van het RIVM.

Bolt, G., R. ter Maat (2005), *Participatie in de buurt*. Tijdschrift voor de Volkshuisvesting 6 (1), pp. 56-62.

Bovens, M. A. P., A. Wille (2011). *Diplomademocratie. Over de spanning tussen meritocratie en democratie*. Amsterdam: Uitgeverij Bert Bakker.

Brenner, N. (2001), *The limits to scale? Methodological reflections on scalar structuration*. *Progress in Human Geography* 25 (4), pp. 591-614.

Brown, B. B., D. D. Perkins, G. Brown (2004), *Incivilities, place attachment and crime: Block and individual effects*. *Journal of Environmental Psychology* 24, pp. 359-371.

Bryman, A. (2012), *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press Incl.

Burton, P. (2004), *Power to the people? How to judge public participation*. *Local Economy*, 19, 193-198.

CBS Statline (2015), *Regionale kerncijfers Nederland*. <http://statline.cbs.nl>. Geraadpleegd: 9 september 2015.

Dahl, R. A., E. R. Tufte (1973), *Size and Democracy*. Stanford: Stanford University Press.

Dekker, P. (red) (1999), *Vrijwilligerswerk vergeleken*. Sociaal en Cultureel Plan-bureau: Den Haag.

Denters, S.A.H., P.A.T.M. Geurts (1998), *Lokale democratie in Nederland: Burgers en hun gemeentebestuur*. Bussum: Coutinho.

Dreijerink, L., H. Kruize, I. van Kamp (2008), *Burgerparticipatie in beleidsvorming. Resultaten van een verkennende literatuurreview*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Frandsen, A. G. (2002), *"Size and electoral participation in local elections"*. *Environment and*

Planning C: Government and Policy, 20(6), pp. 853 – 869.

Frieling, M.A., Lindenberg, S.M. & Stokman, F.N. (2014), Collaborative Communities Through Coproduction: Two Case Studies. *American review of public administration* 44 (1), pp. 35-58.

Gemeente Amersfoort (2015a), Participatie: Meedenken en meepraten over uw eigen stad of buurt. <http://www.amersfoort.nl/4/participatie/Projecten,-participatie-en-inspraak-Participatie-en-inspraak-Participatie-Meedenken-en-meepraten-over-uw-eigen-stad-of-buurt.html>. Geraadpleegd 10 september 2015.

Gemeente Amersfoort (2015b), Zelf uw omgeving opfleuren met bloemen en planten. <http://www.amersfoort.nl/Zelfbeheer.html?highlight=zelfbeheer>. Geraadpleegd 10 september 2015.

Gemeente Utrecht (2015a) Wijkgerichte aanpak. <http://www.utrecht.nl/wijken-en-participatie/>. Geraadpleegd 10 september 2015.

Gemeente Utrecht (2015b) Utrechtse Participatiestandaard. <http://www.participedia.nl/utrechtse-participatiestandaard>. Geraadpleegd 10 september 2015.

Gemeente Utrecht (2015c) Jij maakt Utrecht. <https://www.jijmaaktutrecht.nl/>. Geraadpleegd 10 september 15.

Gieryn, T.F. (2000), A space for place in sociology. *Annual Review of Sociology* 26, pp. 463-496.

Guardia, J., E. Pol (2002), A critical study of theoretical models of sustainability through structural equation systems. *Environment and Behavior* 34, pp. 137-149.

Hidalgo, M.C., B. Hernandez (2001), Place Attachment: conceptual and empirical questions. *Journal of Environmental Psychology* 21, pp. 273-281.

Hogenstijn, M., D. van Middelkoop, K. Terlouw (2008), The established, the outsiders and scale strategies: studying local power conflicts. *The Sociological Review* 56(1), pp. 144-161.

Holland, R.W., B. Verplanken, A. van Knippenberg (2002), On the nature of attitude-behavior relations: the strong guide, the weak follow. *European Journal of Social Psychology* 32, pp. 869-876.

Howitt, R. (2002), Scale and the other: Levinas and geography. *Geoforum* 33 (3), pp. 299-313.

Hurenkamp, M., E. Tonkens, J. W. Duyvendak (2006), Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerparticipatie. UvA/Nicis.

Irvin, R. A., J. Stansbury (2004), Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review* 64, pp. 55-65.

Jager-Vreugdenhil, M (2007), Spraakverwarring over participatie. *Journal of Social Intervention* 20 (1), pp. 76-99.

Janssen, I. (2014) *Waarom de wijk niet werkt - Een verkennend onderzoek naar de visie op schaalniveau en place attachment binnen het gemeentelijke participatiebeleid*. Faculteit Geowetenschappen, Utrecht. Masterthesis.

Jones, P.S. (2003) 'Urban regeneration's poisoned chalice: is there an Impasse in (Community) Participation Based politics?' In *Urban Studies* 40 (3), pp. 581-601.

Kvale, Steinar (1992), Ten Standard Responses to Qualitative Research Interviews. *Journal of Phenomenological Psychology*, pp. 1 -31.

Larsen, C.A. (2002) *Municipal Size and Democracy: A Critical Analysis of the Argument of Proximity Based on the Case of Denmark*. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 25 (4), pp. 317 – 332.

Leaufort (2012), Hoe kun je een gedragsverandering beïnvloeden? <http://www.leaufort.nl/praktijk-themas/beïnvloeding-van-gedragsverandering>. Geraadpleegd: 2-8-2015.

Leidelmeijer, K. (2012), *Buurtparticipatie en Leefbaarheid*. Amsterdam: Rigo Research.

Lelieveldt H. (2004) Helping citizens helping themselves. Neighborhood improvement programs and the impact of social networks, trust, and norms of neighbourhood oriented forms of participation. In: *Urban Affairs Review* 39 (5), pp.531-551

Lewicka, M. (2005), Ways to make people active: The role of place attachment, cultural capital, and neighborhood ties. *Journal of Environmental Psychology* 25, pp. 381-395

Lewicka, M. (2010), What makes neighborhood different from home and city? Effects of place scale on place attachment. *Journal of Environmental Psychology*, 30, pp. 35-51.

Lewicka, M. (2011), Place attachment: How far have we come in the last 40 years? *Journal of Environmental Psychology* 31, pp. 207-230

Lowndes, V., H. Sullivan (2008), How low can you go? Rationales and challenges for neighbourhood governance. *Public Administration* 86-1, pp. 53-74

Michels, A. M. B.(2006), Citizen participation and democracy in the Netherlands. *Democratization* 13 (2), pp. 323-333.

Ministerie BZK (2010), *Help een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie BZK

Nordlund, A.M., J. Garvill (2002), Value structures behind proenvironmental behaviour. *Environment and Behavior* 34.6, pp. 740-756.

Oude Vrielink, M. J., T. M. F. van de Wijdeven (2007). *Wat Kan wél! Kan: Hoe bewoners zelf*

bijdragen aan sociale binding in de wijk. Tilburg/Rotterdam: Tilburgse School voor Politiek en Bestuur/SEV.

Pol, E. (2002), The theoretical background of the city–identity–sustainability network. *Environment and Behavior* 34, pp. 8-25.

Putnam, R., L. Feldstein, D. Cohen (2004), *Better Together: Restoring the American Community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur [Rli] (2014), *Doen en laten. Effectief milieubeleid door mensenkennis*. Rli, Den Haag.

Reed, M. (2008), Stakeholder participation for environmental management: A literature review. *Biological Conservation* 141 (10), pp. 2417-2431.

RMO (2009), *De wijk nemen: Een subtiel samenspel van burgers, maatschappelijke organisaties en overheid*. Amsterdam: Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling

Van Roosbroek, S., S. Van de Walle (2006). Dicht bij de burger? Vertrouwen, tevredenheid en legitimiteit op lokaal niveau. In: De Rynck, F. & Waeyenberg, E. (eds.), *Lokale besturen in Vlaanderen: intra- en interbestuurlijk doorgelicht*. Jaarboek Steunpunt Bestuurlijke Organisatie Vlaanderen. Brugge: Die Keure. pp. 7-29

Rosenthal, R. (1994), On Being One's Own Case Study: Experimenter Effects in Behavioral Research research-30 years later. In WR Shadish & S. Fuller (Eds.), *The social psychology of science*, pp. 214-229.

Rowe, G., L. Frewer (2000). Public participation methods: a framework for evaluation. *Science Technology and Human Values*, 25, 3-29.

Saegert, S. (1989), Unlikely leaders, extreme circumstances: Older black women building community households. *American Journal of Community Psychology* 17, pp. 295-316.

SCP, Sociaal Cultureel Planbureau (2014), *Burgermacht op eigen kracht? Sociaal Cultureel Planbureau*. Den Haag.

Spaargaren, G. T. Beckers, S. Martens, B. Bargeman, T. van Es (2002), *Gedragspraktijken in transitie. De Gedragspraktijkenbenadering getoetst in twee gevallen: Duurzaam wonen en Duurzame toeristische mobiliteit*. Tilburg: Globus (Instituut voor Globalisering en Duurzame Ontwikkeling).

Tuan, Y. (1977), *Space and Place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press

Uitermark, J., J. W. Duyvendak (2006), *Essay Mensen Maken de Stad: Ruimte maken voor straatburgerschap*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam, UvA.

Uzzell, D., E. Pol, D. Badenas (2002), Place identification, social cohesion, and environmental sustainability. *Environment and Behavior* 34, pp. 26-53.

Verba, S., K. L. Schlozman, H. E. Brady (1995). *Voice and equality: Civic voluntarism in American politics*. Cambridge: Harvard University Press.

VNG (2009), *Een stap verder met wijkgericht werken*. Deventer: Ministerie van Binnenlandse Zaken & VNG

Voogd H., J. Woltjer (1999), The communicative ideology in spatial planning: some critical reflections based on the Dutch experience. *Environment and Planning B: Planning and Design* 26-6, pp. 835-854.

Vorkinn, M., H. Riese (2001), Environmental concern in a local context. The significance of place attachment. *Environment and Behavior* 33, pp. 249-263.

Vrom (2004). *Tussen Studentenhuis en Serviceflat*. Den Haag: SDU uitgevers.

Wesseling, M.F., M.J.J.A.A. Korthals, F.A. Hindriks & L. Bovens (2013), *Essays duurzame gedragspatronen: Ethische aspecten van gedragsbeïnvloeding door de overheid voor verduurzaming van de samenleving*. Den Haag: Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

Van de Wijdeven, T., L. de Graaf, F. Hendriks (2013), *Actief burgerschap. Lijnen in de literatuur*. Tilburg: Tilburgse School voor Politiek en Bestuur.

Yetano, A., S. Royo, B. Acerete (2009), What is driving the increasing presence of citizen participation initiatives? *Environment and Planning C: Government and Policy* 28-5, pp. 783 – 802.

Bijlagen

Bijlage 1: Uitwerking van problemen bij tabel 2.1

Bevolking

Tevredenheid met de bevolkingssamenstelling

Algemeen (hoe tevreden bent u met de samenstelling van de bevolking)

Naar specifieke doelgroep (zou u willen dat de samenstelling van de bevolking anders was?); indien dat het geval is wordt dat gespecificeerd naar specifieke doelgroepen zoals alleenstaanden, ouderen, jongeren, werklozen enzovoort.

Fysiek

Schoon

Zwerfvuil en rommel in de openbare ruimte (op straat, achterpaden, inzamelpunten afval e.d.)

Algemeen: voorkomen rommel op straat

Voorkomen van bekladding

Heel

Onderhoud in de openbare ruimte (speeltoestellen, bankjes, bus en tramhokjes, trottoirs en fietspaden, groenvoorzieningen)

Onderhoud woningen

Voorkomen van vernielingen op straat

Voorzieningen

Missen van voorzieningen: winkels, pinautomaat, speeltuin

Tevredenheid winkels, parkeergelegenheid, haltes openbaar vervoer, groen in de buurt, jongerenvoorzieningen, basisscholen, speelgelegenheid jonge kinderen, crèches.

Hinder, overlast en onveiligheid

Hinder (milieu)

door verkeerslawaaai (wegverkeer, vliegtuig, trein e.d.)

door geluid van bedrijven en industrie

door stank/geur

overlast

directe buren

buurtbewoners

door jongeren

door voorzieningen in de buurt: coffeeshops, horeca e.d.

Verkeersveiligheid:

te hard rijden van brommers, auto's e.d.

'last van het verkeer'

Oordeel verkeersveiligheid

Criminaliteit: Voorkomen misdrijven zoals inbraak, bedreigingen, drugsoverlast, berovingen,

Bron: Leidelmeijer, K. (2012), Buurtparticipatie en Leefbaarheid. Amsterdam: Rigo Research, p. 29, 30.

Bijlage 2: Topiclist

Introductie

Uitleg van doel van het onderzoek.

Onderzoek naar participatie en hoe het schaalniveau daar invloed op heeft.

Korte vragenlijst over persoonsgegevens geven bij interview

Uitleg van hoe het interview verloopt.

Controleren of het opgenomen mag worden.

Participatie

Hoe wordt participatie in dit onderzoek gezien:

Doe-participatie

Dit onderzoek onderscheid tussen politieke of beleidsbeïnvloedende participatie en maatschappelijke of doe-participatie. Waarbij dit onderzoek gericht is op de doe-participatie, waarbij inwoners zich inzetten voor de eigen omgeving. Hieronder vallen verschillende vormen, voorbeelden hiervan zijn:

- zorgen voor buurman
- straat schoonhouden
- zorgen voor groen in omgeving
- opzetten van of deelnemen aan sociale activiteiten, bijvoorbeeld workshops, buurtbarbecues, enz.

Vragen:

Is dit duidelijk? Heeft u hier nog vragen over?

Achterhalen wat iemand doet aan participatie

Doet u **zelf** aan deze vorm van participatie?

Hoe ziet deze participatie eruit?

Waar participeert u? (straat, buurt, wijk, gemeente, groter)

Aanleiding voor participatie

Hoe ben je ertoe gekomen?

Een maatschappelijke aanleiding of een persoonlijke aanleiding?

Erom gevraagd of bent u gevraagd? Consument vs producent?

Redenen voor participatie

Wat zijn de doorslaggevende redenen geweest om te participeren?

Zelf of als groep? Doet u het voor het goede doel of voor de **binding met de groep**?

Participeert u uit belang voor het **gebied** of voor het belang van het **thema**?

Hoe zit het met uw **netwerk**? Participeert u daar mee? Waar zitten die? En op welke schaal gaat het dan?

Speelt de **gemeente** een rol? Hoe?

Doorvragen op de onderstaande punten, spelen deze hierin mee?

Zorg dat de punten die met schaalniveau te maken hebben in elk geval aan bod zijn gekomen.

Willen	Kunnen	Sociale positie
Interesse in oorsprong Verbondenheid met buurt(fysiek) Sociaal kapitaal(verbondenheid, sociaal)	Grootte van het probleem Tijd Eerder geparticipeerd Zelfvertrouwen Subsidie Cultural capital	Rol gemeente: Gemeente vraagt om medewerking Betrokkenheid gemeente(belanghebbende) Luisterend oor gemeente Sociaal kapitaal Organisatiegraad buurt
Binding met gelijkgezinden, place attachment, plaatsen van interesse in gebied, grootte. Aansprekende onderwerpen, thematisch. Verbondenheid, afbakening	Overzicht, minder complex, kleiner gebied, grootte. Wat kan er gedaan worden, duidelijkheid afbakening	Betrokken bij afstemming, juiste schaal.

Schaalniveau

Achterhalen hoe het schaalniveau van invloed is

Wat is het uw geprefereerde schaalniveau, liever groter of kleiner gebied of gelijk? Waarom?

Is het duidelijk wat in het gebied gedaan kan worden?

Merkt u wel eens dat er beperkingen zijn? Door geografische grenzen zijn?

Merkt u wel eens dat er onduidelijkheden zijn door de afbakening van een gebied?

Merkt u wel eens dat het gebied waarin iets mogelijk is wordt afgestemd op de wensen van bewoners?

Merkt u wel eens dat problemen (moeten)worden aangepakt op verschillende schaalniveaus (bv. straat, wijk, gemeente, provincie, land)?

Afsluiting

Zijn er nog zaken die met dit onderwerp te maken hebben die niet aan bod zijn gekomen?

Heeft u verder nog opmerkingen over dit interview?

Heeft dit gesprek u aan het denken gezet over uw eigen participatie?

Bijlage 3: Lijst persoonsgegevens bij het interview

Wat is uw leeftijd?

.....

Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?

- Geen / alleen basis onderwijs
- VMBO (lbo, mavo, mulo)
- HAVO / VWO
- MBO
- HBO / WO

Wat is uw arbeidssituatie?

- Voltijd student
- Fulltime werkend in de sector .....
- Parttime werkend in de sector .....
- Gepensioneerd
- Zonder werk of studie

Hoe is uw gezin samengesteld?

- Alleenstaand
- Samenwonend/ gehuwd, met kinderen
- Samenwonend/ gehuwd, zonder kinderen
- Éénoudergezin

Hoe lang woont u al in deze buurt?

..... jaar

Bent u verhuisd binnen deze buurt?

Ja / Nee

Bijlage 4: Transcripties van de interviews

Beschikbaar bij auteur.

